Rok III WARSZAWA, CZERWIEC 1947 Nr 6

BIBLIOTEKA POMOCE NAUKOWE GDYNI WYŻSZA SZKOŁA HANDLU MORSKIEGO

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Naczelny Dyrektor Narodowego Banku Polskiego — Dr Witold Trąmpczyński

Członkowie:

Dr Mirosław Orłowski — Redaktor Główny
Mgr Adam Cegielski
Mgr Kazimierz Karśnicki
Dr Stefan Perczyński
Mgr Roman Seidler
Jan Sierzputowski
Mgr Henryk Tomczak
Irena Oczechowska — Sekretarz Redakcji

TREŚĆ:

1. Sytuacja ekonomiczna Polski w kwietniu 1947 r. str. 1
2. Z bieżących zagadnień gospodarczych:
Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju mgr Paweł Czartoryski . . . . . „ 29
Przegląd rynków zagranicznych. Czechosłowacja (c. d.) — dr Stefan Perczyński . . . . . „ 31
3. Dział artykułowy:
Struktura bankowości i kredytu w Stanach Zjedn. Dr Zygmunt Karpiński . . . . . „ 33
Czechosłowacka gospodarka pieniężna na początku r. 1947. — Inż. J. Rumler . . . . . str. 43
Stosunek Czechosłowackiego Banku Narodowego do pozostałej bankowości — Dr K. M. Weber . . „ 48
Zysk bilansowy — Kazimierz Niemski . . . . . „ 50
4. Przegląd ustawodawstwa . . . . . „ 54

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W KWIETNIU 1947 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań Oddziałów)

Wstęp. Ustąpienie mrozów i nadejście wiosny, wyjątkowo znowu w tym roku wczesnej, pogodnej i ciepłej, nader dodatnio wpłynęły na stan życia gospodarczego w okresie marzec — kwiecień rb. W marcu nastąpił wyraźny wzrost produkcji we wszystkich ważniejszych kluczowych gałęziach przemysłu (węglowy, hutniczy, chemiczny, paliw płynnych, metalowy, z wyjątkiem stale od dłuższego czasu niedomagających: papierniczego i skórzanego).

Rolnictwo niezależnie od bardzo ostrej zimy i wielkiej, żywiołowej powodzi poniosło poważne straty również wskutek wielce rozpowszechnionej plagi szkodników polnych. Niepomyślne warunki atmosferyczne spowodowały znaczne opóźnienie w pracach wiosennych, odbiły się również pośrednio na zjawisku zwyżki cen wolnorynkowych artykułów żywnościowych. Odprężenie po zakończeniu ciężkiego okresu zimowego dało się odczuć również na rynku pieniężnym, gdzie wzrosło dość poważnie zapotrzebowanie na kredyty krótkoterminowe dla potrzeb rolnictwa oraz średnioterminowe-inwestycyjne.

W kwietniu sytuacja gospodarcza wykazywała na ogół nadal tendencję zwyżkową, jeżeli chodzi o produkcyjną stronę naszej gospodarki, aczkolwiek wzrost nie był już tak powszechny jak w miesiącu poprzednim. W kilku gałęziach, mianowicie w hutnictwie cynkowym i wydobyciu węgla kamiennego dała się odczuć pewna recesja, częściowo wytłumaczona mniejszą w kwietniu ilością dni pracy. W innych natomiast notujemy niejednokrotnie poważny wzrost produkcji, jak np. w chemicznej oraz włókienniczej, która zgodnie z naszymi przewidywaniami (wyrażonymi w jednym z poprzednich numerów „Wiadomości"), dzięki nadejściu zatrzymanych wskutek zamarznięcia Bałtyku transportów wełny i bawełny, wykazała znaczną poprawę sytuacji.

Nadspodziewanie piękne wyniki połowów ryb morskich oraz nadejście w kwietniu większych dostaw UNRRA (21% krajowego impor-

tu) powinny wpłynąć w kierunku złagodzenia utrzymującej się zwyżki cen.

Dla usprawnienia prac nad usuwaniem skutków powodzi w rolnictwie powołana ma być do życia akcja szarwarkowa właścicieli gruntów. Ruch w portach naszych, słaby jeszcze w marcu, wzmógł się znacznie w miesiącu następnym, wykazując przy tym znaczne zróżniczkowanie artykułów eksportowanych oraz zwiększenie importu surowców potrzebnych dla produkcji krajowej.

Wracając do niezmiernie ważnej dla całej gospodarki naszej kwestii cen, obserwujemy w kwietniu wzrost ogólnego wskaźnika cen wolnorynkowych o 2,1%, w porównaniu z marcem; odnośnie poszczególnych kategorii dóbr konsumcyjnych — zaznaczyć należy, że wzrosły wskaźniki cen: używek, artykułów przemysłowych, półfabrykatów i wyrobów gotowych, spadł natomiast wskaźnik cen wolnorynkowych żywności.

1. Przemysł węglowy. Wydobycie węgla kamiennego w kwietniu roku bież. wyniosło 4.650.211 t przy 25 dniach wydobywczych. W marcu przy 26 dniach wydobyto 4.792.903 t. Plan, który przewidywał wydobycie 4.650.000 t został wykonany z nadwyżką 211 t.

Przeciętna wydajność na 1 dzień roboczy wzrosła w porównaniu z miesiącem ubiegłym ze 184.432 t na 186.008 t, czyli o 1.666 t. Bardzo poważnie podniosła się wydajność na robotnikodniówkę z 1.091 kg w marcu do 1.123 kg w kwietniu, tj. o 32 kg. Wszystkie Zjednoczenia z wyjątkiem Jaworzn. — Mikołowskiego wykazały wzrost wydajności wahający się w granicach od 1,0% do 6,0%.

Największe wydobycie wykazało w kwietniu Zjednoczenie Chorzowskie (536.013 t), największe przekroczenie planu — Zjednoczenie Rudzkie (103,0%), największą wydajność — Zjednoczenie Zabrskie (103,0% normy).

Plan załadunku, przewidujący wywiezienie w kwietniu ogółem 3.284.660 t węgla został przekroczony, wywieziono bowiem 3.492.497 t, a więc wykonano 106,3% normy. W marcu plan załadunku został wykonany zaledwie w 94,7% (wywieziono 3.040.535 t).

Zbyt węgla i koksu za pośrednictwem Centrali Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego wyniósł w marcu ogółem 3.455.883 t węgla i 267.219 t koksu, w czym na sprzedaż krajową przypada 2.734.806 t węgla i 221.260 t koksu, na eksport 721.077 t węgla i 45.959 t koksu.

W stosunku do lutego notujemy zwyżkę sprzedaży węgla o 456.000 t i koksu o 60.000 t. Cyfry te świadczą o wydatnym wzroście eksportu, związanym z ogólnym, szybkim rozwojem polskiego przemysłu węglowego.

Wartość zafakturowanych dostaw drzewa dla przemysłu węglowego wyniosła w marcu zł 147.323, co stanowi w porównaniu z lutym znaczny wzrost o zł 53.683. Dostarczono w marcu łącznie 155.705 m^3 drzewa, w tym kopalniaków 130.679 m^3, tarcicy własnej 16.430 m^3, tarcicy handlowej 8.596 m^3.

Jednym z najważniejszych problemów górnictwa węglowego w Polsce jest ujednolicenie sprzętu górniczego i osiągnięcie maksimum oszczędności w zużyciu materiałów pomocniczych. Jeśli chodzi o rozwiązanie pierwszej części zagadnienia, to w tym celu powołana została specjalna Komisja pod nazwą: „Komisja Normalizacyjna Przemysłu Węglowego", której zadaniem jest wytypowanie najodpowiedniejszych maszyn kopalnianych i oddanie ich do

Tabela 1 **Produkcja przemysłu węglowego w kwietniu 1947 r.**

Zjednoczenie	Planowano w tonach	Wydobyto w tonach	Wykonano plan w %	Wydajność na robotniko/dn. w kg	Planowana wydajność	Wykonano w %
Ogółem	4.650.000	4.650.211	100	1,123	1 115	100,7
w tym:						
Chorzowskie	534 000	536 013	100,4	1 331	1.357	98,1
Rudzkie	512.520	527.937	103,0	1,278	1,262	101,3
Dąbrowskie	512.500	512 764	100,1	1,015	0,996	101,9
Gliwickie	500.000	500 032	100,0	1,132	1,143	99,0
Katowickie	492.500	493 973	100,3	1,247	1,272	98,0
Zabrskie	482.500	488 697	101,3	1,253	1,214	103.2
Rybnickie	473.750	474.986	100,3	1,180	1,149	102,7
Jaworzn.-Mikołowskie	457.750	442.132	96.6	1,006	1,023	98,3
Bytomskie	410 500	415.303	101,2	1,193	1,210	98 6
Dolnośląskie	274 000	258.374		0,645	0,645	100,0

jednolitej produkcji. Planuje się również dwukrotne powiększenie wytrzymałości taśm transportowych. Łączne oszczędności w tej dziedzinie powinny wynieść około 300 milj. złotych rocznie.

Podobnie czynione są wysiłki w kierunku zmniejszenia o 5—6% zużycia drzewa. Planowane w tej dziedzinie oszczędności powinny wynieść około 100 milj. złotych rocznie.

W dziedzinie zaopatrzenia materiałowego nastąpiła w kwietniu znaczna poprawa w związku ze zwiększeniem dostaw żelaza przez huty, dodatkowym przydziałem karbidu, wzrostem dostaw trójfosforanu sodu (z Czechosłowacji) oraz dostaw artykułów skórzanych.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu zatwierdziło z dniem 1 kwietnia br. nowy cennik na węgiel, brykiety i koks, co niewątpliwie podniesie rentowność poszczególnych kopalń i zmniejszy wydatnie różnicę między kosztami własnymi a ceną sprzedażną.

2. Przemysł hutniczy. a) Hutnictwo żelazne. Dzięki doskonałym rezultatom w marcu, plan państwowy w I kwartale został przez hutnictwo żelazne wykonany, mimo krytycznego okresu zimowego.

Produkcja wyrobów walcowanych w marcu przewyższyła o 4% produkcję przedwojenną. W stosunku do najlepszego miesiąca z 1946 r. wynik osiągnięty w marcu jest wyższy o 17.000 ton.

Stan zatrudnienia w hutach żelaza spadł z 83.308 pracowników w lutym na 82.706 pracowników w marcu (w tym 8.544 umysłowych).

Pozostaje to w związku z akcją oszczędnościową i zwalnianiem nadmiaru pracowników.

Zbyt wytworów hutnictwa żelaznego w marcu objął 181.935 ton, wykazując znaczny wzrost

Tabela 2

Produkcja hutnictwa żelaznego w marcu 1947 r.

Wyszczególnienie	Planowano w tonach	Wyprodukowano w tonach	Wykonano plan w %
Koks	80.941	84.073	104
Surówka	77.152	63.502	82
Stal surowa	122.480	121.352	99
Wyroby walcowane	81.060	92.464	114
Rury, odkówki, odlewy	30 614	27.422,5	75—139

w stosunku do miesięcy poprzednich. Dostawy na rynku krajowym wyniosły 93.471 ton, dostawy międzyhutnicze 96.494 ton, a eksportowe 11.971 ton.

Na rynku krajowym w dalszym ciągu głównymi odbiorcami byli: Ministerstwo Komunikacji (20.352 t), Przemysł Węglowy (13.005 t), oraz Zjednoczenie Przemysłu Taboru i Sprzętu Kolejowego (12.667 t). Poważna jest ilość zamówień „Społem" w ramach wymiany towarowej ze wsią w ilości 3.093 ton, głównie żelaza prętowego i blachy ocynkowanej.

Eksport w marcu wyniósł: 8.654 t surówki, 929 t żelaza, 1.166 t blachy i 1.222 t rur.

W dziedzinie zaopatrzenia również należy zanotować w marcu ogólną poprawę, chociaż istniały jeszcze w tym miesiącu trudności związane z transportem morskim niektórych materiałów. Ogólna wartość dostaw zaopatrzeniowych wynosi w marcu 429,6 milionów złotych (w lutym 347 milj. zł). Podkreślić należy równomierność dostaw węgla.

Na zakończenie zamieszczamy tabelę obrazującą rozwój wytwórczości hutnictwa żelaza od 1938 r., jaka ukazała się w czasopiśmie „Hutnik" (Rocznik XIV, zeszyt 4).

b) Hutnictwo cynkowe. Produkcja Zjednoczenia Metali Nieżelaznych wykazuje

Tabela 3

Produkcja hutnictwa żelaza w tonach

Wytwory	Przeciętna kwartal.		Kwartały				
			1946				1947
	1938 r.	1945 r.	I	II	III	IV	I
Koks razem:	139.200	120.515*)	216.829	228 197	240.256	244.656	233.592
Surówka „	219.600	570.062	161.908	190 733	191.563	181.532	170.947
Stal surowa „	360.390	123.757	283.596	301 888	302 500	331.442	326.374
Wyroby walcowane i rury bez szwu	281.400	82.878	181.401	185.486	199 057	230.061	244.240
Wyroby kute i prasowane	13.200	5.128	16.493	15.944	14.707	17.418	18.694
Wyroby walcowane i ciągnione na zimno	11.550	1.845	5.071	6.834	7.810	7.581	8.598

*) Produkcja koksu ujęta w okresie kwiecień — grudzień 1945 r.

w kwietniu pewien spadek, w szczególności w dziale pirytu oraz cynku, częściowo wytłumaczony mniejszą niż w marcu ilością dni roboczych.

Tabela 4

Produkcja Zjednoczenia Przemysłu Metali Nieżelaznych w kwietniu 1947 r.

Grupy materiałowe	Produkcja planowana w tonach	Produkcja wykonana w tonach	Wykonanie planu
Rudy cynku surowe . .	59 200	64.278	108,6
Piryt	2.185	2.043	93,5
Koncentraty cynku . . .	10.585	11.153	105,4
Blenda prażona i spiekana	7.230	7.340	101,5
Kwas siarkowy 100% . .	8.905	9.434	105,9
Siarka	650	690	106,2
Cynk	5.495	5.480	99,7
Blacha cynkowa . . .	2.445	2.804	114,7
Ołów rafinowany . . .	650	720	110,8
Kadm rafinowany . . .	10,4	10,4	100,0

Na specjalną uwagę zasługuje znaczne przekroczenie planu w produkcji blachy cynkowej (114,7%) i ołowiu rafinowanego (110,8%).

Zbyt produktów hutnictwa cynkowego w marcu wykazuje w porównaniu z lutym pewien wzrost i obejmuje: cynku 2.857 t, w tym eksport do ZSRR 600 t, do Węgier 555 t, Austrii 50 t; blachy cynkowej 1.914 t, w tym: do Danii 161 t, do Szwecji 138 t, do ZSRR 100 t, Chin 75 t, Anglii 46 t; kubków cynkowych 5.054.400 sztuk, w tym: do Danii 500.000 sztuk; siarki elementarnej 606 t, w tym: do ZSRR 339 t; ołowiu handlowego 608 t, w tym: do ZSRR 205 t; minii i glejty ołowianej 2 t; kadmu rafinowanego 16 t, w tym: do ZSRR 15 t.

3. Paliwa płynne. Wydobycie ropy naftowej w kwietniu utrzymało się na poziomie wydobycia w marcu, natomiast osiągnięto w kwietniu średnie wydobycie dzienne (342,6 t ropy) najwyższe od chwili zakończenia okupacji.

To samo odnosi się do dziennej produkcji gazoliny (15,2 t). Wzrosła również wydatnie produkcja dzienna benzyny i nafty.

Wydobycie gazu ziemnego spadło dość wydatnie z 15.839 tys. m³ w marcu do 10.935 tys. m³ w kwietniu.

Produkcja olejów smarowych osiągnęła wprawdzie 131% planu, lecz jednocześnie spadła ona w stosunku dziennym o 18 t (ze 157 t w marcu do 139 t w kwietniu).

Wykonanie planu produkcji przedstawia się w kwietniu następująco: ropa naftowa 100%, gaz ziemny 109%, gazolina 100%, benzyna

Tabela 5

Produkcja przemysłu paliw płynnych w marcu i kwietniu 1947 r. (wg danych prowizorycznych)

Wyszczególnienie	Marzec (ton)	Kwiecień (ton)	Wskaźnik produkcji przec. mies. 38 = 100)	
			Marzec	kwiecień
Ropa naftowa	10,3	10,3	24	24
Nafta	3,0	3,6	25	31
Benzyna	4,1	5,4	35	46
Gaz ziemny (w tys. m³)	15,8	11,0	33	22
Olej gazowy	2 0	2,2	27	29
Gazolina	0,4	0,5	12	13
Smary	4,1	3,5	104	89
Parafina.	0,3	0,2	16,4	13 5
Asfalt	0,7	0,6	27,4	27,3

103%, nafta 141%, smary 131%, olej gazowy 57%, parafina 82% i asfalt 91%.

Na niewykonanie planu produkcji oleju gazowego, parafiny i asfaltu złożyły się w znacznym stopniu postoje w rafinerii w Jaśle.

W ciągu marca odwiercono w kopalnictwie naftowym 2.175 m, wiercenia poszukiwawcze wyniosły 1.052 m — razem odwiercono 3.227 m. W kwietniu odwiercono w 46 otworach 3.708 m wykonując wyznaczony w tym dziale plan w 110%.

Import paliw płynnych i smarów z ZSRR wyniósł w marcu 5.256 t, gazu ziemnego 6,6 mil. m³.

Z Węgier sprowadzono 7.676 t paliw płynnych, a z Rumunii 2.718 t olejów maszynowych. Poza tym importowano w marcu ropę — 3.484 t z Węgier i 54 t z Rumunii.

Zakontraktowane zostały także dostawy ropy z Bliskiego Wschodu obejmujące 10.000 t.

Z radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech otrzymano w marcu 4.073 t benzyny syntetycznej.

4. Przemysł chemiczny. Przemysł chemiczny wykazał w kwietniu dalszy wzrost produkcji, osiągając znów szereg „rekordów", jak wyprodukowanie 664 t bieli cynkowej i 26 t ultramaryny.

Powiększyła się również ilość nowych działów produkcji, a mianowicie: w fabryce „Radocha" uruchomiono produkcję nadchloranu potasu, w fabryce „Czarna Huta" boraksu, w fabryce „Gentleman" igielitu, w fabryce „Scott i Bowne" zasadowego salcylanu bizmutu i golusanu bizmutu, oraz w Krakowskich Zakładach Gumowych gruszek gumowych z kanką ebonitową.

Przemysł materiałów wybuchowych w dalszym ciągu pracuje w kierunku uniezależnienia się od dostaw surowców zagranicznych.

Tabela 6

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu chemicznego

Artykuły	Produkcja w tonach		Wykonanie planu w %	
	marzec	kwiecień	marzec	kwiecień
Produkty smołowe	15.923,0	14.680,0	101,0	118,0
„ benzolowe	1.877,0	2.157,0	67,0	82,0
Elektrody węglowe	491,0	413,0	75,0	139,0
Mat wybuchowe	940,9	870,3	115,6	106,7
Barwnjki organiczne	181,4	156,5	117,9	116.9
Farby olejne i lakiery	192,0	209,9	144,9	158,4
Biel cynkowa	598,9	663,9	149,7	166,0
Ultramaryna	24,0	34,3	68,6	62,4
Kwas octowy czysty	34,5	27,6	116,2	103,4
Azotniak	10.080,3	8.718,5	101.6	120.4
Superfosfat	14.802,1	11.465,4	115,9	81,9
Tlen w tysiącach m^3	152,3	290,1	92,0	100,5
Kwas solny	313,5	327,7	107,0	121,8
Kwas siarkowy	2.813,7	2.782,2	85,5	59,2
Soda amoniakalna	6.169,8	7.390,0	81,7	99,3
Amoniak	522,0	522,0	—	—
Karbid	2.289,2	2.073,2	—	—
Soda kaustyczna	2.162,1	2260,1	80,7	102,7
Mydło do prania i toaletowe	500,0	406,0	66,7	55,5
Obuwie gumowe	165,1	173,6	163,3	87,6
Opony i dętki	196,2	267,0	57,6–107,8	68,2–125,3
Tarcze ścierne	26,4	25,2	132,0	124,1

W dziedzinie zaopatrzenia daje się jeszcze odczuwać w przemyśle chemicznym brak szeregu surowców, półfabrykatów i artykułów pomocniczych. W przemyśle nieorganicznym brak jest zendry miedzianej do produkcji, siarczanu miedzi, platyny do produkcji wody utlenionej, pyłu miedzianego do wytwarzania szczotek miedziano-grafitowych, wyrobów z azbestu, diafragm porcelanowych, oraz ołowiu do wyrobu minii i glejty.

W przemyśle nawozów sztucznych brak dostatecznej ilości kwasu siarkowego.

W przemyśle przetwórczo-tłuszczowym brak tłuszczów, czym należy tłumaczyć znaczny spadek produkcji mydła.

W przemyśle farb i lakierów brak oleju lnianego i kalafonii, oraz rozpuszczalników. Z momentem usunięcia tych braków przemysł farb i lakierów będzie mógł zwielokrotnić produkcję.

5. Przemysł metalowy, mimo istniejących nadal jeszcze trudności w wielu wypadkach osiągnął poziom przedwojennej produkcji, w innych znacznie ją przekraczając.

Poniższa tabela przedstawia wartość produkcji wykonanej w 1946 r. w porównaniu z produkcją przedwojenną z r. 1938, oraz planowaną wartość produkcji na r. 1947, wszystko według cen przedwojennych z roku 1937.

Tabela 7

Produkcja przemysłu metalowego (w tys. zł.)

Gałąź przemysłu	1938	1946	1947
Tabor kolejowy	99 000	190.100	290.000
Obrabiarki, narzędziowy	33.000	48.000	80.000
Precyz.-optyczny			
Maszyny roln. i młyńskie	19 500	25.000	34.090
Przemysł maszynowy	80.000	21.100	32 000
„ kotlarski	64.500	38.500	44 000
„ motoryzacyjny	113 000	17.000	28.000
„ odlewniczy	59.000	53 000	56.400
Śruby, nity i cz. kute	23 000	35.000	36.000
Wyroby z blachy	24.000	34 100	47.800
Druty i gwoździe	61 000	27 000	32.500
Meble stalowe	13.000	7.400	11.000
Maszyny włókiennicze	11.000	7.600	8 300
Ogółem	600.000	504 000	700 000

W roku 1946 przemysł metalowy wykonał wartościowo 83% przedwojennej produkcji, na rok bieżący przewiduje się wykonanie 116,5%.

Na podstawie osiągnięć I-go kwartału rb. można spodziewać się, że roczny plan produkcji zostanie wykonany całkowicie. Na kwartał ten, zimowy, planowano produkcję wartości złotych 162.191.000 według cen z roku 1937, wykonano produkcję wartości zł 162.252.000 przedwojennych, a więc osiągnięto 100% wykonania. Wartość produkcji marcowej wyniosła ponad 59.000.000 zł przedwojennych, co w porównaniu ze średnią miesięczną produkcji z r. 1938 równą ± 50 milj. zł — wynosi 118%. Dodać przy tym należy, że kwartał ten, z uwagi na wyjątkowo ostrą zimę, był szczególnie trudnym okresem pracy.

W tym kwartale rb. (miesiące I—III) przemysł metalowy wykonał następujące ilości najważniejszych wytworów.

Tabela 8

Produkcja ilościowa przemysłu metalowego
w I-szym kwartale 1947 r.

Wytwory	Jedn. miary	Ilość
Obrabiarki	Szt.	575
Wagony towarowe nowe	„	1.896
„ „ i platformy spec.	„	19
„ osobowe	„	7
„ wąskotorowe nowe	„	65
„ cysterny	„	9
Parowozy nowe	„	46
„ tendrzarki	„	—
„ wąskotorowe	„	14
Rowery nowe	„	20.484
Maszyny do uprawy ziemi	„	49.134
„ „ siewu i sprzętu	„	1.205
„ „ omłotu, oczyszczania ziarna i okopyw.	„	4.641
„ „ przygotowania paszy.	„	10.401
Inne maszyny rolnicze	„	3.541
Odlewy	ton	22.580
Naczynia emaliowane	„	1.703
Wyroby z blachy	„	4.364
„ z drutu	„	12.925
Śruby i części kute	„	8.103
Konstrukcje żelazne	„	2.871
Kotły i zbiorniki	„	1.005

W produkcji tej, udział Ziem Odzyskanych wyraził się cyfrą 19,5%. W produkcji całorocznej udział ten wzrośnie prawdopodobnie do 25,4% produkcji całego kraju.

Kwietniowa produkcja omawianego przemysłu dała 188 sztuk obrabiarek, w dziedzinie taboru i sprzętu kolejowego — 10 wagonów osobowych, 25 wąskotorowych, 705 towarowych, 25 wagonów cystern, nadto 16 parowozów normalnych i 5 wąskotorowych (co nie pokrywa jednak zapotrzebowania); następnie wyprodukowano — 8.300 rowerów (w marcu 6.500), poza tym wykonano pierwszy polski silnik do pomp i drezyn kolejowych.

Poważną pozycję naszego eksportu stanowi przemysł odlewniczy, który wyprodukował 7.900 ton odlewów. Ilość wytworzonych konstrukcji żelaznych wzrosła o 400 t w kwietniu wobec 296 t produkcji marcowej.

Wartość produkcji kwietniowej według cen podstawowych (z 1937 r.) przedstawia porównawczo poniższa tabela.

Tabela 9

Wartość produkcji przemysłu metalowego
wg cen 1937 r. — w tys. zł

Przemysł (Zjednoczenie)	Marzec 1947	% wyk. planu	Kwiecień 1947	% wyk. planu
Obrabiarkowy	3.199,3	84,1	2.773,6	108'3
Narzędziowy	1.062,5	99,7	1.032,7	
Precyzyjno-Optyczny	871.0	124,6	896,1	112,7
Maszyn roln.—Łódź	1.818,3	118,0	1.819,7	117 4
„ „ —Bydgoszcz	1.121,7	131,9	1.175,6	148,0
Taboru i Sprzętu Kolej	21.536.0	90,2		
Maszynowy — Gliwice	3.728,9	117,4	4.115,4	125,7
Motoryzacyjny	2.561,1	119,3	3.579.3	130,8
Odlewniczy — Radom	1.842,1	124,1	1.792,0	111,1
„ — Kraków	2 471,2	119,2	2 415,4	112,6
Śrub, Nitów i części kut.	4.487,2	156,0	4,413,9	130,6
Wyrobów z blachy—Kielce	905,3	74,9	954,8	
„ „ „ —Bytom	3.459,9	106,8	3 526.0	104,2
Drutów, Gwoździ i wyr. z drutu	3.871,8	117,3	4.009.5	127,0
Metali kolorowych	23,1*)	109.1	20,6	—
Mebli stalowych	946,6	**)	912,4	93,0
Kotlarski	4,054.3	112,4	3.755,1	112,1
Budowy Maszyn Włók.	1.281,5	116,9	981,4	111,5

Z uwagi na brak danych odnośnie wartości produkcji najpoważniejszego bodaj Zjednoczenia Przemysłu Metalowego, mianowicie Przemysłu Taboru i Sprzętu Kolejowego, ogólną sumę wartości produkcji kwietniowej omawianego przemysłu możemy jedynie w przybliżeniu ocenić na przeszło 60 milj. zł przedwojennych (według cen z 1937 r.), z czego 20% przypada na Ziemie Odzyskane.

Ogólny plan produkcyjny tego przemysłu na kwiecień został wykonany w 105% (w marcu 104%).

*) w stadium likwidacji; w ramach tego Zjednoczenia pozostały tylko dwa zakłady: jeden w przem. kotlarskim, drugi w przemyśle wyrobów z blachy.

**) z uwagi na likwidację Zjedn. Metali Kolorowych — przemysł metali kolorowych nie miał na kwiecień odrębnego planu produkcji, lecz wspólny z przemysłem mebli stołowych.

W miesiącu sprawozdawczym został wykonany prototyp polskiego motocykla „Sokół 125". Produkcja przewidywana tego motocykla ma w rb. osiągnąć minimum 250 sztuk miesięcznie.

Wykonany został również prototyp polskiego traktora „Ursus" o mocy 45 KM. W ciągu rb. ma być wykonane 300 traktorów tego typu.

W rb. fabryka dawn. firmy „H. Cegielski" w Poznaniu wypuściła ze swych warsztatów pierwszy polski wagon sypialny.

W tymże roku przemysł obrabiarkowy wyprodukuje szereg zupełnie nowych, dotąd w kraju niewytwarzanych typów obrabiarek, jak: wiertarki promieniowe, ostrzarki do pił tarczowych, szlifierki bezkołowe, piły hydrauliczne.

Z fabryk przemysłu precyzyjno - optycznego wyjdą nowe serie mikroskopów, niwelatorów, epidiaskopów, zegarów i budzików. Przemysł ten w rb. rozpoczął eksport swoich wyrobów do Czechosłowacji, Danii, Szwecji, Egiptu.

Sytuacja surowcowa przemysłu metalowego w niektórych dziedzinach poprawiła się, jak np. dzięki usprawnieniu organizacji — w zakresie dostaw węgla, koksu, karbidu. Po raz pierwszy otrzymano większą ilość artykułów elektrotechnicznych. Przeważają jednak braki i to w zakresie zaopatrzenia w podstawowe surowce, artykuły techniczne i pomocnicze.

6. Przemysł drzewny. Na skutek zmian organizacyjnych liczba zakładów, podlegających kompetencji Centralnego Zarządu Przemysłu Drzewnego uległa zmniejszeniu, który zilustruje poniższe zestawienie:

Miesiąc	Liczba zakładów
Styczeń 1946 r.	190
Wrzesień 1946 r. . . .	165
Marzec 1947 r.	145

Zaznaczyć tu należy, że C.Z.P.D. nie obejmuje wszystkich zakładów przemysłu drzewnego, których znaczna część podlega kompetencji Ministerstwa Leśnictwa, względnie Dyrekcjom Przemysłu Miejscowego. Ponadto istnieją również zakłady prywatne.

Na Ziemiach Odzyskanych znajduje się jeszcze 11 zakładów nieuruchomionych, podległych C.Z.P.D.

Wskaźniki produkcji dla poszczególnych działów przemysłu drzewnego w stosunku do produkcji przedwojennej, kształtowały się na przestrzeni 1946 r. w sposób następujący (dane według Dziennika Gospodarczego z dnia 12.2. 1947 r.):

Rodzaj produkcji	Wskaźniki (przec. mies. 1937 = 100) (I. 1946 r.	IX. 1946 r.)
produkcja skrzyń . . .	27	104
„ desek parkiet.	21	21
„ mebli giętych	15	29
„ krzeseł giętych	17	34

Łączna wartość produkcji 165 zakładów przemysłu drzewnego, zorganizowanych w C.Z.P.D. wyniosła w 1946 r. 130 milj. złotych.

Aktualny stan przemysłu drzewnego według danych marcowych przedstawia się, jak następuje:

Tabela 10

Przemysł drzewny w marcu 1947 r.

Ogólna liczba pracowników	Ogólna liczba zakładów: czynnych	Ogólna liczba zakładów: nieczynnych	Wartość produkcji wg cen podstawowych: planowana w tys. zł	Wartość produkcji wg cen podstawowych: rzeczywista w tys. zł	Wartość produkcji wg cen podstawowych: % wykonania planu
14.100 osób	145	11	4.873	5.585	115

Plan produkcji został więc w marcu wykonany z nadwyżką 15%. Na I kwartał C.Z.P.D. planował produkcję wartości 14.095 tys. złotych według cen podstawowych, wartość wyprodukowanych wyrobów gotowych wyniosła zaś 14.706 tys. zł. Plan produkcji w pierwszym kwartale został wykonany pod względem wartości w 104%.

7. Przemysł włókienniczy wykazał w drugiej połowie kwietnia znaczną poprawę sytuacji dzięki nadchodzącym transportom wełny i bawełny, zatrzymanym dotychczas na skutek kry lodowej na Morzu Bałtyckim.

W związku z tym wzrosła wydatnie produkcja przędzalni.

Dostawy surowców zagranicznych w kwietniu przedstawiały się następująco:

bawełna rosyjska	2.607	ton
„ brazylijska	1,179	„
„ egipska	88	„
len i pakuły rosyjskie	1.998	„
wełna angielska	947	„
szmaty wełniane szwedzkie	296	„

Przewidziane są w ciągu następnych miesięcy dalsze dostawy zagraniczne w następujących ilościach:

bawełna egipska	429	ton
„ brazylijska i USA	10.000	„
„ rosyjska	20.000	„
wełna	9 256	„

Nadal istnieją w przemyśle włókienniczym trudności na odcinku zaopatrzenia w sztuczne

włókna, barwniki,, chemikalia, oraz żarówki oświetleniowe.

Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego wydał w zakresie zaopatrzenia materiałowego szereg zarządzeń, które powinny się przyczynić do usprawnienia tego działu.

Uruchomienie i stan zatrudnienia przedstawiały się w kwietniu następująco:

Liczba zakładów	Wrzeciona		Krosna		Pracownicy		
	czynne	posiadane	czynne	posiadane	fizyczni	umysłowi	razem
463	1.212.000	2 340.000	40.700	67.000	237.416	22.800	260.218

Tabela 11

Produkcja przemysłu włókienniczego w marcu 1947 r.

Przemysł i artykuł	Jedn. miary	Planowano	Wykonano	% wykonania planu
Bawełniany:				
Tkaniny	mtr.	23.308.090	21.337.468	96,6
Przędza cienka	kg	539 789	683.173	132,7
„ średnia	„	4.584.211	2.873 332	62,7
„ odpadk.	„	722 000	636.572	94,0
Nici à 200 mtr.	szpul	4.378.000	4.943 495	112 9
Wełniany:				
Tkaniny	mtr.	2 540.000	2.489 861	98,0
Watolina	„	22 000	32.705	148,7
Przędza czesank.	kg	524.000	432.968	72,7
„ zgrzebn.	„	1.660 000	1.393 861	84,9
Wata krawiecka	„	4.000	10.572	264,0
Filce	„	26 000	19 046	73,3
Kapelusze	szt.	23.000	33 907	147.4
Kapeliny i stoż.	„	156.000	262.512	168,3
Wstążki i tasiem.	mtr.	30.000	99.365	331,2
Przem. Włók. Łykow.:				
Tkaniny lniane	mtr.	1.900.000	2.366.556	130,7
„ jutowe	„	1.800 000	1 589.579	85,3
Inne tkaniny	„	—	44.427	—
Przędza lniana	kg	730 000	894.847	125,5
„ jutowa	„	1.114.000	757.111	68,0
„ inna	„	—	33.420	—
Szpagat i sznury	„	30 000	85.145	284,0
Sienniki i worki lniane	szt.	90 000	38 220	42,5
Sienniki i worki jutowe	„	750.000	871.387	116 8
Nici lniane	kg.	5.000	7.858	130,1
Konfekcja	szt	—	69 990	—
Jedwabn.-Galant.:				
Tkaniny jedwab.	mtr.	1.609.000	1.657 225	102,5
Plusze	„	177 600	149.602	93,8
Dywany	mtr. kw	14 500	19 338	135,6
Chodniki	„ „	10.500	16 281	154.9
Firanki	mtr.	69.000	75.176	108.9
Tiule	mtr.	17.600	20.165	114,6
Wstążki	„	5 270.290	6 947 788	131,8
Plecionki	„	14 800 000	16.002.749	108,1
Koronki klockowe	„	332.800	408.498	122,7
Dziewiarski:				
Wyroby dziew. ogółem	szt	3.374.827	3.746.119	110,7
Pończ. skarpety	tuz.	190 388	204 535	107,1
Rękawiczki	„	6 298	8 259	131,2
Wata	kg	2 625	2 142	81,6
Watolina	mtr.	44.380	44.653	100,6
Inne	szt.	949.164	1.145.825	110,3
Konfekcyjny:				
Normo-maszyny	—	291.056	317.049	110.1
Ogółem	szt.	1.743.629	1.872 254	111,2
w tym:				
— płaszczy	„	32.135	44.692	178,1
— munduów	“	199 342	90.460	41,1
— spodni	„	205 948	95.110	41,7
— koszul	„	215.017	273.840	182,2
— kalesonów	„	205 560	267 034	123,7
— biel pośc.	„	66.480	108 892	163.8
— nakr. głowy	„	110 122	72.672	66,0
— inne	„	709.025	951.502	180.6
Włókien sztucznych:				
Włókna cięte	kg	406.600	416.125	102,3
Przędza sztuczna jedwabna	„	419.060	432.835	104,0
Przędza „Artex“	„	23.400	26.839	114,7
Tomofan	„	25 000	25 926	103,7
Dwusiar. węgla	„	229.000	229.267	104,2
Tkaniny	mtr.	24.500	23 276	95 9
Zabawki	szt.	300	371	123,7
Wyroby gumowe	kg.	1.200	1 515	126,3
Sztuczne włosie	„	20 000	15 900	79,5
Asortyhuły techniczne	złotych	92.462.414	104.620.401	113,7

8. Przemysł skórzany. Uruchomienie i stan zatrudnienia w przemyśle skórzanym przedstawiały się w marcu jak następuje:

Ilość zakładów	Pracownicy		
	fizyczni	umysłowi	razem:
134	13.992	2.346	16.338

W związku z komasacją liczba zakładów zmniejszyła się w ciągu I kwartału o 18, ilość zatrudnionych pracowników spadła o 625 osób.

W porównaniu z lutym sytuacja w przemyśle skórzanym uległa pogorszeniu i tak: przemysł garbarski wykonał plan tylko w 94,6%, produkcja skór wierzchnich i futrówki spadła o 16,6%, skór blankowych o 32%, skór technicznych o 26,5% i kruponów pasowych o 3,7%. Natomiast produkcja skór podeszwowych wykazała wzrost o 7% (165% planu). Przyczyny tego stanu rzeczy leżą w niedostatecznym za-

opatrzeniu garbarń, których zapotrzebowanie pokrywane jest w 78% z importu, a zaledwie w 22% z rynku krajowego.

Zakupy na rynku wewnętrznym objęły w marcu ca 910 ton skór świeżych, oraz ca 50.000 sztuk skór cielęcych. Wartość zakupu skór niereglamentowanych wynosiła ca 30 milionów złotych.

W ramach dostaw zagranicznych otrzymano z Argentyny 115 ton skór surowych. Jednocześnie dokonano w marcu eksportu 15.000 szt. skór cielęcych do Anglii.

Zaopatrzenie w surowiec przemysłu futrzarskiego jest wystarczające.

Pod względem materiałów pomocniczych i chemikalii, przemysł skórzany nie natrafia na specjalne trudności — brak jest jedynie barwników do futer.

Tabela 12

Produkcja przemysłu skórzanego w marcu 1947 r.

Rodzaj produkcji	Miara	Ilość planowano	Ilość wykonano	Wykonano %	Wartość produkcji wg cen 37 r. w tys. zł.	
a) garbarska	kg	1.180 700	1.116.300	94,6		
skóry podeszwowe	„	169.676	279.888	165,0	1 119.6	
krupony pas. rośl.	„	40.660	27 726	68,2	221,8	
krupony pas. chrom.	„	12.340	7.058	57,2	77.6	
blanki	„	20.000	14.406	72,0	100.8	
juchty	„	27.500	20 433	74,3	107.3	
„	m kw.	12.375	9.195	—	—	
wierzchy	„	9.260	41.913	54 9	565.8	
futrówka	„	—	7.606	—	63,5	
skóry rękawiczkowe	„	4.500	4 334	96 3	65.0	
„ techniczne	kg	7.750	14.024	181,0	91.2	
szpalty roślinne	„	—	1.282	—	2.6	
„ chromowe	„	—	429	—	0.9	2.416,1
b) obuwie (wszelkiego rodzaju)	par	448.200	516.234	115.2		4.588,7
c) pasy pędne	kg	35.000	23 954	68,4	479,1	
artykuły techniczne	„	7.000	13 161	188,2	184.3	
„ ochronne	„	5 000	2.538	50,8	26,0	689,4
d) różne wyroby	„	—	—	—	473 2	
skórzane rękawiczki	par	8.500	8.091	95,2	97,1	570,3
e) futrzarska	szt.	54 000	93.557	174,0		523,4
f) produkcja pomocn.	zł.					208 9
Łączna wartość	zł.					8 996,8

Centralny Zarząd Przemysłu Skórzanego znajduje się w stanie reorganizacji strukturalnej, opartej na zasadach specjalizacji branżowej i odpowiedniego podziału zakładów produkcyjnych, jak również w związku z tym dokonywuje rozgraniczenia kompetencji poszczególnych organów nadzorczych.

9. Przemysł papierniczy. Liczba zakładów w przemyśle papierniczym spadła w marcu do 92 (wobec 102 zakładów w lutym), ilość pracowników zaś wzrosła nieznacznie do 24.712, w czym 22.386 fizycznych (w lutym przemysł papierniczy zatrudniał 24.364 osób).

Produkcja w przetwórczym przemyśle papierniczym wykazuje w marcu niewątpliwą poprawę w porównaniu z lutym, który był wyjątkowo krytycznym miesiącem dla całego zresztą przemysłu w Polsce.

Miesiące	Produkcja w tonach papier	% wykon. planu	tektura	% wykon. planu	celuloza	% wykon. planu
Luty	10.798	64 9	1.368	59	6.498	92,2
Marzec	16 006	87	1 910	76,1	7 938	91,4

Wartość wyprodukowanych artykułów w przemyśle papierniczym przetwórczym wyniosła w marcu według cen przedwojennych około 142 milj. złotych, a więc o ca 3 milj. złotych więcej niż w lutym.

W kwietniu zaznaczyła się poprawa produkcji papieru i tektury dzięki technicznemu usprawnieniu zakładów, natomiast spadła produkcja celulozy na skutek konieczności przeprowadzenia szeregu remontów maszyn.

Przemysł papierniczy uruchomił w kwietniu br. trzy maszyny papiernicze w Jeziornie, Rudawie i Krapkowicach.

W dziedzinie zaopatrzenia surowcowego daje się odczuwać brak makulatury, kaloliny, oraz celulozy.

10. Państwowy Przemysł Spożywczy przeprowadza obecnie oszczędnościową akcję komasacji zakładów produkcyjnych oraz akcję stopniowego znoszenia zbędnych już ogniw pośrednich, takich, jak zjednoczenia rejonowe względnie delegatury oraz łączenia poszczególnych zakładów w tak zwane „kombinaty". Przewidywane są duże oszczędności w wyniku tej akcji, w szczególności w związku z likwidacją pewnych, zbędnych obecnie, etatów osobowych.

Produkcja państwowego przemysłu spożywczego w marcu rb. osiągnęła globalną wartość według cen z 1937 r. 20.866,9 tys. zł (w lutym — 19.312,2 tys. zł). Plan produkcji wykonano w 71,2% (w lutym — 68,7%); łącznie: produkcję pozaplanową tj. wynikającą z potrzeb rynku nieobjętych normami planu, osiągnięto ogółem 81% zamierzonej produkcji (w lutym — 78,4%). Niedobory spowodowane zostały niewykonaniem norm produkcyjnych w następujących przemysłach:

1. olejarskim — z powodu braku surowca krajowego oraz odpowiedniego importu nasion oleistych;

2. piwowarsko-słodowniczym — z racji spowodowanych niedostateczną podażą jęczmienia wielkich trudności w produkcji słodu (zaledwie 30% planowej wytwórczości);

3. winiarsko-octowym — z powodu trudności zbytu, wywołanych przeszkodami komunikacyjnymi (ostra i długotrwała zima), a także brakiem dostatecznej ilości banderol;

4. konserwowo-rybnym, który wskutek całkowitego zahamowania dopływu surowca w poprzednich miesiącach znalazł się w bardzo ciężkiej sytuacji. Plan produkcji wykonano zaledwie w 4%.

Wzrosła natomiast produkcja przemysłu owocowo-jarzynowego, z powodu wzrostu popytu na marmeladę i galanterię owocową (jamy i kompoty).

Plan produkcyjny na I kwartał rb. został wykonany w 85,7% (łącznie z produkcją pozaplanową; odnośnie produkcji planowanej wykonano 78,5% norm wyznaczonych).

Niedociągnięcia w wynikach pracy powstały z przyczyn następujących.

W przemyśle olejarskim przyczyną niedoborów była mała podaż krajowa nasion oleistych oraz brak importu, spowodowany w tym okresie zamarznięciem Bałtyku i wynikłym stąd niedojściem do skutku preliminowanych dostaw zagranicznych.

W podobnie trudnej sytuacji surowcowej znalazł się przemysł rybny (zaledwie 17% wykonania planu).

W przemyśle piwowarskim niewystarczająca była produkcja słodu, spowodowana zbyt małą skutkiem zwyżki cen na zboże podażą jęczmienia. Sytuacja prawdopodobnie ulegnie popra-

Tabela 13

Wartość produkcji i wykonanie planu państwowego przemysłu spożywczego w I kwartale 1947 r.

Gałąź przemysłu	Wartość produkcji w tys. zł wg cen z 1937 r.			Ogółem	Wartość prod. I kw. 1946 r. w tys. zł wg cen z 1937 r.	% wyk. pl. do wartości		Wskaźnik wzrostu pr. w st. do I kw. 1946 r.
	planowanej	osiągniętej				plan.	ogól.	
		planow.	pozaplan.					
Cukierniczy	11.679,9	11.636,1	172,8	11.808,9	9 667 8	99 6	101	122
Drożdżowy	2.546,7	2.902,7	7,3	291.0	1 472,3	113,9	114	199
Surowce kawy i nam. spoż.	7 407,9	9.943,8	131,8	19 075,6	7 836,5	134.2	136	128
Olejarski	23 780,9	8.983,2	—	8 983,3	5.542,7	37,7	98	162
Ziemniaczany	1 148.2	1 087,9	289,7	1 377.6	1 215,7	94 7	120	113
Piwowarsko-słodown	12.841,0	12 466,5	—	12 466.5	10,544 1	97,0	97	118
Winiarsko-Octowy	2.888.4	2 494,9	0,8	2 495,7	1.747,6	86,3	86	143
Konserwowy — w tym:	6 848,1	4 539.0	6.686 7	11 225,7	5 889,2	66,7	164	191
mięsny	2 828,0	2 456,6	6.604,7*)	9 061.3	2.099,1	86,8	320	432
owocowo-jarzyn.	2 370,9	1 803,2	77,1	1.880 4	2 104.5	76.0	79	89
rybny	1.649,2	279.2	4,9	284,1	6 185,7	16.9	17	17
Chłodniczy	1.036,0	1.267.4	—	1 267,4	801,5	122 3	122	158
Ogółem:	70.177.2	55.321.5	7.289,1	62.610,6	44 707,4	78.5	85.7**)	140

*) w tym mięso dla Fund. Aprowizac. — 2.683,7 (prod. rzeźni 387),

**) bez uwzględnienia mięsa dla Fund. Aprowizacyjnego.

wie w II-gim kwartale rb. po okresie siewów wiosennych.

W pozostałych gałęziach państwowego przemysłu spożywczego, za wyjątkiem przemysłu winiarskiego, przetwórstwa owocowo - jarzynowego, ziemniaczanego, produkcja I kwartału dała wyniki pomyślne

W związku z uruchomieniem komunikacji morskiej i rozpoczęciem regularnych połowów ryb morskich, spodziewana jest znaczna poprawa sytuacji surowcowej w przemysłach; olejarskim i rybnym w końcu kwietnia rb. Przybyły dwa transporty morskie z 8.000 t oleju surowego (kokosowego) i 4.700 t kopry; awizowano nadejście dalszych 6.000 t kopry. Obfite występowanie dorsza na Bałtyku, stwierdzone z chwilą rozpoczęcia połowów, stwarza rękojmię usunięcia wspomnianych trudności w przemyśle rybnym.

Z pewnymi trudnościami walczą jeszcze działy państwowego przemysłu spożywczego, które swą pracę opierają na zbożu, lecz trudności te mają charakter przejściowy (zrozumiałe w przednówku: wyczerpywanie się zapasów, skutki ostrej zimy).

11. Rzemiosło. Według wykazu Związku Izb Rzemieślniczych ogólna liczba warsztatów rzemieślniczych zarejestrowanych w Izbach Rzemieślniczych poszczególnych województw wynosiła na dzień 1 maja br. 122.317 (w listopadzie 1946 r. — 115.728). Największą ilość warsztatów wykazuje branża spożywcza (27.494), następnie metalowa (25.386) i skórzana (21.433). Omawianą sytuację obrazuje tabela 14.

Tabela 14

Ilość warsztatów rzemieślniczych z podziałem na branże

Branże	Listopad 1946	Maj 1947
włókiennicza	19 123	18.685
skórzana	21 357	21.433
budowlana	9 436	8 836
spożywcza	24.063	27.494
metalowa	21.808	25.386
drzewna	10 806	11.080
usług osobistych	6.907	7.109
papierniczo-poligraficzna	2.228	2.194
Ogółem	115 728	122.217

Największą ilość warsztatów rzemieślniczych zarejestrowanych posiada województwo poznańskie (19.046), następnie lubelskie (15.956), katowickie (15.728) i łódzkie (11.670). Warsztatów natomiast rzemieślniczych niezarejestrowanych, tzw. nielegalnych, na terenie całej Polski znajduje się 11.096 (tabela 15).

Liczba zakładów rzemieślniczych na terenie województwa łódzkiego wynosiła w dniu 30-go kwietnia br. 11.670, z czego na miasto Łódź wypada 5.000. W chwili obecnej na terenie województwa łódzkiego reprezentowanych jest 112 zakładów rzemieślniczych.

Z wyjątkiem branży skórzanej rzemiosło łódzkie nie było w okresie sprawozdawczym dostatecznie zaopatrzone w surowce. Na przy-

Tabela 15

Ilość warsztatów rzemieślniczych zarejestrowanych i niezarejestrowanych z podziałem na województwa

Izba rzemieślnicza	Budowlany	Drzewny	Metalowy	Włókienniczy	Skórzany	Spożywczy	Papierniczo-poligraficzny	Usługowy	Razem
Kielce	503	558	1 323	935	1.122	1.408	124	326	6.299
Wrocław	515	724	2.325	1.073	1.477	3.004	316	870	10.304
Szczecin	279	323	892	312	476	1 191	91	299	3.863
Olsztyn	144	127	384	213	233	440	41	119	1 701
Łódź	563	815	2.013	2.732	2 131	2.525	203	688	11 670
Kraków	413	414	1.027	909	1.100	869	94	300	5 126
Gdańsk	366	329	1.044	862	755	929	119	302	4 706
Lublin	1.710	2.078	4.325	2.086	2.603	2.420	193	541	15.956
Katowice	1.064	1.099	2.573	2.283	2.075	5.306	295	1 033	15 728
Białystok	68	83	312	240	378	422	39	111	1.653
Rzeszów	415	516	1.082	594	884	830	94	211	4 626
Warszawa	675	743	2.244	1 734	2.129	2.772	194	724	11 215
Bydgoszcz	886	1 156	1.952	1.802	2.344	1.544	158	582	10 424
Poznań	1 235	2.115	3 890	2.910	3.726	3 834	233	1 103	19 046
Razem	8.836	11 080	25.386	18.685	21.433	27.494	2.194	7.209	122.317
Bez kart rzemieślniczych	1.371	1.604	1.849	1.888	2.097	1.984	93	210	11.096

kład w branży drzewnej poza drobnymi pracami remontowymi, dokonywanymi przez stolarzy, panował zastój z powodu braku surowca, oraz wysokich cen tegoż. W branży metalowej prace ograniczały się prawie wyłącznie do reparacji samochodów i drobnych montaży. Również w branży włókienniczej dawał się odczuwać brak odpowiedniego surowca. Dotyczy to szczególnie działu dziewiarskiego, którego produkcja z powodu opóźnienia przydziału przędzy natrafiała w okresie sprawozdawczym na poważne trudności.

Izba Rzemieślnicza warszawska ogłosiła w sporządzonym przez siebie na dzień 1 maja br. wykazie, że na terenie województwa warszawskiego znajduje się 11.215 zarejestrowanych zakładów rzemieślniczych zatrudniających 28.326 pracowników. Najwięcej zakładów liczy dział rzemiosła spożywczego i chemicznego, następnie metalowego i elektrotechnicznego. Najmniej natomiast rozwinięty jest dział rzemiosła papierniczo-poligraficznego, oraz usług osobistych.

Izba Rzemieślnicza lubelska notuje w okresie sprawozdawczym na terenie województwa lubelskiego 15.956 zakładów rzemieślniczych, które wykupiły karty rzemieślnicze. Największą pozycję stanowią zakłady krawieckie, elektryczno-instalacyjne, oraz szewckie. Jedną z bolączek rzemiosła lubelskiego jest w dalszym ciągu brak wykwalifikowanych sił fachowych, których w czasie okupacji Lubelszczyzna straciła 52,6%. Kształcenie zawodowe napotyka na duże trudności z powodu braku dostatecznych funduszów i lokali. Akcja szkolenia zawodowego prowadzona jest przez Naukowy Instytut Rzemieślniczy w Lublinie, a subsydiowana przez Ministerstwa: Odbudowy, Przemysłu, Pracy i Opieki Społecznej, oraz Lubelską Izbę Rzemieślniczą. Instytut wyszkolił od wyzwolenia do końca okresu sprawozdawczego 2.336 osób, przygotowując je do pracy w przemyśle i rzemiośle.

Na terenie okręgu Izby Rzemieślniczej białostockiej rzemiosło nie wykazuje tendencyj rozwojowych, głównie z powodu braku surowców i zmniejszenia się dochodowości. Na początku okresu sprawozdawczego na terenie wspomnianego województwa istniało 1.653 warsztatów legalnych (zarejestrowanych) i 2.222 nielegalnych, razem 3.875. Są to ilości znikome

12. Rolnictwo. Wskutek przeciągnięcia się w roku bieżącym zimy na okres normalnego w warunkach klimatycznych Polski przedwiośnia, w rolnictwie naszym nastąpiło poważne opóźnienie wiosennych robót polowych i siewów. Głębokie przemarznięcie ziemi musiało mieć jako nieunikniony skutek podtapianie pól, nawet zdrenowanych, aż do chwili ich rozmarznięcia. Obsychanie ziemi po jej silnym podtopieniu trwa zazwyczaj długo, póki normalna przesiąkliwość nie zostanie przywrócona.

Aby choć częściowo przyspieszyć spływanie wód i przeciwdziałać ługowaniu gleb, gospodarstwa rolne starały się oczyścić główne rowy odpływowe i drenarskie. W gospodarstwach jednak, gdzie robocizny jest mało, realizacja powyższego przedsięwzięcia nasuwała wiele trudności. Państwo ze swej strony na konserwację bieżącą urządzeń melioracyjnych, a także na naprawę poważnych w tej dziedzinie szkód wojennych wydatkowało dotychczas 550 milionów złotych. Straty wojenne, w zakresie omawianych urządzeń wodnych, które należy usunąć możliwie rychło, aby się nie powiększały, wynoszą około 2 miliardów złotych. Najwłaściwszą formą udziału właścicieli gruntów w kosztach konserwacji urządzeń melioracyjnych ma być pokrycie ich w formie dostarczenia robocizny, tj. szarwarku. Dla zapoczątkowania akcji szarwarkowej z inicjatywy Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, organizuje się na terenie całej Polski w okresie od 15 maja do 30 czerwca rb. dni pracy szarwarkowej. Ponadto dni pracy szarwarkowej przewidziane są również w okresie pożniwnym. Tak zapoczątkowana akcja winna już w roku bieżącym przynieść widoczne rezultaty.

Przewidziana w roku gospodarczym 1947 powierzchnia zasiewów ważniejszych roślin uprawnych nie wykazuje większych zmian w stosunku do roku 1946, gdyż wskaźnik powierzchni obsianych ma wynosić dla zbóż 100, dla ziemniaków 95, dla buraków cukrowych 106. Plan zatem w porównaniu ze stanem przedwojennym nie przewiduje na ogół powiększenia plonów z hektara, a przy burakach cukrowych jest on jeszcze o 26% mniejszy niż przed wojną. Z tego względu globalny dochód społeczny rolnictwa nie przekroczy zapewne wysokości dochodu przedwojennego. Pokrycie spożycia przez zbiory krajowe zapewnione ma być począwszy od roku 1947; w następnych latach plan przewiduje pewne nadwyżki, a mianowicie: w pszenicy 90.000 t, w życie 76.000 t, w ziemniakach 1.142.000 t i w cukrze 50.000 t.

Przyjmując za podstawę przestrzenie zajęte pod uprawę warzyw w roku 1946, zapotrzebo-

wanie roczne nasion tych warzyw byłoby następujące:

kapusta	150	180	q
kalarepa	15	25	„
kalafiory	8	12	„
buraki ćwikłowe	3.000	4.000	„
marchew	500	1.000	„
pietruszka	180	300	„
cebula	350	455	„
ogórki	200	280	„
pomidory	4	5	„
groch cukrowe	720	960	„
fasola	800	1.200	„
inne warzywa	625	900	„

Jest to minimalne nasze zapotrzebowanie nasion warzyw, nie obliczone na znaczne zwiększenie produkcji w najbliższych 3 latach, i nieuwzględniające rezerwy nasiennej, która jest konieczną, ponieważ w razie nieurodzaju nasion w poszczególnych latach, będziemy znowu zmuszeni ratować się przywozem tych nasion z zagranicy.

Warunki umowy plantacyjnej uprawy lnu na rok 1947/48 zostały w roku bieżącym ustalone i zatwierdzone przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów. W myśl wspomnianej umowy plantator zobowiązuje się dostarczyć cały wyprodukowany plon, co najmniej 30 q z jednego ha, a roszarnia odebrać ten plon według następującego cennika:

Klasa słomy	I	II	III	IV	V
cena w zł za 100 kg	1.500	1.300	1.100	800	500

Ceny powyższe ustalone są na podstawie ceny pszenicy równej 3.200 zł. Roszarnia zobowiązuje się dostarczyć plantatorowi 130 kg nasion pełnowartościowych na 1 ha. Plantator za otrzymane nasiona zapłaci swym plonem, a mianowicie: za każde 10 kg nasion potrąci mu się 30 kg słomy nieodziarnionej. Plantator odstawia słomę nieodziarnioną tj. taką, która zawiera co najmniej 12% czystych nasion w stosunku do wagi plonu. Plantator odstawiający plon o zawartości 12% nasion, otrzymuje 3 kg siemienia odpadkowego za każde 100 kg plonu. Prawo otrzymania siemienia odpadkowego przysługuje wyłącznie plantatorom, którzy odstawiają słomę klasy I, II, III i IV. Plantatorzy dostarczający słomę klasy V-ej nie mają prawa do otrzymania siemienia. Umowa tegoroczna odbiega całkowicie od umowy zeszłorocznej, przewidującej zapłatę za słomę w tkaninach.

Zdając sobie sprawę, że produkcja dobrych zbóż siewnych jest jednym z głównych celów polityki rolnej, Państwowe Nieruchomości Ziemskie (PNZ) nawiązały współpracę z Państwowymi Zakładami Hodowli Roślin (PZHR) i hodowlami prywatnymi, aby przejść do jaknajszybszego rozmnożenia całej ilości zbóż siewnych hodowlanych. Rezultatem tego stanowiska było dokonanie, na gruntach objętych gospodarką PNZ, obsiewów ozimych w r. 1946 ziarnem w stopniach od superelity do pierwszego odsiewu, na Ziemiach Dawnych: 28% powierzchni pszenicy ozimej i 18% powierzchni żyta, zaś na Ziemiach Odzyskanych: 19% powierzchni pszenicy i 12% powierzchni żyta.

Jeżeli chodzi o materiał elitowy, a więc dla potrzeb rolnictwa najcenniejszy, to wysiewy dokonane w jesieni r. 1946 wynoszą w życie 4.117 ha na ogólną powierzchnię 195.426 ha, a w pszenicy ozimej 3.945 ha na ogólną powierzchnię 49.652 ha. Ujemnym objawem jest, że na tę niewielką stosunkowo ilość wysianych elit, składa się wysiew aż 13 odmian żyta, oraz 26 odmian pszenicy.

Obsiew pewnej powierzchni zbożami elitowymi w jesieni 1946 r., pozwoli na otrzymanie poważnej ilości zbóż oryginalnych, które będą przez hodowców zużyte częściowo do powiększenia powierzchni zasiewu zbóż oryginalnych, tak w majątkach PNZ jak i innych. Wyprodukowane pierwsze odsiewy będą mogły już w jesieni 1947 roku iść do obsiewu pól chłopskich.

Nie lepiej, a częstokroć nawet gorzej przedstawia się stan zagospodarowania naszych pastwisk i łąk. Nieuregulowanie wód na łąkach i związany z tym nadmiar wody gruntowej sprzyja rozwojowi nieodpowiednich gatunków roślin (turzyce, sity itd.) o słabej wartości odżywczej. Zarówno dobrych łąk naturalnych, jak też i sztucznych w należytej kulturze posiadamy ilość niewielką. Zbiory są na ogół bardzo niskie. Średni plon waha się około 21 q z 1 ha. Więcej niż połowa, to łąki jednokośne. Jeśli chodzi o pastwiska, to stanowią je przeważnie półnieużytki lub nieużytki zupełne. Wskutek zniszczeń wojennych i rabunkowej gospodarki

okupanta warunki produkcji łąkowej, a do pewnego stopnia i pastwiskowej są w Polsce, ogólnie biorąc, nieco gorsze niż w wielu krajach środkowej i północnej Europy, jak np. Szwajcarii, Holandii, Belgii, Danii. Przyczyną tego są przede wszystkim większy kontynentalizm i większa nierówność naszego klimatu.

Stan obecny łąk i pastwisk w Polsce przedstawia się następująco:

Tabela 16

Obecny stan łąk i pastwisk w Polsce Odrodzonej (w ha)

Wyszczególnienie	Ziemie Dawne	Ziemie Odzyskane	Razem
Powierzchnia ogólna	20.656.900	10.088.300	30.745.200
Grunty orne . . .	11.591.500	4 887 100	16.478.600
Łąki	1.549.200	860.900	2.410.100
Pastwiska	1 220.600	490.100	1.710.700
Inne	6.295.600	3.850.200	10.145 800

Stosunek łąk i pastwisk do całego obszaru jest u nas niższy niż w krajach sąsiednich, np. na Węgrzech, czy w Czechosłowacji, a znacznie odbiega od wielu krajów zachodnich, czy północnej Europy, których powierzchnia wymienionych użytków dochodzi w Holandii do 39%, Belgii 23%, Francji do 21%, Anglii do 56%.

13. Lasy. W 3-cim numerze naszych „Wiadomości" (marzec 1947) poruszyliśmy problem eksploatacji posiadanego przez Państwo Polskie obszaru leśnego (6.860.000 ha). W tegomiesięcznym sprawozdaniu postaramy się omówić akcję zalesiania, która to akcja ze względu na trudną sytuację panującą w gospodarstwie leśnym, wymaga ze strony czynników rządowych jak i ogółu społeczeństwa szczególniejszej zabiegliwości i zainteresowania.

W roku gospodarczym 1945/46, gdy administracja lasów państwowych przystąpiła do akcji zalesiania, była zmuszona porać się z licznymi trudnościami zarówno technicznymi (brak narzędzi do upraw, odpowiedniego materiału siewnego, potrzebnych środków transportowych), jak i organizacyjnymi (brak wykwalifikowanego personelu administracji leśnej, odpowiedniej ilości sił roboczych itp.). W ogólnej powierzchni leśnej udział halizn i płazowin — nie licząc drzewostanów nadmiernie przerzedzonych — wynosił około 400 tys. ha, powierzchnia zaś zrębów bieżących, wymagających bezzwłocznego zalesienia, wyrażała się w zaokrągleniu cyfrą 31 tys. ha. Dotychczas zalesiono ogółem 43 tys. ha. Ponadto dokonano poprawki i uzupełnienia zalesień na łącznej powierzchni ok. 9 tys. ha, oraz założono ponad 94 tys. arów szkółek. Ponieważ na Ziemiach Odzyskanych procent zniszczeń wojennych był stosunkowo nieznaczny, główny ciężar zalesień przesunięto na lasy Ziem Dawnych, jako bardziej zdewastowane i w większym stopniu zagrożone konsekwencjami niemieckiej gospodarki rabunkowej (zachwaszczenie, degradacja gleby poleśnej).

Rezultat przeprowadzanej w roku gospodarczym 1945/46 akcji zalesiania przedstawił się korzystniej niż w roku poprzednim, w którym powierzchnia dokonanych zalesień wynosiła zaledwie 16 tys. ha, powierzchnia zaś założonych szkółek była o połowę mniejsza niż w roku 1945/46. Zalesień i uzupełnień dokonano przeważnie sosną, jako gatunkiem najbardziej odpowiednim dla większości siedlisk, przy czym uwzględniono też w miarę możności potrzebę utrzymania, względnie wprowadzenia drzewostanów mieszanych. Do zalesienia użyto ogółem 46.600 kg nasion drzew iglastych (sosna, świerk, modrzew, jodła) i 61.500 kg nasion drzew liściastych (głównie dębu). Uzyskanie nasion drzew iglastych wiąże się ściśle z ich wyłuszczaniem, czyszczeniem i przechowywaniem. W roku gospodarczym 1945/46 czynnych było w administracji lasów państwowych ogółem 179 wyłuszczarń (w tym największa w Polsce w Klosnowie) zdolnych do pozyskiwania 65 tys. kg nasion rocznie. Z zebranej ilości 4.324 tys. kg szyszek sosny, świerka i modrzewia wyłuszczarnie uzyskały około 66 tys. kg nasion. Wykorzystując remanent nasion z roku poprzedniego, część materiału siewnego użyto do zalesień, część zaś pozostawiono jako rezerwę nasienną na rok gospodarczy 1946/47.

Ubiegły rok gospodarczy charakteryzował średni urodzaj nasion sosny i świerka, a słaby dębu. Jedynie zaopatrzenie nasion sosny i świerka zostało pokryte w całości.

Niepewność urodzajów w poszczególnych lasach dla poszczególnych gatunków drzew leśnych stwarza konieczność zwiększenia rezerw materiału siewnego, a także potrzebę rozbudo-

wy i unowocześnienia wyłuszczarń. To też administracja lasów państwowych dąży obecnie do zdwojenia zdolności produkcyjnej tego typu zakładów przez budowę nowoczesnych, tzw. wyłuszczarń rejonowych, z których każda będzie zdolna do uzyskania około 1.000 kg nasion rocznie.

Prace badawcze prowadzi na terenie lasów państwowych Instytut Badawczy Leśnictwa. Powyższy instytut między innymi kieruje akcją zwalczania owadów zagrażających katastrofalnie zniszczonym lasom. Zakłady Ochrony Lasu, oraz Chorób Roślin i Grzyboznawstwa prowadzą już systematyczne badania nad wydatnym i trwałym podniesieniem zdrowotności drzewostanów. Stacja Oceny Nasion dokonuje kwalifikacji zbieranych nasion leśnych, osiągając już teraz wydajność pracy równą połowie wydajności przedwojennej. Zakład Gleboznawstwa w Krakowie prowadzi prace nad mapami glebowymi. Zakład Żywicowania w Warszawie prowadzi w terenie studia nad dalszymi możliwościami podniesienia wydajności w uzyskiwaniu żywicy, oraz uniknięcia strat w najcenniejszych jej lotnych składnikach. Wkrótce zostanie również wykończona pracownia chemiczna dla oceny jakości żywicy.

14. Rybołówstwo. Wyniki kwietniowych połowów są prawie czterokrotnie większe od wyników miesiąca poprzedniego. W kwietniu złowiono ogółem 4.194.899 kg ryby wobec 1.205.964 kg w marcu. Należy przy tym dodać, że silne sztormy w ciągu dwu ostatnich dni miesiąca omawianego wstrzymywały nieraz rybaków gdyńskich od wypłynięcia na morze, zmniejszając tym samym liczbę dni pracy. Mimo to okrąg M.O.R. Gdynia wykazał trzykrotny wzrost połowów, zwiększyły się również ilości złowionych ryb na zalewach Świeżym i Szczecińskim. Głównym przedmiotem połowów był dorsz, występujący w wielkich ilościach przy brzegach naszych. W drugiej połowie miesiąca pojawiły się dość duże ilości łososia. 70 kutrów przerzuciło się na połowy tej ryby za pomocą sieci dryfujących (pławnice). Z okręgu M.O.R. Szczecin sygnalizują pojawienie się śledzi; w związku z okresem tarła należy się spodziewać dobrych połowów tej ryby w odpowiednim czasie.

Z powodu złych warunków nawigacyjnych na Bałtyku oraz trudności bunkrowych (węgiel dla statków), statki dalekomorskie zmuszone były nawet w ciągu kwietnia zawijać do portów obcych i tam zbywać swoje połowy. Według dotychczasowych danych w kwietniu zbyto w portach angielskich 3.146.000 kg. Większość statków dalekomorskich wypłynęła na dalsze połowy na wody islandzkie, niektóre na Morze Północne, część dowoziła bunkier. W ciągu kwietnia dwa dalsze statki dalekomorskie „Neptunica" i „Castoria" podniosły polską banderę; pozostały jeszcze do przejęcia w ramach dostaw UNRRA trzy statki tego rodzaju.

Czynny tabor rybacki w kwietniu rb. wynosił 150 kutrów i 4.261 łodzi; rybaków czynnych było w tym miesiącu 2.171 osób.

Złe warunki nawigacyjne (silne sztormy i pływająca kra) w miesiącu sprawozdawczym spowodowały w rybołówstwie morskim duże straty, które ocenia się na 1.638.600 zł, ponadto na terenie M.O.R. Derłowo stracona została 1 łódź wiosłowa i zatonął 1 kuter.

W celu usprawnienia rozdziału połowów, Generalny Inspektorat Rybołówstwa Morskiego odbył szereg konferencji z przedstawicielami rybaków i handlu, w wyniku których postanowiono czasowe ograniczenie połowów do trzech dni w tygodniu, przy czym w miarę doskonalenia sieci handlowej i zwiększenia zapotrzebowania na ryby, firmy handlowe zwrócą się do G.I.R.M. o zwiększenie dni połowów; ponadto uchwalono ustanowienie pewnego klucza procentowego rozdziału odbioru połowów przez wszystkie trzy odcinki dystrybucji. Mianowicie Centrala Rybna zobowiązała się odebrać całkowity połów z 50% czynnych kutrów i łodzi; sektor spółdzielczy — z 21%; sektor prywatny — z 29% czynnych kutrów i łodzi. Rybacy będą obecnie zobowiązani dostarczać firmom handlowym rybę wymytą, posegregowaną według wielkości do 40 cm i ponad 40 cm oraz ułożoną w skrzynkach z lodem. Będą oni również patroszyć pewną ilość dorsza. Wszystkie trzy sektory będą równouprawnione do korzystania z pomocy państwowych w stosunku do swych udziałów w akcji sprzedaży ryb.

Rozważana jest kwestia eksportowania dorsza do Niemiec wzamian za potrzebne nam fa-

brykaty, jak motory, chemikalia, gotowy tabor transportowy itp.

Rozpoczęto rozmowy z władzami kolejowymi w przedmiocie uzyskania zniżki na przewóz ryb w głąb kraju i odnośnie usprawnienia transportu ryb.

Mimo doskonałych wyników połowów, w wykonaniu zawartych uprzednio umów, importowano w kwietniu rybę z Anglii, Danii, Szwecji i Norwegii w ogólnej ilości 6.123.900 kg, w tym 2.422.480 kg śledzi, 3.541.420 kg ryb solonych i 160.000 kg świeżych. Eksportowaliśmy w tymże miesiącu (oprócz wspomnianych wyżej wyładunków połowów naszych w portach angielskich — 3.146.000 kg) jedynie 48.463 kg łososia mrożonego do Anglii.

15. Komunikacja. W marcu obserwujemy w komunikacji kolejowej wzrost w ilości uruchomionych pociągów (z 43.604 w lutym na 56.987 w marcu). Ponieważ dane za miesiąc luty wykazują ograniczenie ilości uruchomionych pociągów w stosunku do stycznia (48.370), dane za miesiąc marzec stanowią przyczynek do zorientowania się w wytężonej pracy P.K.P. w dziedzinie remontu posiadanego taboru. Wynik jest poważny, uruchomiono bowiem w przeciągu jednego miesiąca dodatkowo 13.383 pociągi. Ilość przewiezionych pasażerów w marcu wzrosła o 2.251.000 osób (z 17.116.000 w lutym na 19.367.000 w marcu), powodując zwiększenie przychodu P.K.P. za bilety i bagaż (z 743.600.000 zł na 1.044.400.000 zł w marcu). Długość eksploatowanych linii zmniejszyła się natomiast, lecz nieznacznie (o 39 km).

Tabela 17

Kolejowy ruch pasażerski

Wyszczególnienie	Luty	Marzec
Stan parowozów	891	896
Pociago-kilometry (w tys. .	4 160	4.517
Długo ć eksploatowanych linii (w km)	21.259	21 220
Wpł wy z biletów i bagażu (w tys. zł)	743 600	1.044.400
Przewiezieni pasażerowie (w tys.)	17.116	19.367

Na równi z notowanym w miesiącu marcu wzrostem ilości uruchomionych pociągów zauważyć się daje zwiększenie ilości przejechanych tono-kilometrów netto (z 1.123.130.000 na 1.439.718.000). Powyższą sytuację obrazuje tabela 18.

Tabela 18

Kolejowy ruch towarowy

Wyszczególnienie	Luty	Marzec
Stan wagonów ogólny	147.756	147 220
„ „ roboczy	107.818	111 038
Uruchomione pociągi	43.604	56.987
Załadowane wagony	260.233	344 688
Pociągo-kilometry (w tys.) . . .	2.858	3.720
Tono-kilometry brutto (w tys.) . .	2 322 414	2.292.389
Tono-kilometry netto (w tys.) . .	1.123 130	1.439.718
Wpływy z przewozów tow. (w tys zł)	714.400	678 400

Po skasowaniu w okresie zimowym szeregu linii komunikacyjnych Państwowa Komunikacja Samochodowa przystąpiła w miesiącu sprawozdawczym do ponownego ich zwiększenia. Uruchomiono 30 dodatkowych linii; fakt ten znajduje wytłomaczenie w nadchodzącej porze letniej, a co za tym idzie w poprawie stanu dróg komunikacyjnych i zwiększonej frekwencji pasażerów. Wzrósł także w marcu w porównaniu z lutym ruch towarowy P.K.S. Wpływy z przewozu towarów osiągnęły cyfrę 13.178.000 złotych (w lutym 10.219.000 zł). Poważna zwyżka wpływów w marcu, która w stosunku do lutego wyniosła blisko 3.000.000 zł, nie jest w rzeczywistości tak duża, ponieważ suma 13.178.000 złotych obejmuje nie tylko dochód z miesiąca marca ,lecz także część dochodu z miesiąca lutego. Wpływy natomiast P.K.S. z tytułu przewozu pasażerów wydatnie się zwiększyły, wyniosły bowiem 74.167.000 zł (w lutym 43.668.000 złotych), — stanowi to wzrost tychże dochodów o ca 70%.

Tabela 19

Państwowa Komunikacj Samochodowa

Wyszczególnienie	Luty	Marzec
Ilość linii	240	270
Długość linii w km	23.298	23 182
Ilość samochodów w szt.	2.297	2 470
Przewóz-pasrżerów (w tys. . . .	654	615
Pasażero-kilometry (w tys.) . . .	23.193	22.166
Tono-kilometry (w tys.)	1.034	918
Wpływy z przewozu towarów (w tys. zł)	10.219	13.178
Wpływy z przewozu pasażerów (w tys. zł)	43.668	74.167

Długość linii obsługiwanych przez P.L.L „Lot" w marcu pozostała w stosunku do lutego niezmieniona. Natomiast zauważamy wzrost liczby dokonanych lotów, oraz ilości przewiezionych pasażerów. Powyższy stan rzeczy przypisać należy lepszej, niż w lutym regularności lotów na skutek poprawienia się pogody. Ilość lotów zagranicznych zmniejszyła się z 28 w lutym do 14 w marcu. Omawianą sytuację przedstawia tabela 20:

Tabela 20

Polskie Linie Lotnicze „Lot"

Wyszczególnienie	Luty	Marzec
Długość linii w km	5 908	5.908
Liczba lotów	182	238
Przebyta droga w km	62 888	80.532
Przewóz pasażerów	1.325	1.941
Przewieziono bagażu kg	6.109	10.902
Przewieziono towarów kg	2 621	5 284
Przewieziono poczty kg	7.164	5 739

W obecnej chwili P.L.L. „Lot" rozporządza-ją 8 stałymi liniami pasażerskimi krajowymi (Warszawa — Gdańsk, Warszawa — Katowice, Warszawa — Poznań — Szczecin, Warszawa — Kraków, Warszawa — Wrocław, Warszawa — Łódź — Gdańsk, Warszawa — Łódź — Katowice i Warszawa — Łódź — Wrocław) i 4 stałymi liniami pasażerskimi zagranicznymi (Warszawa — Berlin, Warszawa — Paryż, Warszawa — Sztokholm i Warszawa — Praga).

Poczta. Według wykazu Państwowego Przedsiębiorstwa P.P.T.T. na dzień 30 kwietnia br. istnieje na terenie Państwa 10 okręgów pocztowo-telegraficznych, ą mianowicie: w Warszawie, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu (tabela 21).

Tabela 21

Instytucje ze służbą pocztową i telekomunikacyjną Państwowego Przedsiębiorstwa P. P. T. T. według stanu na 30 IV. 1947 r.

Okręgi Poczt i Telegrafów	Ogółem	Urzędy	Agencje	Pośrednictwa	Oddziały	Kioski	Poczty peronowe
Gdańsk	590	153	433	—	—	—	4
Katowice	422	205	195	15	2	—	5
Kraków	613	185	425	—	—	—	3
Lublin	326	94	229	—	2	—	1
Łódź	232	80	149	—	—	—	3
Olsztyn	204	84	118	1	—	—	1
Poznań	648	196	425	19	3	1	4
Szczecin	173	75	94	—	1	—	3
Warszawa	395	163	227	1	2	1	1
Wrocław	388	181	197	3	3	—	4
Razem	3.991	1.416	2.492	39	13	2	29
w tym na terenie Ziem Odzyskanych							
Gdańsk	108	18	90	—	—	—	—
Katowice	185	94	91	—	—	—	—
Olsztyn	144	73	69	1	—	—	1
Poznań	137	54	82	—	1	—	—
Szczecin	173	75	94	—	1	—	3
Wrocław	388	181	197	3	3	—	4
razem:	1.135	495	623	4	5	—	8

Wyżej wymienionym 10-ciu okręgom pocztowo-telegraficznym podlega 1.416 urzędów pocztowych (w tym na Ziemiach Odzyskanych 495), oraz 2.492 agencyj (w tym na Ziemiach Odzyskanych 623), nie licząc pośrednictw pocztowych, oddziałów, kiosków i poczty peronowej.

W miesiącu marcu br. nadano ogółem 27.615.700 przesyłek pocztowych, w tym listów poleconych 1.538.200. Czasopism przyjęto natomiast do wysyłki 12.137.100, paczek zaś 313.300.

Tabela 22

Ogólny ruch przesyłek pocztowych
(w tys. sztuk)

Stan na dzień	Listy zwykłe	Listy polecone	Czasopisma	Listy wartościowe	Paczki
1946					
1. XII.	24.397	1 530	5 202	35	212
1947					
1. II.	17.104	1.373	11.307	14	270
1. IV.	17.543	1.538	12 137	12	313

Przekazów pocztowych i telegraficznych wpłacono w marcu na ogólną sumę 639 455.000 zł, na P.K.O. zaś na ogólną sumę 1.864.985.000 zł. Telegramów nadano w tymże samym miesiącu 292.800. Rozmów telefonicznych międzymiastowych i międzynarodowych odbyto 836.800.

Wykaz przesyłek pocztowych w obrocie zagranicznym na dzień 1.IV br. zawiera tabela 23.

Jak wynika z tabeli 23 najwięcej listów nadano z Polski do czterech stref okupacyjnych b. Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Paczek za granicę nadano w miesiącu sprawozdawczym znikomą ilość. Czasopism wysłano najwięcej do Francji, w mniejszych zaś ilościach do Wielkiej Brytanii, Szwecji i Włoch. Jeśli chodzi o korespondencję przychodzącą do

Tabela 23

Obrót przesyłkami zagranicznymi (w tys. szt.) Stan na 1. IV. 1947 r.

Kraj nadania lub przeznaczenia	z Polski				do Polski			
	Zwykłe przesyłki listowe	Polecone	Paczki	Czasopisma	Zwykłe przesyłki listowe	Polecone	Paczki	Czasopisma
Anstria	17,6	4,6	—	0,5	5,5	3,3	—	0,7
Belgia	18,4	7,4	—	1,4	14,8	3,1	—	1,0
Bułgaria	1,0	0,2	—	0,1	—	—	—	—
Czechosłowacja	42,6	10,3	—	2,4	27,0	5,1	0,4	3,1
Dania	18,1	2,0	—	2,1	14,2	0,8	0,2	0,5
Finlandia	0,9	0,2	—	0,3	0,6	—	—	0,1
Francja	152,5	60,9	—	13 2	112,8	46,7	—	74,9
Grecja	0,2	—	—	—	—	—	—	—
Hiszpania	—	—	—	—	—	—	—	—
Holandia	7,5	2,4	—	1,1	12,7	2,4	—	3,0
Jugosławia	9,2	2,4	—	1,9	2,9	1,4	—	0,4
Niemcy	2.388,0	—	—	—	4.866,2	—	—	—
Norwegia	1,7	1.2	—	0,5	0,7	—	—	0,1
Portugalia	—	0.1	—	—	—	—	—	—
Rumunia	3,4	2,2	—	0,2	1,2	0.6	—	0,1
Szwajcaria	7.2	3,1	—	1,7	16,	2,8	—	3,4
Szwecja	13,3	8,5	—	3,1	19,6	2,2	4,9	0.5
Turcja	—	0,1	—	—	—	—	—	—
Węgry	4.2	1.3	—	0,3	2,5	0.4	—	0,2
W. Brytania	302.8	197.8	0,1	5,4	419,2	311,8	67,2	4.0
Włochy	17.8	11.3	—	3,0	14.6	10,7	—	0,3
Z. S. R. R.	157 9	66.9	—	1.5	74,3	40,3	—	52.8
Argentyna	29.8	5,0	—	—	25,1	5,1	0.2	—
Brazylia	26.8	2.3	—	—	5.5	1.3	—	—
Kanada	209.5	28,0	—	0,1	60,1	14,0	5,9	—
St. Zjednoczone	428,2	247.4	0,1	0.4	263,5	57,6	139,2	—
Egipt	3.0	2,7	—	—	2.5	0,9	—	—
Palestyna	2,8	10,5	—	2 2	11.4	5,2	—	0.2
Meksyk	0.2	0,5	—	—	0.5	0,1	—	—
Urugwaj	14.0	0,5	—	—	0,5	0.2	—	—
Algier	0,1	—	—	—	—	—	—	—
Pozostałe kraje Afryki	1,4	0.9	—	—	—	—	—	—
Turcja europejska	0.1	0 1	—	—	—	—	—	—
Pozostałe kraje Azji	1,8	2,4	—	—	—	—	—	—
Australia	0,1	0,8	—	—	—	—	—	—
Pozostałe kraje Ameryki	0,2	0 6	—	—	—	—	—	—
razem	3 882,3	684.6	0 2	61.4	5.974,0	516.0	218 0	145,3

Polski, to w miesiącu sprawozdawczym otrzymaliśmy jej najwięcej z b. terytorium Niemiec, Wielkiej Brytanii, następnie Stanów Zjednoczonych i Francji. Paczek najwięcej nadano ze Stanów Zjednoczonych, czasopism natomiast z ZSRR i Francji.

16. Handel. a) Handel państwowy — Państwowa Centrala Handlowa. W miesiącu marcu obroty P.C.H. osiągnęły cyfrę 2.886 milj. zł, co w porównaniu z miesiącem lutym (1.720 milj. zł) stanowi wzrost o 68%. Główne pozycje niniejszych obrotów stanowią według tabeli 24 następujące artykuły:

Tabela 24

Obroty P.C.H. w marcu 1947 r. (w mil. zł)

Wyszczególnienie	Obroty	
	Luty	Marzec
Wyroby monopolowe	277	457
Artykuły spożywcze	235	307
„ włókiennicze	921	1747
„ żelazne	47	74
„ papiernicze	19	39
„ chemiczne	48	60
Szkło, porcelana	7	17
Ziemiopłody	166	185
Razem:	1 720	2.886

Główną pozycję obrotów w miesiącu marcu stanowiły artykuły włókiennicze — 1.747 milj. zł. Artykułów tych sprzedano w miesiącu sprawozdawczym za 826 milj. zł więcej, niżeli w lutym. Obserwujemy więc w tym wypadku wzrost obrotów P.C.H. o przeszło 89%. Również i pozostałe pozycje wykazują przyrost, a mianowicie: wyroby monopolowe — 64%, artykuły spożywcze — 30%, ziemiopłody — 11%, artykuły żelazne — 57%, artykuły chemiczne — 27%, artykuły papiernicze — 100%, oraz szkło i porcelana — 143%.

Według rozdzielnika Centrali Tekstylnej przyznano P.C.H. w I-szym kwartale 1947 roku następujące ilości materiałów:

Tabela 25

Zestawienie towarów przyznanych P C.H. przez Centralę Tekstylną w I-szym kwartale 1947 r.

Artykuł	Styczeń	Luty	Marzec
Wełna . . m.	172 911.32	285 112.65	331.943,40
Bawełna . „	682 305.45	1.747.572 52	131.573 303.00
Jedwab . . „	43 609 60	2 779.712,99	243.835.30
Pasmanteria „	—	2.386.780.00	2 933 406.00
Plusze. . . „	1.472,00	—	24.485.30
Firanki . . „	—	6 178,26	459 560.00
Len . . . „	70.716,70	184 835 80	59 584.00
Konfekcja . szt.	76 025	136.261	420 622

Zamieszczona tabela 25 zawiera ilości materiałów otrzymanych w przeciągu I-go kwartału 1947 r.

b) Akcja „Przemysł dla wsi". Ogólny udział Państwowej Centrali Handlowej w akcji wiejskiej wyniósł w marcu 893.963.257 złotych. Dostawy te obejmowały:

Tabela 26

Udział P. C. H. w akcji „Przemysł dla wsi" w marcu 1947 r.

Wyszczególnienie	Obroty w mil. zł.	% do ogólnego obrotu
Artykuły włókiennicze .	851	29,5
„ żelazne . . .	22	0,8
„ papiernicze .	4	0,2
„ chemiczne . .	14	0 5
Szkło, porcelana	2	0,1
Razem	893	31,1

Główną pozycję w powyższych dostawach P.C.H. zajmują artykuły włókiennicze, które stanowią prawie 30% ogólnego obrotu tej instytucji w miesiącu sprawozdawczym. Pozostałe grupy towarów nie przedstawiają poważniejszych ilości.

W marcu, w ramach akcji „Przemysł dla wsi", wieś otrzymała 214 tys. m wełny (w lutym 284 tys. m), 889 tys. m bawełny (w lutym 1.352 tys. m), 194 tys. m jedwabiu (w lutym 2.684 tys. m), 21 tys. m pluszu (w lutym nie przydzielano tego artykułu wcale), 57 tys. m lnu (w lutym 114 tys. m), oraz 207 tys. sztuk artykułów konfekcyjnych (w lutym 95 tysięcy sztuk). Bezpośrednim rozprowadzeniem tych materiałów pomiędzy konsumentów wiejskich zajęły się Państwowa Centrala Handlowa i „Społem".

Ponadto w miesiącu sprawozdawczym Związek Gospodarczy „Społem" rozprowadził na potrzeby wsi towarów „różnych" za ogólną sumę 762 milj. zł.

c) Handel prywatny. Min. Przemysłu zdecydowało dopuścić prywatny hurt włókienniczy w większym niż dotychczas stopniu do obrotu artykułami włókienniczymi. W tym celu zostaną podwyższone miesięczne kontyngenty z 4 na 5 mil. zł. Kupiectwo prywatne zobowiązane jest utrzymywać ceny ściśle według wyznaczonych marż zysku.

Na terenach Ziem Odzyskanych istnieje już ponad 30.000 prywatnych przedsiębiorstw handlowych.

Ilość istniejących prywatnych przedsiębiorstw handlowych na terenie całej Polski przedstawia tabela 27.

Tabela 27

Ilość prywatnych przedsiębiorstw handlowych na terenie Polski (według branż)

HANDEL TOWAROWY		HANDEL USŁUGOWY	
branża	ilość przedsiębiorstw	branża	ilość przedsiębiorstw
Rolny i leśny . .	5.076	Zakłady gastron. i hoteiarsk. . .	18.862
Spożywczy i tytoniowy	81.545	Transpot i komunikacja	4 223
Włókienniczy, odzieżowy . .	21.560	Przedstawiciele i pośrednicy .	1.362
Wyroby skórzane .	4.024	Usługi różne . .	1.285
Sprzęt domowy, zabawki	2.004	Widowiska i rozrywki	186
Artykuły metalowe	3 815	Lecznictwo i higiena . . .	393
Art. elektr., broń .	2 005		
Art. chemiczne . .	5 088		
Papierniczy . . .	5.002		
Materiały budowl.	2 863		
razem	132 982	razem	26.311

Wielką troską Zrzeszeń Kupieckich R.P. jest podniesienie poziomu fachowego i moralnego kupiectwa. W związku z powyższym podjęte zostały prace nad zorganizowaniem Instytutu Wiedzy Kupieckiej, który będzie miał za zadanie wpajanie w młodzież kupiecką właściwych

zasad etyki i pogłębianie podstawowych wiadomości fachowych.

d) Handel zagraniczny. Prowadzone w Londynie polsko-brytyjskie rokowania handlowe doprowadziły do zawarcia wstępnego porozumienia handlowego, ustalającego wielkość wymiany handlowej pomiędzy Polską i Wielką Brytanią w ciągu najbliższych 3 lat. W okresie tym Polska eksportować ma do Wielkiej Brytanii towary wartości 23 milionów £, importować zaś towary wartości 35 milionów £. Dla pokrycia różnicy pomiędzy wartością eksportu i importu zużyte będą avoiry polskie w Wielkiej Brytanii.Nadto, na dalsze pokrycie nadwyżki importu nad eksportem, pójdzie mienie polskie znajdujące się obecnie pod brytyjskim zarządem państwowym. Rząd Wielkiej Brytanii udzieli swej gwarancji dla kredytu inwestycyjnego w wysokości 6 milionów £. Polska będzie uprawniona do zakupu wełny wartości 1,5 miliona £ na poczet kredytu specjalnego, przyznanego jej w umowie finansowej. Wśród towarów importowanych przez Polskę znajdą się surowce (wełna, chemikalia), oraz części zapasowe do maszyn wartości 20 milionów £. Ponadto Polska otrzyma maszyny i sprzęt inwestycyjny, urządzenia techniczne do kopalń, portów i zakładów przemysłowych, wartości około 15 milionów £, eksportując ze swej strony cukier, meble, szkło, porcelanę, jagody itp. W przyszłości lista towarów sprzedawanych Wielkiej Brytanii uzupełniona będzie cynkiem. Poszczególne brytyjskie firmy eksportowe otrzymają od rządu Wielkiej Brytanii specjalne krótkoterminowe kredyty gwarancyjne, które umożliwią im dostawy dla Polski.

Ponadto Polska ma otrzymać od Wielkiej Brytanii towary i sprzęt z demobilu wartości 6 milionów £.

W dniu 2 maja podpisano w Pradze protokół normujący obrót towarowy między Czechosłowacją i Polską na okres od 1 maja do 1 lipca br. Rokowania handlowe polsko - czechosłowackie odbywały się w pomyślnej atmosferze, obejmując bardzo szeroki zakres zagadnień. W ramach tych obrotów Polska miała dostarczyć Czechosłowacji węgla, cynku surowego, cynku elektrolitycznego i pyłu cynkowego. Czechosłowacja zaś miała wyeksportować do Polski sadzeniaki, kaolin, gliny ogniotrwałe, artykuły techniczne, maszyny, narzędzia, opony samochodowe itd.

Toczą się również rokowania gospodarcze z przedstawicielami Rządu Radzieckiego na temat zawarcia pełnego układu handlowego na okres roczny. Dotychczas obowiązujący układ prowizoryczny, zawarty w kwietniu rb. na okres trzymiesięczny, wygasa z dniem 30 czerwca rb.

W kilkumiesięcznych rokowaniach prowadzonych przez wydział eksportowy „Bolimexu" sfinalizowane zostały tranzakcje eksportowe do Turcji i Bułgarii. Turcji dostarczymy 14 tysięcy ton rur wodociągowych dla miasta Stambułu w terminie dwuletnim. Zamówienie to otrzymaliśmy po odbytym przetargu, w którym udział brali oferenci angielscy, czescy i węgierscy. Bułgaria zamówiła 10 lokomotyw wąskotorowych. Dla miasta Sofii dostarczymy 5 tys. rur wodociągowych. Termin dostaw bułgarskich: dla lokomotyw 2 lata, dla rur wodociągowych — około roku. Wartość tranzakcji z Bułgarią wynosi 1,2 mil. $.

Wrocławska Fabryka Wodomierzy, produkująca przeciętnie 1.000 wodomierzy miesięcznie, zawarła umowy na dostawę aparatów zagranicę. Do Danii mamy dostarczyć 5.000 wodomierzy, do Szwecji 500, do Egiptu 1.000. Zamówienia przyjęto z terminem dostawy 4 — 6 miesięcy. Poza tym nawiązano kontakt z Bułgarią w sprawie dostawy wodomierzy i części zamiennych. Także Turcja, Finlandia, Grecja i Brazylia czynią starania o dostawy naszych wodomierzy.

Fabryka kalki ceramicznej w Wałbrzychu wyprodukuje w br. 2,5 mil. arkuszy kalki ceramicznej. Pół miliona arkuszy pokryje w zupełności zapotrzebowanie dziesięciu krajowych fabryk porcelany. Pozostałe dwa miliony arkuszy przeznacza się na eksport. Wałbrzyska fabryka kalki ceramicznej jest jedną z największych fabryk tego rodzaju na świecie. Przed wojną pokrywała ona w 75% zapotrzebowanie światowe.

Statek „Borysław" wyładował w Gdyni partię kilku tysięcy sztuk skór suchych kolumbijskich, wartości 78.000 $. W drodze znajduje się na statku „Białystok" transport około 780 ton skór argentyńskich i brazylijskich ciężkich, lekkich i gotowych podeszwowych. Statek „Miriam" wiezie 100 ton skór owczych islandzkich. W najbliższej przyszłości nadejdą w ramach układu polsko - bułgarskiego skóry jagnięce i koźlęce z Bułgarii.

Sezon eksportu mebli polskich za granicę zapoczątkował statek „Narwik", który zabrał ładunek ich do Ameryki Południowej. Większy transport odjedzie stakiem „Borysław". Meble przeznaczone dla Anglii wchodzą w skład za-

mówienia opiewającego na 4.600 sypialń, 3.000 jadalni, 150.000 krzeseł i 2.000 foteli.

W ramach umowy zawartej na okres 1946/47 otrzymaliśmy z radzieckiej strefy okupacyjnej Niemiec kauczuk syntetyczny, aceton, bezwodnik kwasu octowego, cyjanek sodu, kwas szczawiowy, oraz pepsynę farmaceutyczną. Eksportowaliśmy natomiast z artykułów branży chemicznej naftalen surowy i benzol.

W związku z pomyślnym rozwojem wydobycia dolomitu w Polsce, dochodzącego obecnie do 15.000 ton miesięcznie, (istnieją możliwości osiągnięcia w najbliższym czasie 25.000 ton miesięcznie) — rozpoczniemy eksport dolomitu do Czechosłowacji jeszcze w tym roku.

Zjednoczenie Materiałów Ogniotrwałych, w wykonaniu umowy handlowej z Jugosławią, ma dostarczyć do tego kraju 500 ton gliny szamotowej, oraz 500 ton łupku z Nowej Rudy. W następnym etapie eksport obejmie gotowe wyroby ogniotrwałe.

Rozmiary polskiego handlu zagranicznego za okres od marca do kwietnia przedstawia tabela 28. Zawiera ona obroty o charakterze ściśle handlowym, nie obejmuje bowiem dostaw, pochodzących z akcji UNRRA, demobilu i reperacji.

Tabela 28

Obroty handlu zagranicznego Polski
(w milionach złotych obiegowych)

Wyszczególnienie	Marzec			Kwiecień		
	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo
Z. S. R. R.*)	223	1.605	+1 382	295	946	+651
Szwecja	12	25	+ 13	61	183	+122
Dania	40	1	— 39	598	27	—571
Norwegia	—	—	—	20	10	— 10
Jugosławia	54	42	— 12	23	22	— 1
Węgry	107	26	— 81	91	84	— 7
Rumunia	38	10	— 28	41	3	— 38
Szwajcaria	63	96	+ 33	21	68	+ 47
Francja	71	32	— 39	54	40	— 14
Finlandia	—	—	—	—	1	+ 1
Bułgaria	179	4	— 175	38	50	+ 12
Austria	6	6	—	6	6	—
Belgia	—	—	—	6	3	— 3
Holandia	—	—	—	2	7	+ 5
Włochy	—	43	+ 43	43	67	+ 24
Islandia	—	—	—	10	1	— 9
Anglia	—	110	+ 110	139	285	+146
Czechosławacja	14	4	— 10	18	46	+ 28
Stany Zj. Amer. Północnej	116	19	— 97	24	8	— 16
Argentyna	—	32	+ 32	—	—	—
Kolumbia	—	—	—	7	—	— 7
Bunkier towar.	—	5	+ 5	—	4	+ 4
Razem	923	2.060	+1129	1 497	1.861	+ 364

*) Umowy z 7. 7. 45 i 12. 4. 46, oraz pozaumowne.

Obroty polskiego handlu zagranicznego w kwietniu wykazują w porównaniu z marcem zwyżkę po stronie przywozu, zaś spadek po stronie wywozu.

W kwietniu importowano z ZSRR bawełny i lnu za 218 mil. zł, produktów naftowych za 39 mil. zł i „towarów różnych" za 30 mil. zł. Z Radzieckiej Strefy Okupacyjnej w Niemczech sprowadzono kauczuku syntetycznego za 89 mil. zł, soli potasowych za 65 mil. zł, oraz benzyny motorowej syntetycznej za 20 mil. zł. Ze Szwecji importowano nasion za 23 mil. zł, oraz „towarów różnych" za 18 mil. zł. Przywóz z Danii obejmował masło za 293 mil. zł i zboże siewne za 164 mil. zł. Z Norwegii sprowadzono saletry za 14 mil. zł. Wśród przywozu z Jugosławii przeważają pakuły za 12 mil. zł. Z Węgier importowano produktów naftowych za 52 mil. zł, oraz „towarów różnych" za 28 mil. zł. Wśród przywozu rumuńskiego przeważają produkty naftowe za 41 mil. zł. Ze Szwajcarii sprowadzono maszyn, aparatów i narzędzi za 16 mil. zł. Przywóz z Francji obejmował samochody i części samochodowe za 17 mil. zł, oraz samoloty za 12 mil. zł. Wśród przywozu bułgarskiego dominował tytoń i papierosy za 38 mil. zł. Z Włoch sprowadzono pomarańcz i cytryn za 23 mil. zł, oraz koncentratów cynkowych za 20 mil. zł. Z Anglii importowano wełny za 71 mil. zł, oraz saletry amonowej za 67 mil. zł. Import z Czechosłowacji obejmował „towary różne" za 17 mil. zł. Ze Stanów Zjednoczonych sprowadzono bawełny za 20 mil. zł.

Wywieźliśmy w miesiącu sprawozdawczym do ZSRR cukru za 396 mil. zł, konfekcji za 200 mil. zł i tkanin lnianych za 132 mil. zł. Do Radzieckiej Strefy Okupacyjnej w Niemczech eksportowaliśmy węgla i koksu za 69 mil. zł. Eksport do Szwecji obejmował wyroby włókiennicze za 75 mil. zł, cynk za 50 mil. zł, oraz żelazo za 47 mil. zł. Do Danii eksportowaliśmy węgla i koksu za 15 mil. zł, oraz szkła za 12 mil. zł. W eksporcie do Jugosławii dominował węgiel i koks za 14 mil. zł, jak również w eksporcie do Węgier — za 77 mil. zł, do Szwajcarii — za 48 mil. zł. Do Francji wywieźliśmy węgla i koksu za 23 mil. zł i przędzy z jedwabiu sztucznego za 18 mil. zł. Do Bułgarii eksportowaliśmy żelaza, blachy i rur za 43 mil. zł. W eksporcie do Włoch dominował węgiel za 53 mil. zł, oraz surówka za 14 mil. zł. Do Anglii wywieźliśmy cukru za 271 mil. zł. Eksport do Czechosłowacji

obejmował prąd elektryczny za 24 mil. zł i węgiel za 19 mil. zł.

W kwietniu nadeszło do Gdyni i Gdańska ogółem 9 transportów żywności. W transportach znajdowało się między innymi ponad 8,5 tys. ton zboża, 1,6 tys. ton mięsa, 202 tony innej żywności, oraz pewna ilość tłuszczów. W pierwszej dekadzie maja przybyło 11 statków z ładunkiem 17,8 tys. ton zboża i przetworów, 11,2 tys. ton mięsa, oraz 3,4 tys. ton tłuszczów. W najbliższym czasie spodziewane jest przybycie awizowanych już 10 statków z ładunkiem 72 tys. ton zboża, oraz 18 statków z ładunkiem 2,5 tys. ton mięsa, ryb, oleju i margaryny.

e) Fundusz Aprowizacyjny. W lutym Biuro Fund. Aprow. udzieliło subwencji na uzupełnienie aprowizacji kartkowej w sumie zł 1.030.659.470, co w porównaniu z wysokością wypłaconych subwencyj w styczniu (złotych 1.311.297.572) wykazuje pewien spadek. Bezpośrednią przyczyną spadku wysokości udzielonych subwencji jest zwolnienie Biura F.A. z obowiązku dokonywania wypłat gotówkowych tytułem ryczałtu stołówkowego dla przemysłów objętych działalnością Biura F.A. na odcinku uzupełnienia niedoborów aprowizacyjnych (Uchwała Komitetu Ekonomicznego R.M. z dnia 14.I 1946 r.).

Zamieszczone poniżej zestawienie zawiera dane liczbowe dotyczące dotacji Funduszu Aprowizacyjnego w ciągu I kwartału 1947 r.:

Tabela 29

Dotacje Funduszu Aprowizacyjnego (w tys. zł.)

Miesiąc	Gotówką	Towarem	Razem
styczeń . .	525 789	785 509	1 311.298
luty . . .	112 898 733	917.760.737	1.030.659.470
marzec . .	—	1.389.476.697	1 389.476.697

W lutym Biuro F.A. zakupiło 3.953.256 kg mięsa, oraz przetworów mięsnych, co w porównaniu z wysokością zakupów w styczniu (3.766.076 kg) wskazuje, że zakupy Biura F.A. w lutym wzrosły o ca 5%. Plan zakupu mięsa w miesiącu sprawozdawczym nie został wykonany w całości; niedobór wynosi ca 6% wyznaczonego kontyngentu. Powodem zmniejszenia się dostaw mięsa w lutym były przede wszystkim niepomyślne warunki atmosferyczne i w związku z tym znaczne trudności na odcinku transportu zarówno kolejowego jak i samochodowego. Sytuację rynkową w lutym cechowało znaczne nasilenie podaży trzody chlewnej, co przy zmniejszonym popycie wobec trudności transportowych spowodowało zniżkę ceny żywca. W tym stanie rzeczy Biuro F.A. obniżyło cenę na mięso wieprzowe o 10 zł za 1 kg. Natomiast ceny płacone przez Biuro F.A. za mięso wołowe zostały niezmienione. W miesiącu sprawozdawczym zostało zakupione tylko 37.986 kg mięsa wołowego. W związku ze wzrostem dostaw mięsa w ostatnich trzech miesiącach Biuro F.A. — poza całkowitym pokryciem zapotrzebowania bieżącego — posiadało na dzień 1.III dość poważne rezerwy przetworów mięsnych i filetów z dorsza. Wynosiły one 2.298.531,35 kg mięsa i 46.050 kg filetów z dorsza. Dostawy mleka zakupionego przez Biuro F.A. wyniosły w styczniu 2.009.011 l, zaś w lutym 2.364.983,75 litrów. Ogólny spadek w dostarczaniu mleka w stosunku do poprzednich miesięcy był spowodowany niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi (silne mrozy i duże opady śnieżne), a co za tym idzie — trudnościami transportowymi. Dane te nie obejmują województwa gdańskiego i olsztyńskiego, w których zapotrzebowanie zostało pokryte z zapasów UNRRA. Znaczna poprawa dostaw mleka nastąpiła w województwie dolno-śląskim, gdzie wzrosły one z 12,9% do 42,9%. Wypłacono za mleko w styczniu kwotę zł 51.337.133,29, w lutym natomiast zł 60.150.578,79. Dopłaty z tytułu różnic między cenami reglamentowanymi wypieku chleba a cenami kosztu własnego w miesiącu sprawozdawczym wyniosły zł 71.947.771. Ponadto w lutym dokonano zakupu 2.145 t zbóż, 3.330 t mąki żytniej 90%, oraz 8.527 t pasz.

W marcu Biuro F.A. udzieliło subwencji na uzupełnienie aprowizacji kartkowej jedynie w towarze. Powyższe dotacje wyniosły złotych 1.389.476.697. W miesiącu sprawozdawczym Biuro F.A. zakupiło 5.488.230 kg mięsa, oraz przetworów mięsnych, co w porównaniu z ilością dostaw w miesiącu lutym (3.953.256 kg) wykazuje wzrost zakupów o 38,8%. Plan zakupu w marcu został wykonany z nadwyżką i wyniósł 101,3% wyznaczonego kontyngentu. Na wykonanie dostaw w marcu, mimo trudności, które spowodowały dość znaczne ograniczenie dostaw mięsa do Biura F.A. w pierwszej połowie miesiąca, wpłynęła poprawa sytuacji rynkowej w drugiej połowie miesiąca. W marcu ceny żywca płacone producentom wykazywały w poszczególnych województwach drobne wahania w dół lub w górę, zachowując jednak na

ogół w ciągu całego miesiąca tendencję dosyć wyrównaną. W zakresie ziemiopłodów dokonano w miesiącu marcu zakupu wolnorynkowego 13.790 t ziarna siewnego, które zostało natychmiast zadysponowane do wysyłek na województwa Ziem Odzyskanych. Wyżej wymieniony zakup prowadzony był przy równoczesnym wiązaniu z premiową sprzedażą nawozów sztucznych azotowych. Jednocześnie rozsprzedano w marcu na premiowanie dostawców Akcji Zbożowej, oraz specjalne dostawy dla województw Ziem Odzyskanych 10.602 t pasz. Dopłaty z tytułu różnic między cenami reglamentowanymi wypieku chleba a cenami kosztu własnego wynosiły w miesiącu sprawozdawczym zł 97.409.000, zaś bekonów i tłuszczów złotych 77.864.053.

f) Dostawy UNRRA. W miesiącu marcu z powodu mrozów, które ograniczyły ruch w naszych portach do minimum, nie notowano żadnych dostaw towarowych w związku z akcją UNRRA, natomiast w kwietniu powyższe dostawy nadeszły w zwiększonej ilości, stanowiąc około 21% krajowego importu.

Tabela 30

Przywóz towarów UNRRA

Wyszczególnienie	Luty	Marzec	Kwiecień
	w tonach		
I Wytwory roślinne . . .	2.379,5		21.782,7
II Wytwory zwierzęce . . .	29,9		5.202,3
III Wytwory mineralne . . .	858,1		2.274,7
IV Woski, tłuszcze . . .	13,3		2.707,1
V Przetwory spoż i tytoń .	6.423,7		971,7
VI Przetwory chemiczne . .	84,6		764,0
VII Skóry, futra	328,2		498,4
VIII Surowce włókiennicze . .	43,7		329,3
IX Guma i kauczuk . . .	196,1		483,3
X Drewno i przetwory . .	—		3,9
XI Papier i wyroby	—		84,8
XII Wyroby kamienne . . .	—		23,3
XIII Wyroby metalowe i metale	177,2		811,4
XIV Maszyny	1.007,7		1.699,9
XV Środki transportowe . . .	878,8		1.120,6
XVI Wagi, narzędzia	—		136 4
XVII Różne	28,7		394,1
	12.449,5	— —	39.287,9

W kwietniu główną pozycję w dostawach UNRRA stanowiły wytwory roślinne — 21.782,7 ton (w lutym — 2.379,5 ton), następnie wytwory zwierzęce — 5.202,3 ton (w lutym — 29,9 ton), woski i tłuszcze — 2.707,1 ton (w lutym — 13,3 ton), wytwory mineralne — 2.274,7 ton (w lutym — 858,1 ton), maszyny — 1.699,9 ton (w lutym 1.007,7 ton), oraz środki transportowe — 1.120,6 ton (w lutym 878,8 ton). Największe ładunki stanowiła kopra (10.783,2 ton), kukurydza (8.280,0 ton), pasza dla koni i bydła (2.498,0 ton). Ponadto przybyły duże ilości smalcu (4.170,8 ton), olei roślinnych (2.704,5 ton), olei smarowych (1.992,0 ton) i maszyn (1.190,8 ton). Dostarczono również lokomotyw i traktorów.

Równocześnie z transportem paszy nadeszły transporty koni (4.237 sztuk), świń (275 sztuk) i bydła (1 sztuka), razem 4.513 sztuk.

Import towarów UNRRA w I-ym kwartale 1947 r., a także dane porównawcze za rok 1946 i 1945 przedstawia tabela 31:

Tabela 31

Przywóz towarów UNRRA w latach 1945, 1946 i 1947

Okres	Dostawy UNRRA w tonach
Rok 1945	199 100
Rok 1946	1.535 200
Rok 1947	
styczeń	13.800
luty	12.500
marzec	—
kwiecień . . .	39.300

g) Sprawy morskie. Ograniczenie ruchu w portach z powodu silnych mrozów trwało jeszcze w miesiącu marcu. Całkowity przeładunek w portach Gdańsku i Gdyni wyniósł za ten okres zaledwie 4.157 t, stanowiąc niecałe 3% obrotu towarowego tych portów w lutym (141.747 t).

W kwietniu natomiast — wobec ustania fali mrozów — handel morski odżył. Sfery zainteresowane rozpoczęły przeładunek masowo napływających okrętów, które z powodu trudności związanych z nawigacją nie mogły dotąd do Polski dotrzeć. Obroty towarowe w miesiącu tym osiągnęły 445.001,3 t, powracając do poziomu ostatnich miesięcy ubiegłego roku.

Omawiany ruch przeładunkowy portów Gdańska i Gdyni w miesiącach marcu i kwietniu przedstawia tabela 32:

Tabela 32

Obrót towarowy i ruch statków w Gdańsku i Gdyni
(w tonach)

Wyszczególnienie	Luty	Marzec	Kwiecień
Ogólny obrót:	141 747	4.157	445 001
w tym: import . .	31.200	929	186.500
eksport .	110.547	3.228	258 500
Obrót towar. Gdańska .	47 495	200	170.700
w tym: import . .	7 919	80	42.675
eksport .	39 576	120	128 025
Obrót towarowy Gdyni .	94.252	3 957	274.300
w tym: import . .	23.281	1.000	91.433
eksport .	70 971	2.957	182.867
Do portów weszło statków	62	10	186
Z „ wyszło „	87	6	261

W marcu główną pozycję w imporcie Gdyni (obrót towarowy Gdańska w omawianym okresie był minimalny) stanowiła drobnica, w eksporcie węgiel. Centrala Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego sprzedała w marcu ogółem 9.058 t węgla, oraz bunkru.

W kwietniu import przez porty Gdańsk i Gdynię obejmował przede wszystkim rudę i drobnicę, eksport natomiast prawie wyłącznie węgiel. Eksport węgla, bunkru i koksu wyniósł ogółem 217.400 t, z czego Centrala Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego załadowała 186.000 t. Towarów UNRRA nadeszło do obu portów w miesiącu sprawozdawczym 39.200 t.

Wśród statków obcych, które odwiedziły w marcu i kwietniu porty polskie, dominowały bandery skandynawskie ze szwedzką na czele i sowiecka.

Również Państwowa Żegluga Śródlądowa rozpoczęła w połowie kwietnia swoją pracę nawigacyjną. Uruchomiono codzienną komunikację pasażersko - towarową na linii Gdańsk — Elbląg, oraz rozpoczęto pracę holowniczą w portach (w końcu miesiąca sprawozdawczego załadowany został pierwszy holownik do Warszawy z ładunkiem UNRRA, oraz pierwszy holownik do Gdyni z ładunkiem sody eksportowej). Sporą ilość barek zatrudniono jako magazyny pływające za niską opłatą. Niestety, możliwy jest tylko ruch jednokierunkowy tj. w górę Wisły.

Towarzystwo „Gdynia — Ameryka Linie Żeglugowe S.A." (GAL) zatrudniało w okresie sprawozdawczym 11 statków (z tychże jeden w chwili obecnej znajduje się w doku). GAL posiada 7 linii regularnych, a mianowicie:

1 linię do portów Ameryki Północnej,
1 linię do portów Ameryki Południowej,
1 linię do Antwerpii i Rotterdamu,
1 linię do portów Wschodniej Anglii,
1 linię do portów Lewantu,
1 linię do wschodnich portów Szwecji,
1 linię do zachodnich portów Szwecji, oraz Danii.

W trampingu europejskim zatrudnionych było 6 statków, a w trampingu dalekomorskim 3 statki.

Spośród wszystkich eksploatowanych statków w miesiącu sprawozdawczym ukończył podróż jedynie statek obsługujący porty Lewantu. Inne nie odbyły, względnie nie ukończyły rejsów z powodu niekorzystnych warunków żeglugowych.

Ogólnie biorąc, obroty kwietniowe roku bieżącego nie dorównały obrotom w analogicznym miesiącu zeszłorocznym pod względem ilościowym, pod względem jednak wartości, wykazują one wyraźny postęp w kierunku normalizacji naszego życia gospodarczego. Gdy bowiem gros przywozu zeszłorocznego (w kwietniu) stanowiły wszelkiego rodzaju artykuły pierwszej potrzeby, zwłaszcza spożywcze, służące przeważnie doraźnej pomocy zbiedzonej ludności, obecnie poważną pozycję importu stanowią surowce potrzebne dla produkcji krajowej, eksport zaś wykazuje znaczne zróżniczkowanie artykułów gotowych.

17. Praca, płace i ceny. a) W miesiącu sprawozdawczym nie zanotowano na rynku pracy znaczniejszych zmian. Podobnie jak i w poprzednim miesiącu w związku z sezonem wiosennym obserwowano znaczne zapotrzebowanie na robotników budowlanych i rolnych. Urząd Zatrudnienia w Warszawie zapośredniczał dziennie około 500 robotników do pracy na budowlach. Tegoroczny sezon budowlany likwiduje częściowo istniejącą od kilku miesięcy pewną nadwyżkę niewykwalifikowanych sił roboczych.

Liczba poszukujących pracy zarejestrowana w urzędach zatrudnienia wynosiła w kwietniu 92.254 osób, w tym 30.482 kobiet. W tym samym czasie zgłoszono 79.803 wolnych miejsc, zapośredniczono 66.789 osób, w tym 19.447 kobiet. Poniższa tabela przedstawia działalność Urzędów Zatrudnienia w poszczególnych obwodach na dzień 30 kwietnia 1947 r.

W miesiącu sprawozdawczym liczba kobiet poszukujących pracy wynosiła 30.482 osoby, natomiast liczba kobiet o niedostatecznych środkach do życia przekracza 100.000 osób. Przyczyny tego zjawiska należy szukać w stosunkach przedwojennych. Szkolnictwo przedwojenne nie dawało kobiecie fachu, istniała znikoma ilość szkół zawodowych dla kobiet i stąd obecnie duża ilość sił kobiecych bez jakichkolwiek kwalifikacji zawodowych. Wojna pogłębiła jeszcze ten stan. Wśród kobiet poszukujących pracy poważny odsetek stanowią wdowy, które dawniej zajmowały się wyłącznie domem i opieką nad dziećmi, następnie znaczna liczba samotnych kobiet, nie mających żadnego oparcia w rodzinach. Obecnie obserwujemy wzmożone dążenie kobiet do samodzielności. Kobiety stanowią 25% ogółu zatrudnionych w przemyśle państwowym. Na 965.000 zatrudnionych w zakładach przemysłowych, podległych Ministerstwu Przemysłu, liczba kobiet wynosi ca 243.000. Dążeniem Ministerstwa Przemysłu jest

Tabela 33

Ogólny stan rynku pracy na dzień 30 kwietnia 1947 r.

Obwód	Zarejestrowano poszukujących pracy		Zgłoszono wolnych miejsc		Zapośredniczono		Pozostało wolnych miejsc łącznie z poprzed. miesiącami	
	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet
Białystok	621	604	722	73	336	141	3.387	93
Bydgoszcz	4.287	2.504	4.049	1.773	3.462	1.435	1 117	384
Gdańsk	5 925	2.064	5 413	1.446	4.562	1 239	1.374	277
Katowice	15.631	8 777	14.015	6.673	12.907	6.997	5 140	1.533
Kraków	3 637	1.460	3.041	931	2.202	677	2.301	528
Lublin	616	285	281	163	149	43	35	42
Łódź	5 259	3.755	4.599	2.637	3 984	2.652	1.129	400
Olsztyn	652	290	589	309	500	175	440	124
Poznań	4 477	3.176	4 326	2.550	3.247	1.767	2.998	1.296
Radom	2 577	951	1.779	617	1.705	573	124	46
Rzeszów	919	218	2.210	90	683	127	2.079	8
Szczecin	2 314	859	2 408	678	2 164	688	2.955	813
Warszawa	4 894	1 966	3.029	936	1.876	763	175	56
Wrocław	9 963	3.573	10.806	3.670	9.563	3 070	7.354	950

stworzenie dla tej armii kobiet warunków, umożliwiających im pracę (w miarę ich sił fizycznych) i równocześnie wychowywanie dzieci. Powołano do życia „Opiekę nad matką i dzieckiem". W ramach tej instytucji zorganizowano całą sieć przyfabrycznych żłobków, stacji opieki, przedszkoli, przeprowadzono masowo akcję kolonii i półkolonii letnich, zapoczątkowano akcję profilaktyczną w stosunku do zagrożonych chorobą dzieci itp.

Kiedy na dzień 1 stycznia 1946 r. w zakładach przemysłowych podległych Ministerstwu Przemysłu było 21 żłobków z 654 dziećmi, 11 punktów stacji opieki, 67 przedszkoli z 6.501 dziećmi i 3 prewentoria z 230 pacjentami, to na dzień 1 stycznia 1947 roku liczba żłobków wzrosła do 63 z 2.150 dziećmi, liczba punktów stacji opieki do 21 z 13.000 osób (razem matek i dzieci), przedszkoli do 142 z 12.450 dziećmi a prewentoriów do 11 z 830 pacjentami.

Podstawowe znaczenie mają tzw. żłobki przyfabryczne. Umieszczane są w nich dzieci do lat 3-ch. Żłobek daje całkowite utrzymanie, opiekę pielęgniarską, wychowawczą i lekarską w czasie pracy matki. Pobyt w żłobku jest bezpłatny. Dla dzieci starszych zorganizowano przedszkola. Przedszkola przyfabryczne prowadzone są w ścisłym porozumieniu z Ministerstwem Oświaty. Dzieci anemiczne, chorowite lub zagrożone chorobą wysyłane są do prewentoriów na przeciąg 6 tygodni. Prewentoria mają charakter leczniczo-wypoczynkowy.

Znaczną wagę Państwo przywiązuje do akcji kolonii i półkolonii. Akcja ta zorganizowana już przed wojną, w czasach powojennych nabiera charakteru masowego. W 1945 roku w ramach działalności polskiego przemysłu z kolonii skorzystało 2.500 dzieci, z półkolonii — 1.200 dzieci. W 1946 roku liczba dzieci korzystających z kolonii i półkolonii wynosiła około 85.000 (41.000 — kolonie, 44.000 — półkolonie). Okres czasu przebywania na koloniach czy półkoloniach wynosił od 3-ch do 6 tygodni. Przewiduje się, że w roku bieżącym około 250.000 dzieci pracowników przemysłu państwowego objęte będzie akcją kolonijną względnie półkolonijną.

W trosce o zdrowie mas robotniczych instytucje ubezpieczeń społecznych uruchomiły w br. kilkadziesiąt sanatoriów na terenie całego kraju. Sumy przeznaczone na pokrycie kosztów leczenia zostały w niektórych wypadkach trzykrotnie zwiększone w porównaniu do roku ubiegłego. Wobec trudności finansowych z leczenia sanatoryjnego korzystać będą w tym roku najbardziej zagrożeni.

Na terenach oddziałów Związku Zawodowego prowadzona jest wzmożona akcja uświadamiająca warstwy robotnicze pod względem konieczności i celowości korzystania z akcji wczasów. Nierzadkie są wypadki, że pracownicy w obawie przed wydatkami wstrzymują się od korzystania z dobrodziejstw akcji wczasów, stawiając potrzebę regeneracji swych sił na ostatnim planie. Fundusz Wczasów Pracowniczych Komisji Centralnej Związków Zawodowych w Polsce podał, że koszt dzienny utrzymania w domu wypoczynkowym wynosi na rok bie-

żący zł 300, z czego 35% ponosi pracodawca, 30% pracownik a 35% Fundusz Wczasów Pracowniczych. Jako ekwiwalent za cofnięte przydziały żywnościowe — Fundusz Wczasów Pracowniczych wypłaca zł 120 na osobę dziennie. Pobieranie wszelkich opłat dodatkowych jest niedopuszczalne.

Ministerstwo Przemysłu dążąc stale do zapewnienia pracownikom przemysłu odpowiednich warunków pracy prowadzi szeroką akcję w kierunku dalszego rozwoju kół Bezpieczeństwa i Higieny Pracy. Podczas gdy na dzień 30 kwietnia 1946 roku działały 844 koła, na dzień 1 lutego 1947 r. stan ich wynosił 1.876, co stanowi wzrost o przeszło 180%. Około 75% zakładów, zatrudniających ponad 50 pracowników, posiada już zorganizowane koła Bezpieczeństwa i Higieny Pracy. Przemysł węglowy, drzewny i skórzany ma już całkowicie zakończoną organizację kół, natomiast przemysł hutniczy w 99%, metalowy w 93%, chemiczny w 94%. W mniejszych zakładach pracy około 30% zorganizowało również koła jako nadprogramowe.

Centralny Zarząd Przemysłu Hutniczego dążąc do podniesienia bezpieczeństwa w podległych sobie zakładach, ustanowił fundusz premiowy w wysokości 200.000 zł rocznie, w celu rozdania go trzem wyróżniającym się pod względem bezpieczeństwa i higieny pracy zakładom co ½ roku.

Zagadnienie zwiększenia stanu zatrudnienia i wydajności pracy wysuwa się w bieżącym roku na plan pierwszy. Jedną z najpoważniejszych trudności zwiększenia stanu zatrudnienia w kluczowych gałęziach przemysłu jest brak mieszkań. W najbliższym czasie powraca do kraju z Francji, Belgii i Westfalii ponad 16.000 górników i hutników polskich, dalsze transporty, łącznie około 60.000 ludzi, przybędą w ciągu kilku miesięcy. Ponadto 30.000 jeńców zatrudnionych w kopalniach podlega zwolnieniu w roku przyszłym i muszą być oni zastąpieni siłami krajowymi, dla których należy znaleźć odpowiednie pomieszczenia. Przemysł węglowy wyasygnował na remont i budowę mieszkań, na zakup domków fińskich i szwedzkich 2.800 mln. złotych.

Przeprowadzeniem akcji zakwaterowania górników i hutników zajęły się miejscowe zakłady kwaterunkowe pod nadzorem Komisji Międzyministerialnej. Na podstawie dekretu o publicznej gospodarce lokalami władze kwaterunkowe przeprowadzają kontrolę wszystkich mieszkań samodzielnych i sublokatorskich, sprawdzają tytuł prawny zajmowanych pomieszczeń, wstrzymują dla osób postronnych przydział wolnych lokali, przekazując je przemysłowi węglowemu czy hutniczemu.

Osoby niezwiązane pracą w przemyśle węglowym czy hutniczym, a zamieszkujące budowle należące do tych przemysłów będą przekwaterowane. Wojsko ma opuścić budynki mieszkalne zabrane na kwatery.

Obserwuje się dalszy wydatny rozwój szkolnictwa zawodowego. W pierwszym kwartale br. zorganizowano już 270 kursów przemysłowych, podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Kursy te ukończyło 8.600 absolwentów (6.600 w Centralnej Polsce i 2.000 na Ziemiach Odzyskanych), podczas gdy w 1946 roku zorganizowano 600 kursów przemysłowch, które ukończyło ogółem 19.000 absolwentów. Obserwujemy również stały rozwój szkół przemysłowych. W 1945 roku mieliśmy 21 szkół przemysłowych w całej Polsce, które ukończyło 6.120 absolwentów, zaś w 1946 roku liczba szkół wzrosła do 339 a ilość wypuszczonych fachowców wynosiła 34.150 osób. Obecnie istnieją 382 szkoły przemysłowe (287 w Centralnej Polsce i 95 na Ziemiach Odzyskanych).

Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej przeznaczył z sum nagromadzonych w Funduszu Bezrobocia 62 mln. zł na akcję przeszkalania i dokształcania zawodowego pracowników.

W związku z ostatnio przeprowadzoną akcją oszczędnościową zaobserwowano w niektórych gałęziach przemysłu akcję zwalniania pracowników. Zadaniem redukcji było zlikwidowanie pewnego przerostu w stanie zatrudnienia w niektórych działach wytwórczości. W zasadzie zwolnienia dotyczyły wyłącznie pracowników niezdyscyplinowanych i samowolnie opuszczających pracę.

Odnośnie wydajności pracy notujemy dalszy jej wzrost w prawie wszystkich dziedzinach wytwórczości. W przemyśle węglowym wyniosła ona w kwietniu br. 1.123 t na robotniko-dniówkę wobec 1.091 t w miesiącu poprzednim. Na pierwszym miejscu pod względem wydajności utrzymuje się nadal Zjednoczenie Chorzowskie z 1.331 t na robotniko-dniówkę.

b) Z dniem 1 maja br. weszła w życie umowa zbiorowa dla robotników i pracowników budowlanych. Umowa przewiduje pewną pod-

wyżkę płacy, stanowiąca wyrównanie za świadczenia rzeczowe, wydajność pracy (obecna wydajność doszła już do 100% wydajności przedwojennej), za narzędzia stanowiące własność robotników itp. Płace przemysłu budowlanego pozostają w ścisłym związku z cenami wolnorynkowymi i składają się z płacy podstawowej, dodatku sezonowego oraz dodatku lokalnego. Łączny zarobek wykwalifikowanego robotnika budowlanego w Warszawie wynosi zł 40 — 45 za godzinę pracy.

c) W miesiącu sprawozdawczym ruch cen nie miał charakteru jednolitego. W niektórych dzielnicach kraju notowano spadek cen, w innych niewielką zwyżkę. W pierwszej połowie miesiąca ceny artykułów żywnościowych, za wyjątkiem mącznych miały raczej tendencję zniżkową, natomiast w drugiej połowie miesiąca zaznaczyła się już pewna niewielka zwyżka cen.

Ogólne wskaźniki kosztów wyżywienia w kwietniu br. w porównaniu do drugiej połowy marca wzrosły w Warszawie 11%, w Rzeszowie 12%, w Bydgoszczy 12%, w Gdyni 2%, w Poznaniu 1%. W tym samym czasie zanotowano spadek kosztów wyżywienia w Łodzi 10%, w Krakowie 8%, w Białymstoku 9%, w Lublinie 7%, w Olsztynie 11%, we Wrocławiu 10%. Z artykułów żywnościowych jedynie artykuły mączne miały tendencję zwyżkową, natomiast warzywa i tłuszcze wykazywały niewielką zniżkę.

Zniżka cen mięsa i tłuszczów zwierzęcych tłumaczy się tym, że rolnicy z braku kartofli i śruty dostarczają na rynki miejskie niedotuczone sztuki trzody chlewnej.

Przeciętna w kraju cena chleba w kwietniu br. w porównaniu do drugiej połowy marca wzrosła ca 8,9%, mąki pszennej ca 11,9%, fasoli ca 15,2%, mleka ca 5%. Natomiast ziemniaki w tym okresie spadły ca 3,6%, masło ca 5.1%, słonina ca 1,5%, wieprzowina ca 1,7%, jaja ca 47,1% i cukier ca 0,3%.

Ceny hurtowe ziemiopłodów wykazywały pod koniec miesiąca kwietnia br. dość znaczną zwyżkę i wynosiły za 100 kg: w Łodzi — żyto 3.300 zł, pszenica 5.600 zł, w Lublinie — żyto 4.000 zł, pszenica 5.800 zł, w Bydgoszczy — żyto 3.050, pszenica 5.100 zł, w Rzeszowie — żyto 4.250 zł pszenica 6.750 zł, w Wrocławiu — żyto 2.500 zł, pszenica 4.350 zł, w Olsztynie — żyto 4.000 zł, pszenica 5.800 zł.

Ogólny wskaźnik cen wolnorynkowych w Warszawie podniósł się w kwietniu br. w porównaniu do marca o 2,1%. Wskaźnik cen używek wzrósł o 10,2%, artykułów przemysłowych o 7,2%, półfabrykatów o 17,8% i wyrobów gotowych o 9,4%. Wskaźnik cen wolnorynkowych żywnościowych spadł w tym okresie o 6,2%.

Tabele 34 i 35 przedstawiają ceny artykułów żywnościowych w kwietniu oraz wskaźniki kosztów wyżywienia.

18. Rynek pieniężny. a) Wkłady: Stan kapitałów obcych w bankach pośredniczących i K.K.O. wynosi na ultimo kwietnia 32.356 mln. zł. W porównaniu z miesiącem poprzed-

Tabela 34

Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach (w złotych)

Miejscowość	Czas-okres 1947 r.	Chleb pytl.	Mąka pszenna	Fasola	Ziemniaki	Masło	Słonina	Wieprzow.	Wołowina	Jaja	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt.	1 kg
Warszawa	1—15.4.	70	90	60	10	580	280	280	260	10	180
	16—30.4.	70	120	60	10	580	280	260	260	10	180
Łódź	1—15.4	72	125	75	10	646	280	280	210	13	177
	16—30.4.	68	100	75	10	509,6	280	280	210	10	187
Kraków	1—15.4.	60	100	55	13	700	320	260	220	13	180
	16—30.4.	55	85	60	12	750	320	260	220	10	180
Katowice	1—15.4	54	110	55	10	620	300	300	300	12	180
	16—30.4.	54	110	85	12	630	340	285	285	9	180
Poznań	1—15.4	.	88	80	12	540	290	260	240	11	170
	16—30.4	.	88	80	12	570	290	260	240	10	170
Lublin	1—15.4	60	78	50	10	600	280	210	220	12	175
	16—30.4.	75	85	50	12	460	280	210	220	8	175

Tabela 35 **Wskaźniki kosztów wyżywienia w niektórych większych miastach*) 12 5 — 9.6.1945 = 100**

Czasokres	Warszawa	Łódź	Kraków	Białystok	Lublin	Bydgoszcz	Gdynia	Katowice	Poznań
1—15.4 47	133	141	153	115	180	155	117	121	162
16—30.4 47	151	139	140	111	183	174	128	125	168

nim wkłady spadły o 4.830 miln. zł, a w stosunku procentowym o 13%. Cyfra powyższa nie odzwierciedla ściśle tendencji na rynku. W bardzo dużym stopniu spadek wykazywanych przez banki wkładów nastąpił na skutek specjalnych przeksięgowań, np. Bank Gospodarstwa Krajowego przeniósł kapitały Funduszu Inwestycyjnego i Amortyzacyjnego na specjalne rachunki nie objęte zestawieniem wkładów. Po uwzględnieniu wszystkich tego rodzaju operacji rzeczywisty spadek wkładów w kwietniu wynosił ca 1.400 miln. zł i został spowodowany głównie zmniejszeniem pozostałości na rachunkach instytucji i urzędów państwowych oraz w stosunkowo mniejszym stopniu odpływem kapitałów państwowych i prywatnych jednostek gospodarczych. Kapitały o charakterze lokacyjnym wyniosły na ultimo kwietnia 2.785 miln. zł i stanowiły 8,6% wkładów ogólnych.

b) Kredyty: Ogólna suma rozprowadzonych kredytów przez banki pośredniczące i N.B.P. wyniosła na ultimo kwietnia 107.139 miln. zł wobec 97.408 miln. zł na ultimo marca. Wzrost w wysokości 9.731 miln. zł wyrażony w procentach wynosi 10% i jest równy wzrostowi procentowemu w miesiącu poprzednim. Z sumy rozprowadzonych kredytów przez banki pośredniczące i K.K.O. wynoszącej 80.002 miln. zł przypada na kredyty refinansowane w N.B.P. 41.589 miln. zł. Dość duży procent kredytów refinansowych spowodowany jest spadkiem kapitałów obcych w bankach pośredniczących przy jednoczesnym rozszerzaniu akcji kredytowej. W związku z tym średnia refinansowania, która w miesiącu poprzednim wyniosła 50,5%, wzrosła w miesiącu sprawozdawczym o 1,4% do 51,9%. Z akcji kredytowej banków pośredniczących przypada na kredyty obrotowe 43.056 miln. zł a na kredyty inwestycyjne 36.946 miln. złotych.

W kredytach obrotowych udzielanych przez instytucje kredytowe i przez N.B.P. bezpośrednio partycypowały następujące grupy gospodarcze: handel 51%, przemysł 32%, rolnictwo 8% i inne łącznie 9%. Natomiast w kredytach inwestycyjnych rozprowadzanych wyłącznie przez banki pośredniczące, a głównie przez B.G.K., partycypowały następujące grupy gospodarcze: przemysł 53%, transport i komunikacja 31%, budownictwo 6%, rolnictwo 5% oraz pozostałe grupy, jak handel, rzemiosło, leśnictwo i inne 5%.

Z kolei omówimy akcję kredytową Narodowego Banku Polskiego.

W miesiącu sprawozdawczym akcja kredytowa N.B.P. wzrosła o 7.126 miln. zł, a w stosunku procentowym o 12%. Ogólna suma udzielonych kredytów wyniosła 68.726 miln. zł. Z sumy tej przypada na kredyty refinansowe 41.589 miln. zł, które wzrosły w kwietniu o 12%, i na kredyty bezpośrednie 27.137 miln. zł, które wzrosły o 19%. W ramach kredytów refinansowych udzielono kredytów obrotowych w wysokości 20.260 miln. zł i inwestycyjnych w wysokości 21.329 miln. zł. Przyczyny wzrostu kredytów refinansowych podaliśmy przy omawianiu działalności banków pośredniczących. Co do kredytów bezpośrednich finansujących potrzeby obrotowe kluczowych przemysłów państwowych, to wzrost ich w wyżej podanej wysokości 19% został spowodowany głównie zwyżką cen rozliczeniowych niektórych surowców i artykułów oraz na skutek wzrostu kredytów eksportowych.

c) Żyro: Obroty na rachunkach żyrowych N.B.P. osiągnęły w kwietniu sumę 359.634 miln. złotych, w porównaniu z miesiącem poprzednim obroty żyrowe wzrosły w cyfrach absolutnych o 15.038 miln. zł, a w stosunku procentowym o 4%. Obroty bezgotówkowe wyniosły 325.692

*) Koszty wyżywienia w okresie od 12 5 — 9.6.45 przyjęto za 100 oddzielnie dla każdego miasta. Stąd porówny walność co do wysokości wskaźników nie istnieje.
Można porównywać tylko stopień wzrostu względnie spadku.

miln. zł, czyli 90,6%, a obroty gotówkowe 33.942 miln. zł, co stanowi 9,4% sumy ogólnej. W miesiącu poprzednim stosunek obrotów bezgotówkowych do sumy ogólnej obrotów był korzystniejszy o 0,8 stanowiąc 91,4% ogólnych obrotów. Stan pozostałości na rachunkach żyrowych po stałym spadku w pierwszym kwartale 1947 r. wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 1.371 miln. zł do sumy 19.201 miln. zł, przy jednoczesnym wzroście liczby rachunków żyrowych.

Przeciętny stan na jeden rachunek żyrowy wynosił w marcu 2.10 miln. zł i wzrósł w miesiącu sprawozdawczym do 2,22 miln. zł, jednocześnie wzrósł przeciętny obrót przypadający na jeden rachunek żyrowy z 40,73 miln. zł w marcu do 41,59 miln. zł w kwietniu. Obroty z P.K.O. wzrosły o 15% osiągając 13.925 miln. złotych, również wzrosły obroty czekami potwierdzonymi, przekazami bankowymi wystawionymi i przekazami żyrowo telegraficznymi. Rozliczenia Małej Izby Rozrachunkowej wykazały tendencję malejącą, po lekkim spadku w miesiącu marcu do sumy 8.940 miln. zł nastąpił w kwietniu dalszy i znaczniejszy spadek o 1.372 miln. zł do sumy 7.568 miln. zł. Spadkowi temu towarzyszył jednak wzrost ilości przedstawionych do rozliczenia dokumentów z ilości 7.958 sztuk do 8.248 sztuk.

d) Bilety skarbowe: W miesiącu kwietniu sprzedaż biletów skarbowych po uwzględnieniu wymiany na gotówkę wyniosła: I emisji 26 miln. zł i w stosunku do miesiąca poprzedniego spadła o 6 miln. zł, II emisji 1.809 miln. zł przy spadku o 34 miln. zł i III emisji 2.420 miln. zł przy wzroście o 256 miln. zł. Ogółem Skarb Państwa osiągnął ze sprzedaży biletów skarbowych 4.255 miln. zł, czyli o 215 miln. zł więcej niż w miesiącu poprzednim.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEŃ GOSPODARCZYCH

Mgr Paweł Czartoryski

MIĘDZYNARODOWY BANK ODBUDOWY I ROZWOJU

Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju ogłosił na dzień 31.III 1947 r. sprawozdanie za 9 miesięcy swej działalności; — wynika z niego, że zadeklarowany kapitał zakładowy Banku na dzień 1 marca br. wynosił $ 8.013.500.000. Są to udziały państw będących członkami Banku. Państwa te obowiązane są wpłacić do Banku do końca maja br. 20% swych udziałów; — z tego 2% w złocie lub walucie USA resztę zaś, to znaczy 18% — w walucie państwa wpłacającego. Środki bieżące stojące obecnie do dyspozycji Banku wynoszą około $ 1.597 milj. Z tej sumy około $ 725 milj. stanowią dolary USA, reszta to waluty innych państw będących członkami Banku. Na sumę $ 725 milj. składa się 20% wkład Stanów Zjednoczonych w dolarach, który wynosi $ 635 milj. oraz 2% wkład innych państw w złocie lub dolarach.

Wpłata w walucie danego Państwa może być użyta na cele pożyczkowe jedynie za jego zgodą. Spośród 44 państw, które są członkami Banku, jedynie Stany Zjednoczone wyraziły zgodę na użycie swych wkładów na kredyty dla innych państw. Pozostali członkowie (43) oświadczyli, że w chwili obecnej nie są w stanie zgodzić się na to, by ich waluta służyła na cele pożyczkowe.

Pierwsza pożyczka Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju przyznana została Francji w pierwszej połowie maja rb. Jest to kredyt w wysokości $ 250 mil. udzielony na 4¼%. Warunki spłaty są następujące: w okresie 5-ciu lat od chwili udzielenia pożyczki nie będzie żadnych spłat. Od 1952 r. począwszy, w przeciągu lat 30, nastąpi spłata długu w progresywnych ratach. Warunki te stanowić będą prawdopodobnie precedens dla następnych pożyczek.

Francja złożyła wniosek o kredyt w wysokości $ 500 milionów. Przyznany jej kredyt stanowi 1/3 będących do dyspozycji zasobów Banku. Zapobiegnie on niewątpliwie w pewnej mierze jej trudnościom dewizowym, lecz nie jest bynajmniej w stanie rozwiązać zasadniczych trudności finansowych w jakich znajduje się Francja. Bank rozpatruje obecnie wnioski o pożyczki

złożone przez 9 państw na ogólną sumę $ 2.553.875.000 — opiewają one wyłącznie na dolary Stanów Zjednoczonych.

Należy tu zastosować bardzo ścisłe kryteria oceny. Suma ta bowiem przekracza bardzo znacznie obecne możliwości kredytowe Banku. Większość wniosków dotyczy planów odbudowy gospodarczej, zakreślonych na okres paru lat. Bank wszakże udzielać będzie kredytów jedynie na wykonanie pierwszej części tych planów, mające trwać w przybliżeniu rok.

Kwestia udzielenia dalszych pożyczek, gdyby kredytobiorca ich potrzebował, rozpatrywana będzie w świetle dotychczasowych jego osiągnięć.

Bank dąży do nawiązania jak najściślejszego kontaktu z kredytobiorcami. Chodzi tu o stałą wymianę informacji. W związku z tym spodziewać się można, że w Londynie lub Paryżu zostanie niezadługo otwarty oddział Banku, w przyszłości zaś zostaną ewentualnie otworzone oddziały we wszystkich częściach świata. Będą one miały na celu kontrolę udzielanych pożyczek, przy czym chodzi przede wszystkim o to, by móc sprawdzić, czy zostają one zużyte na te cele na które zostały udzielone.

Przy rozpatrywaniu wniosku Bank bierze pod uwagę nie tylko projekty, na których realizację pożyczka ma być udzielona, lecz również i ogólną sytuację gospodarczą kraju oraz istniejące gwarancje, że udzielona pożyczka zostanie spłacona. W związku z tym rozpatruje się również postępowanie danego państwa jako dłużnika w przeszłości, oraz jak wywiązuje się ono obecnie ze swych istniejących zobowiązań.

Gospodarcze warunki w jakich znajduje się kredytobiorca winny uzasadniać przewidywanie, że zostaną osiągnięte zamierzone rezultaty; każdy projekt winien dążyć do podniesienia możliwości produkcyjnych danego kraju oraz wzmocnić jego stanowisko na rynku międzynarodowym.

Odnośnie przewidywań co do spłaty pożyczki, Bank będzie stosował kryteria, nie odbiegające zbytnio od kategorii myślenia normalnego życia handlowego. Chodzi o to, by z kredytów tych uczynić pewną lokatę kapitału.

Ta ostatnia teza powstała w związku z bardzo aktualnym w bieżącej chwili zagadnieniem emisji obligacji Banku.

Jasnym jest, że środki stojące obecnie do dyspozycji Banku w wysokości $ 725 milj. nie mogą w żadnej mierze zaspokoić zapotrzebowania na kredyty ze strony krajów zniszczonych wojną. Kwota ta zresztą zmniejszyła się o ⅓ przez pożyczkę dla Francji. Stąd też zagadnienie emisji obligacji Banku staje się coraz bardziej aktualne. Przypuszczać należy, że pierwsza emisja nastąpi w jesieni na sumę nie większą niż $ 250 milj. Przed tym jednak zostaną przypuszczalnie udzielone dalsze kredyty z będących do dyspozycji środków Banku.

Kampania, mająca na celu przygotowanie rynku amerykańskiego na przyjęcie obligacji Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju prowadzona jest systematycznie i z dużym nakładem sił.

Wydaje się, że szukające lokaty prywatne kapitały amerykańskie nie odnoszą się z pełnym zaufaniem do tej formy lokaty. Dla rozwiania tej atmosfery używa się najrozmaitszych argumentów.

Przede wszystkim podkreśla się, że kredyty przydzielane będą na podstawie oceny wartości danego kredytobiorcy jako solidnego wierzyciela dającego pełne gwarancje spłaty.

Najbardziej jednak przekonywującym argumentem dla publiczności amerykańskiej jest to, że do wysokości przeszło $ 3.000 milj. obligacje zabezpieczone są przez udział Stanów Zjednoczonych w kapitale zakładowym Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju i dlatego mówi się popularnie, że będą to właściwie obligacje rządu Stanów Zjednoczonych.

Przez udzielenie pożyczki dla Francji, Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju rozpoczął działalność kredytową dla której został powołany do życia. Nadchodzące miesiące wykażą, czy będzie on mógł spełnić nałożone nań zadania. Jeśli nie zdoła uzyskać stanowiska niezależnej instytucji, kredytującej powojenną odbudowę świata, to funkcja ta przejdzie z konieczności, w tej czy innej formie w ręce Stanów Zjednoczonych. Trudno jest w chwili obecnej przewidzieć kierunek rozwoju tych spraw.

Wydaje się jednak, że decydujący wpływ na losy Banku wywrze pierwsza emisja jego obligacji.

Dr Stefan Perczyński

PRZEGLĄD RYNKÓW ZAGRANICZNYCH CZECHOSŁOWACJA (c. d.)

Składniki bilansowe Czechosłowackiego Banku Narodowego w milionach Kcs.

Treść	31 12. 1945	30 6. 1946	30.9. 1946	30.12. 1946	31 1 1947	28 2 1947	31.3. 1947	15 4. 1947
Złoto	1.517	1.518	1.519	4.926	5.746	5 405	4.999	4.912
Dewizy	869	1.950	2 059					
Inne należności gotówkowe	12.051	9.334	7.662	2.242	2.307	2.273	2.276	2 341
Weksle	3 514	587	935	4.343	4.748	3 830	989	668
Papiery wartościowe	—	—	—	293	—	—	—	—
Lombard	—	5 332	5.330	3 263	3.217	2.610	2 610	2.603
Inne aktywa	112.505	112 417	112.975	122 015	121.970	122 092	122 249	122 274
Obieg banknotów:								
a) nowych	24 233	35 280	38.290	43 589	41.965	42 951	42 904	41 036
b) starych	2 192	984	937	933	932	932	931	931
Żyro:								
a) nowe	2.187	7 442	7 953	10 068	13.735	10 776	9 133	10 983
b) stare	81 306	71.789	68.474	73.439	72.281	72 035	71.665	71.446
Przekazy kasowe	9 918	8.153	8,153	—	—	—	—	—
Inne pasywa	10.068	6 930	6.116	8 494	9 074	9 516	8.490	8 401

Zapas złota i dewiz w Narodowym Banku Czechosłowackim, wzrastający stale w ciągu roku 1946, osiągnął stan maksymalny na koniec stycznia 1947 r., wykazując w następnych miesiącach tendencję stopniowego spadku. Zwiększona działalność dyskontowa Banku przypadła wyłącznie na ostatni kwartał 1946 r. i styczeń 1947 r. W następnym okresie udzielanie kredytów dyskontowych zostało znacznie ograniczone, szczególnie w marcu, kiedy portfel wekslowy Banku spadł w porównaniu do miesiąca poprzedniego prawie czterokrotnie. W przeciwieństwie do dyskonta spadek kredytów lombardowych przypadł głównie na ostatnie miesiące 1946 r. i luty 1947 r. Stopa dyskontowa Banku pozostawała bez zmian od 28.X 1945 r. w wysokości 2,5%. Opracowany ostatnio projekt o stawkach procentowych banków pozostałych przewiduje między innymi uprawnienie min. Skarbu do ogłaszania pewnych stawek za maksymalne, zniesienie prowizji kredytowych oraz wprowadzenie tytułem prowizji obrotowej opłat za prowadzenie konta bankowego. Podstawą oprocentowania wkładów ma być stawka procentowa, stosowana przy wkładach oszczędnościowych bez wypowiedzenia, wynosząca dotychczas 2%.

Od wkładów na rachunkach bieżących będą liczone odsetki:

a) przy wkładach bez wypowiedzenia: 1% bez opłaty i 0,5% z opłatą za prowadzenie rachunku bieżącego,

b) z 1-miesięcznym wypowiedzeniem — 1%.

c) z 3-miesięcznym wypowiedzeniem — 1,5%.

Od kredytów na rachunkach bieżących banki pobierać będą odsetki 4,375% plus opłatę za prowadzenie rachunku. Tzw. stawki debetowe przy pożyczkach, poręczonych przez państwo, mają wynosić 3,5%; przy kredytach hipotecznych — 4%. Opłata za prowadzenie rachunku bieżącego ustalona została w wysokości 1% od obrotu.

Wzrastający stale w ciągu całego roku 1946 obieg banknotów nowych osiągnął swój stan najwyższy w grudniu. Po spadku w ciągu stycznia rb. o ca 1,6 mlrd. Kcs oraz przejściowym wzroście w lutym rb. o ca 1 mlrd. Kcs. emisja nowych banknotów została w następnym okresie ostatecznie zahamowana, wykazując na 15.IV br. najniższy poziom tegoroczny 41 mlrd. Kcs. Osiągnięciu trwałej stabilizacji pieniądza zagraża jednak nadal potencjalnie ca 250 mlrd. Kcs. tzw. wkładów wiązanych, powstałych w związku z przeprowadzeniem w listopadzie 1945 r. reformy walutowej. Celem uniknięcia inflacji rząd czechosłowacki zamierza uwolnić z powyższych wkładów tylko część, reszta natomiast ma zostać skonsolidowana. Likwidacją wkładów wiązanych ma zająć się tzw. „Likwidacyjny Fundusz Walutowy". Do zadań tego Funduszu będzie należeć między innymi sprawa oprocentowania i umarzania konsolidacyjnych skryptów dłużnych. Fundusz Walutowy ma po-

nadto pokryć Czechosłowackiemu Bankowi Narodowemu te sumy, które Bank wydał w formie zaliczek na uwolnienie wkładów wiązanych. Środki na powyższe cele Fundusz Walutowy ma czerpać z dotacji państwa, podatku od przyrostu majątkowego w okresie wojny, konfiskaty majątku nieprzyjacielskiego oraz tych wartości znacjonalizowanych przedsiębiorstw, za które nie przewiduje się odszkodowania.

Saldo rachunków żyrowych starych w Czechosłowackim Banku Narodowym wykazuje w bieżącym roku powolny lecz stały spadek. Pozostałości na rachunkach żyrowych nowych, osiągnąwszy na koniec stycznia br. stan maksymalny 13,7 mlrd. Kcs, spadły w następnych dwóch miesiącach do sumy 9,1 mlrd. Kcs. Pierwsze dni kwietnia przyniosły odwrotny i silny ruch; wkłady te wzrosły na 15.IV br. o 1,9 mlrd. Kcs do sumy 10,98 mlrd. Kcs, czyli o ca 20%. Ogólna suma wkładów w bankach pozostałych w nowej walucie wyniosła na koniec 1946 r. ca 48,5 mlrd. Kcs w porównaniu do 9,4 mlrd. Kcs na początku roku. Przeciętny przyrost wkładów nowych wyniósł więc miesięcznie ca 3,3 mlrd. Kcs. Wkłady na rachunkach bieżących wzrosły w tym czasie z 8,6 do 33,7 mlrd. Kcs, a wkłady oszczędnościowe z 0,8 do 14,8 mlrd. Kcs. Silny wzrost oszczędności przekraczał znacznie zapotrzebowanie na kredyty, wskutek czego banki oprócz rezerw kasowych mogły zgromadzić znaczne sumy na rachunkach żyrowych w Czechosłowackim Banku Narodowym. Salda te w Czechosłowackim Banku Narodowym wzrosły w ciągu roku 1946 z sumy 3 do 10 mlrd. Kcs. Działalność kredytowa poszczególnych banków była w tym czasie bardzo różnorodna. Banki handlowe przy ogólnej kwocie wkładów na koniec 1946 r. 18 mlrd. Kcs udzieliły kredytów na sfinansowanie produkcji przemysłowej łącznie ca 26 mlrd. Kcs, uruchamiając w ten sposób obok własnych środków również znaczną część wkładów, zgromadzonych w bankach oszczędnościowych. Szczególnie silny wzrost oszczędności w 1946 r. nastąpił na skutek wielu przyczyn; stał on między innymi w związku z realizacją zapasów, nadzwyczajnymi zyskami na niektórych odcinkach przemysłowo-handlowych, niedostateczną podażą dóbr konsumcyjnych, częściowym odmrożeniem tzw. wkładów wiązanych itp.

Punktem centralnym gospodarki czechosłowackiej jest obecnie obok realizacji dwuletniego planu gospodarczego wykonanie budżetu państwowego, który przewiduje na 1947 r. wydatki w wysokości 73,3 mlrd. a wpływy 48,5 mlrd. Kcs.

Budżety państwowe Czechosłowacji w milionach Kcs.

Rok	Wpływy	Wydatki	Nadwyżka	Deficyt
1937	8457	8455	2	—
1946	37792	65001	—	26209
1947	48401	73359	—	24958

W przeciwieństwie do okresu przedwojennego budżety państwowe Czechosłowacji wykazują po wojnie znaczne deficyty. Należy podkreślić, że wynik finansowy za 1946 r. był znacznie korzystniejszy od przewidywanego w budżecie. Ogólna suma dochodów skarbowych wyniosła 42 mlrd. Kcs wobec budżetowych 37,8 mlrd. Kcs — głównie dzięki zwiększonym wpływom z podatków.

Wydatki ogółem stanowiły 49 mlrd. Kcs wobec preliminowanych 64 mlrd. Kcs. Zmniejszenie wydatków osiągnięto głównie wskutek niskiego stopnia wykonania projektowanych inwestycji publicznych. Nadzwyczajne wydatki inwestycyjne przewidywane były w wysokości 25 mlrd. Kcs; zrealizowane inwestycje wyniosły tylko 11,2 mlrd. Kcs. Faktyczny deficyt w 1946 roku wyniósł ostatecznie ca 7 mlrd. Kcs, w porównaniu do przewidywanego 26,2 mlrd. Kcs.

Przewidywany deficyt budżetowy na 1947 r. w wysokości 25 mlrd. Kcs wymagać będzie wielkiego wysiłku celem uruchomienia znacznych sum pieniężnych, między innymi w drodze zaciągnięcia pożyczek krajowych, względnie zagranicznych. Preliminowane wydatki budżetowe na 1947 r. w kwocie ca 73 mlrd. Kcs stanowią ca 45% rocznego dochodu społecznego, obliczanego na sumę 160—170 mlrd. Kcs. Stosunek powyższy wahał się przed wojną w granicach 20—30%. Odmienna struktura budżetu na rok 1947 od budżetów z lat ubiegłych uniemożliwia porównanie poszczególnych danych cyfrowych. Budżet tegoroczny wykazuje znacznie wyższe niż w latach poprzednich wydatki na inwestycje publiczne, a ponadto obejmuje on także dziedziny życia państwowego i gospodarczego, których dawniej w ogóle nie uwzględniał. Budżet na 1947 rok zawiera wydatki i wpływy nie tylko właściwej kasy państwowej, lecz również przedsiębiorstw państwowych, długu państwowego i samorządu terytorialnego oraz salda przedsiębiorstw znacjonalizowanych. Podczas, gdy budżet na 1946 r. dzielił się na

zwyczajny z wpływami w wysokości 31,4 mlrd. Kcs i wydatkami 38,9 mlrd. Kcs oraz na nadzwyczajny z wydatkami w sumie 25,1 mlrd. Kcs i wpływami 6,4 mlrd. Kcs, to budżet tegoroczny jest w swojej strukturze jednolity, bez podziału na zwyczajny i nadzwyczajny. Jednolitość struktury budżetu tegorocznego uwidacznia się też w tym, że obejmuje on cały teren państwa, bez podziału jak w ubiegłych latach na budżet centralny, ziem czeskich i Słowacji.

Główną pozycją wpływów, preliminowanych na 1947 r. w wysokości 48,4 mlrd. Kcs, mają stanowić podatki, daniny, cła i opłaty, łącznie 30,5 mlrd. Kcs, czyli 63% ogólnej sumy dochodów budżetowych. Powyższe wpływy mają pokryć ca 42% preliminowanych wydatków budżetowych. Wpływy z czystych nadwyżek przedsiębiorstw państwowych starych szacowane są na ca 8 mlrd. Kcs, czyli ca 16% ogółu dochodów budżetowych. Gorzej przedstawiają się wyniki przedsiębiorstw znacjonalizowanych; ogółem przewiduje się tu zyski brutto 2.682 mln. i straty 2.402 mln. Kcs, czyli czystą nadwyżkę operacyjną 280 mln. Kcs. Rzeczywiste wyniki gospodarki przedsiębiorstw znacjonalizowanych przedstawiają się bardziej niekorzystnie; wobec nieukończonej organizacji wewnętrznej oraz trudności technicznych tych przedsiębiorstw należy wątpić, czy wykażą one zyski i doprowadzą do kasy państwowej efektywne sumy.

Dług państwowy wynosi w budżecie tegorocznym ogółem 108,8 mlrd. Kcs w porównaniu do zeszłorocznych ca 98 mlrd. Kcs. Wzrost zadłużenia odnosi się przede wszystkim do długów wewnętrznych, które stanowią obecnie 88,8 mlrd. Kcs, tj. 82% ogólnego zadłużenia państwowego, wobec 79,7 mlrd. Kcs w 1946 r. Długi zagraniczne wzrosły w ciągu 1946 r. z 18,3 do ca 20 mlrd. Kcs. Na jednego obywatela czechosłowackiego przypada obecnie długu państwowego 8.951 Kcs, w 1937 r. — 3.083 Kcs. Stosunek długów państwowych do dochodu społecznego wynosił przed wojną 86%, natomiast dla 1946 r. tylko 72%. Podczas gdy przed wojną przeciętna stopa procentowa od długów państwowych wynosiła ca 4,5%, to obecnie utrzymuje się ona na poziomie 3%. W planie państwowym przewiduje się umorzanie na razie jedynie długów zagranicznych; długi wewnętrzne mają być tylko oprocentowane. Na oprocentowanie długów wewnętrznych przewiduje się sumę ca 2,75 mlrd. Kcs. Wymieniona suma ma być uzyskana między innymi drogą emisji długoterminowych pożyczek 3%-owych oraz krótkoterminowych bonów budowlanych (budovatelske poukazky). Powyższe pożyczki mają być nabywane przez instytucje finansowe i ubezpieczeniowe oraz przez innych większych inwestorów. Dla oszczędności drobnych wprowadzone zostaną bezprocentowe bony oszczędnościowe, sprzedawane po niższym kursie od nominalnego i płatne po dziesięciu latach.

Na odcinku handlu zagranicznego Czechosłowacji należy zanotować ogłoszoną 14.III 1947 r. nową taryfę celną, obowiązującą z dniem 1 lipca br. Zmiany w stosunku do starej taryfy dotyczą głównie częściowego podniesienia stawek celnych, konsekwentnie do obniżenia parytetu korony czeskiej w związku z przeprowadzoną reformą pieniężną w 1945 r. Wiele towarów zostało zwolnionych od ceł, między innymi wyroby tekstylne, metale, minerały, skóry itp. Przedstawiają one ca 51% ogólnej wartości importu z 1937 r. Zostało zniesione również cło na sól. Ogłoszona taryfa zawiera prawie wyłącznie stawki specyficzne; stawki ad valorem stanowią w niej tylko trzy pozycje.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Dr Zygmunt Karpiński

STRUKRTURA BANKOWOŚCI I KREDYTU W STANACH ZJEDNOCZONYCH

(Część I)

Polityka pieniężna i kredytowa Stanów Zjednoczonych kształtowała się pod wpływem odmiennych niż w państwach europejskich warunków rozwoju gospodarczego i odmiennego ustroju prawno-politycznego oraz w ramach odrębnej struktury bankowości; pod wielu względami wykazuje ona również obecnie szereg swoistych cech. Omówienie tej specyficznej struktury bankowej oraz, wynikających w jej ramach nowych problemów i instrumentów amerykańskiej polityki pieniężnej wydaje się uzasadnione nie tylko ze względu na wzrost znaczenia Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej i w międzynarodowych stosunkach

finansowych, którego jesteśmy świadkami. Zasługują one na uwagę również ze względu na to, że niektóre rozwiązania mogą w pewnych warunkach znaleźć zastosowanie także i w innych państwach i to nawet w ramach całkowicie odmiennych ustrojów gospodarczych.

Należy bowiem stwierdzić, że w zakresie organizacji bankowości i kredytu ingerencja państwa była w Stanach Zjednoczonych już przed wojną daleko rozwinięta mimo, że utrzymanie prywatnej przedsiębiorczości w dziedzinie bankowej było i jest nadal postulatem uznawanym tam niemal powszechnie i mimo, że wpływ rządu na inne dziedziny życia gospodarczego był tam przed wojną znikomy. Objaw ten, z którego nawet zainteresowani w samym kraju nie zawsze zdają sobie sprawę, zasługuje z wielu względów na uwagę. Interwencjonizm ten bowiem sięga w Stanach Zjednoczonych głębiej niż w wielu innych krajach o ustroju liberalno-kapitalistycznym i zaznacza się nie tylko w zakresie rynku kapitałowego, tj. emisji pożyczek długoterminowych lecz również w zakresie rynku pieniężnego i organizacji kredytu krótkoterminowego. W obu tych dziedzinach państwo wywiera swój wpływ nie tylko za pomocą tworzonych przez siebie specjalnych instytucji finansowych, lecz również poprzez istniejący prywatny aparat kredytowy. Ma ono możność regulowania rozmiarów kredytu i obiegu pieniężnego i rozporządza środkami zapewniającymi mu pośrednio — i o ile to w ogóle jest wykonalne za pomocą czynników pieniężnych — wpływ na rozwój koniunktury.

Interwencjonizm ten rozwinął się w dwóch okresach: najpierw w latach 1931 — 1934, gdy fala upadłości licznych banków oraz depresja gospodarcza wywołały konieczność akcji rządowej uznanej w danej chwili także przez zasadniczych zwolenników liberalizmu gospodarczego; a następnie w latach 1941—1945, gdy gospodarka wojenna nakazywała skoncentrowanie w rękach rządu możliwie szerokiego zakresu dyspozycji gospodarczej i finansowej.

Wprawdzie obecnie, od r. 1946, Stany Zjednoczone znajdują się w okresie reakcji przeciw uprzednio rzekomo nadmiernie rozbudowanej ingerencji państwowej w życiu gospodarczym. W wielu dziedzinach, jak np. w zakresie kontroli cen, ustawodawstwo wojenne zostało już prawie całkowicie zniesione. O ile jednak chodzi o zakres spraw bankowych i kredytowych, to powojenne zmiany ustroju są raczej powolne i łagodne. Składają się na to różne przyczyny: częściowo formy i metody interwencjonizmu zostały uznane za celowe także przez pierwotnych ich przeciwników, częściowo zaś wywołały na rynku pieniężnym objawy nieodwracalne. Poza tym gra tu niewątpliwie pewną rolę również świadomość, że arsenał doświadczenia i środków stosowanych dwukrotnie w potrzebie (w depresji lat 1931—1933 oraz podczas wojny 1941 — 1945) może okazać się pożytecznym w razie ponownej potrzeby, np. w razie objawów nowej depresji, której możliwość na przestrzeni najbliższych lat przewidują liczni ekonomiści amerykańscy.

Poniższe uwagi nie mogące wyczerpać całości tematu, ograniczają się do omówienia szczególnie charakterystycznych cech amerykańskiej struktury bankowej oraz tych fragmentów polityki pieniężnej, które bądź przez nasilenie objawów, bądź przez sposoby rozwiązywania problemów odbiegają od przykładów znanych na innych rynkach pieniężnych. Po wstępnym rozdziale poświęconym scharakteryzowaniu ośrodków dyspozycji pieniężnej w Stanach Zjednoczonych, zostaną omówione metody i rozmiary interwencjonizmu państwowego w zakresie bankowości i kredytu, a następnie nowoczesne metody oddziaływania na rozmiary obiegu pieniężnego i kredytu.

I. OŚRODKI DYSPOZYCJI PIENIĘŻNEJ I ORGANIZACJI BANKOWOŚCI.

Polityka pieniężna i kredytowa należała w krajach europejskich do roku 1914 niepodzielnie, a później w dużym jeszcze stopniu do zakresu czynności banków centralnych, cieszących się długoletnim doświadczeniem i broniących swojej niezależności oraz wyłączności swych kompetencji. Jeszcze konferencja międzynarodowa w Genui w r. 1922 podkreślała z naciskiem postulat niezależności banków centralnych, którego przodującym wyrazicielem był Bank Angielski. Później jednak, szczególnie od kryzysu walutowego i bankowego w roku 1931 ośrodek dyspozycji przesuwał się w państwach europejskich coraz do wyraźniej z banków centralnych do zarządów skarbowych.

Natomiast w Stanach Zjednoczonych już przed rokiem 1914 formalna odpowiedzialność za politykę w sprawach pieniądza, leżała bezpośrednio i wyłącznie w rękach Sekretarza Skarbu, podczas gdy rynek kredytowy poddawany był bądź to zmieniającym się dyrektywom różnych władz stanowych i federalnych, bądź też pozostawiony był prawie zupełnie bez kie-

rownictwa i nadzoru, co doprowadzało do licznych i ostrych kryzysów.

Gdy wreszcie w r. 1913 stworzono System Rezerwy Federalnej mający wzorem europejskich banków emisyjnych stać się nadbudową bankowości prywatnej i regulatorem obiegu nieniężnego i kredytu, Zarząd tego Systemu znalazł się na terenie zajmowanym dotychczas przez inne ośrodki dyspozycji pieniężnej, nie zamierzające bynajmniej odrazu ustępować ze zdobytego uprzednio stanowiska. Z jednej strony miał obok siebie Departament Skarbu, w którego rękach pozostawał nadal szereg funkcji z zakresu polityki pieniężnej, jak przede wszystkim tak wówczas jeszcze ważne zagadnienia związane z biciem i obiegiem monet złotych oraz srebrnych. Z drugiej strony stała obok niego rosnąca w siły wielotysięczna grupa banków prywatnych z przedstawicielami potężnej wówczas Wall Street na czele.

W tych trudnych warunkach System Rezerwy Federalnej nie mógł od razu zdobyć sobie takiego autorytetu, jakim cieszyły się istniejące od dawna wielkie europejskie banki emisyjne. Pochodząc tylko częściowo z wyboru przez czynniki społeczne, nie mógł on również przesunąć ośrodka dyspozycji z rąk czynników urzędowych do rąk czynników społecznych.

Organizacja nowego systemu była zresztą dwustopniowa i mieszana, tj. z władzami częściowo wybieranymi przez banki członkowskie, częściowo mianowanymi przez rząd. Dokonywanie bieżących czynności właściwych dla banków emisyjnych, a zatem udzielanie kredytów rezerwowych i regulowanie obrotów pieniężnych powierzono 12 bankom federalnym, których kierownictwo było częściowo wybieralne. Z pośród 9 członków rady każdego banku federalnego 6 jest wybieranych przez banki członkowskie danego okręgu, a 3 mianowanych przez Zarząd Rezerwy Federalnej. Rady te wybierają wprawdzie prezesa i wiceprezesa każdego banku federalnego, jednak muszą oni być zatwierdzani przez Zarząd Rezerwy Federalnej. Nadzór i koordynację działalności 12 banków federalnych oddano organowi pochodzącemu całkowicie z nominacji rządowej, a mianowicie Radzie Gubernatorów Systemu Rezerwy Federalnej, składającej się z 5—7 członków mianowanych na 14-letnie okresy przez Prezydenta Stanów Zjednoczonych i zatwierdzanych przez Senat.

W pierwszym okresie poszczególne banki federalne korzystały z dość dużej autonomii, a bank federalny w Nowym Jorku stał się za rządów swego wybitnego prezesa Banjamina Strong'a jednym z decydujących czynników w polityce pieniężnej i kredytowej. Z biegiem lat jednak punkt ciężkości przesuwał się stale w kierunku centralnego Zarządu Rezerwy Federalnej w Waszyngtonie, wobec którego poszczególne banki federalne zostały zredukowane do roli organów techniczno-wykonawczych, podobnej do roli jaką spełniają prowincjonalne oddziały europejskich banków emisyjnych.

Tak np. tranzakcje kupna sprzedaży papierów państwowych na rynku, prowadzone pierwotnie samodzielnie i na własny rachunek przez Bank Federalny w Nowym Yorku zostały w roku 1935 poddane dyspozycjom nowego organu „Federal Open Market Committee" (składającego się z wszystkich 7 gubernatorów Systemu Rezerwy Federalnej oraz 5 przedstawicieli delegowanych przez 12 Banków Federalnych) i są prowadzone na wspólny rachunek wszystkich 12 Banków Federalnych. Również utrzymywanie stosunków z zagranicznymi bankami emisyjnymi, które ze względu na dominującą rolę nowojorskiego rynku pieniężnego koncentrowały się pierwotnie w Banku Federalnym w New Yorku, przechodziło stopniowo do Rady Gubernatorów Rezerwy Federalnej w Waszyngtonie; obecnie zawieranie jakichkolwiek umów czy porozumień z bankami zagranicznymi należy do wyłącznej kompetencji tej Rady.

Ta ewolucja sprawiła, że w obrębie całego Systemu znaczenie organów wybieranych przez banki członkowskie uległo bardzo poważnemu ograniczeniu na rzecz czynników mianowanych przez rząd. O ile zaś chodzi o pozycję całego Zarządu Systemu Rezerwy Federalnej na zewnątrz, to należy ją rozpatrzeć z jednej strony w stosunku do innych organów państwowych, z drugiej w stosunku do prywatnej bankowości.

Na odcinku funkcji dokonywanych przez państwo Zarząd Rezerwy Federalnej spotykał się z wzrastającą ilością konkurencyjnych organów. Szczególnie od okresu depresji lat 1930—33 i kryzysu bankowego r. 1933 wzrastają funkcje Skarbu na rynku pieniężnym, spełniane zarówno bezpośrednio jak i poprzez szereg stworzonych wówczas państwowych instytucji finansowych, wśród których do szczególnie ważnych zadań zostały powołane Reconstruction Finance Corporation i Federal Deposit Insurance Corporation.

Ówczesna polityka kredytowa stanowiła część ogólnej polityki gospodarczej znanej pod

nazwą „New Deal". Szeroki zakres zarządzeń państwowych wkraczających we wszystkie niemal dziedziny życia gospodarczego, obejmowany tą nazwą uległ wprawdzie na ogół po paru latach stopniowej likwidacji, bądź to wskutek napotykanych przeszkód natury konstytucyjnej i formalno-prawnej, bądź też ponieważ stał się bezprzedmiotowy na tle ogólnej poprawy koniunktury. Natomiast w zakresie zagadnień bankowych i kredytowych szereg decyzji powziętych w owym okresie oraz utworzonych wówczas instytucji — nawet takich, które początkowo były pojęte jako przejściowe środki dla bezpośredniego zwalczania objawów kryzysu — utrzymały się do chwili obecnej i stały się stałymi i podstawowymi składnikami organizacji kredytowej.

Państwowe instytucje kredytowe nie podlegają Zarządowi Rezerwy Federalnej i ich działalność nie zawsze była uzgadniana z tym Zarządem, co doprowadzało do dość częstych sporów kompetencyjnych. Rozbieżność ta przyczyniła się do powiększenia chaosu organizacyjnego istniejącego już uprzednio wskutek tego, że nadzór nad bankami prywatnymi nie był i nie jest ześrodkowany i spoczywa — w zależności od formy prawnej i statutu danego banku — bądź w rękach organów stanowych, bądź w rękach organów federalnych, wśród których główną rolę w tym zakresie grają Zarząd Rezerwy Federalnej, Kontroler Obiegu Pieniężnego i Federal Deposit Insurance Corporation, bądź też wreszcie w rękach kilku spośród tych organów równocześnie.

Poza tym w bezpośrednim zarządzie Departamentu Skarbu pozostają sprawy związane z nabywaniem srebra dla celów monetarnych. Na tle ustawy nakazującej Sekretarzowi Skarbu doprowadzenie zapasu srebra do rozmiarów 25% posiadanego zapasu złota oraz wobec politycznego poparcia, jakiego doznają zagadnienia srebra w ciałach ustawodawczych ze strony „bloku srebrnego" sprawy te do dziś dnia zajmują pokaźne miejsce w całokształcie amerykańskiej polityki pieniężnej.

Jeżeli do tego dodać, że w czasie wojny rola Skarbu państwa zarówno jako kredytobiorcy jak i jako kredytodawcy uległa — podobnie jak w innych państwach wojujących — ogromnemu rozrostowi, będziemy mieli dalszy czynnik osłabiający znaczenie Zarządu Rezerwy Federalnej w porównaniu z innymi organami państwowymi.

W tym samym kierunku oddziałują również i inne czynniki: w literaturze fachowej amerykańskiej znajdują coraz to silniejszy wyraz poglądy ujmujące zagadnienia pieniężne jako pochodne w stosunku do zagadnień polityki fiskalnej, podatkowej oraz polityki w zakresie emisji długoterminowych pożyczek państwowych. Pogląd, że „niezależność banków centralnych i polityki pieniężnej od czynników odpowiedzialnych za całokształt państwowej polityki gospodarczej — uznawana do niedawna za podstawową zaletę naszego systemu — staje się stopniowo jego główną wadą" przenika coraz to wyraźniej z literatury ekonomicznej do świadomości kierowników resortów gospodarczych. Liczne przykłady tej ewolucji w kierunku zwiększającego się interwencjonizmu państwowego w zakresie spraw pieniężnych i kredytowych będą przytoczone w następnym rozdziale.

Przechodząc do roli jaką Zarząd Rezerwy Federalnej w przydzielonym mu zakresie spełnia w stosunku do bankowości prywatnej, należy stwierdzić, że na tym odcinku przezwyciężył on pomyślnie pierwotne trudności i doszedł do wyznaczonego mu naczelnego kierownictwa. Trudności organizacyjne wynikają przede wszystkim z decentralizacji systemu bankowego. Liczba banków w Stanach Zjednoczonych doszła w r. 1921 do najwyższego stanu przeszło 30 tysięcy, następnie spadła wprawdzie do roku 1929 do 25 tysięcy, w okresie depresji i kryzysu bankowego skurczyła się w szybkim tempie do 15 tysięcy, jednak w ciągu następnego 10-lecia pozostała już bez większych zmian i utrzymuje się ostatnio na poziomie około 14,5 tys. samodzielnych instytucji.

Ustawodawstwo federalne, a przede wszystkim ustawodowstwo stanowe, stojące na straży lokalnych interesów i broniące stanowych instytucji przed supremacją nowojorskiej Wall Street, utrudnia zakładanie oddziałów bankowych, co sprzyja istnieniu małych, a samodzielnych jednostek. W dyskusjach toczących się od czasu do czasu nad tym zagadnieniem przeważają zwykle argumenty, że właśnie różnorodność i wielka ilość samodzielnych banków jest jednym z przejawów „naszego demokratycznego ustroju" i zasługuje na utrzymanie.

Z tej wielkiej ilości banków tylko część podlega Zarządowi Rezerwy Federalnej, a mianowicie tzw. banki członkowskie, do których należą: banki narodowe w liczbie 5.007 (podług stanu z końca r. 1946), będące w myśl ustaw obowiązkowymi członkami Rezerwy Federalnej

oraz 1.893 z pośród banków stanowych, które przystąpiły dobrowolnie do tegoż Systemu. Pozostałe banki stanowe w liczbie 7.181 nie są bankami członkowskimi. Mimo, że tak duża ilość banków pozostaje poza Systemem Rezerwy Federalnej, wpływ Zarządu Rezerwy na całość bankowości prywatnej jest w istocie zapewniony przez to, że do grupy banków członkowskich należą przeważnie większe instytucje, dysponujące ogółem sumą 118 miliardów wkładów (podług stanu z końca r. 1946), podczas gdy do dyspozycji banków handlowych, nie będących członkami Rezerwy Federalnej, pozostaje tylko suma 20 miliardów dolarów wkładów.

Niemniej trudności organizacyjne są jeszcze znaczne wskutek tego, że wśród banków członkowskich znajdują się instytucje o bardzo rozmaitej wielkości począwszy od Chase National Bank w New Yorku o sumie bilansowej przekraczającej 4 miliardy dolarów aż do licznych banków prowincjolanych, mających wkłady poniżej 100 tysięcy dolarów.

Kierownictwo banków prywatnych — zarówno przodujacych instytucji z nowojorskiej Wall Street jak i licznego grona zrzeszonego w American Bankers Association — spoczywa na ogół w rękach osób hołdujących zasadom prywatno-kapitalistycznego liberalizmu gospodarczego i czerpiących wskazania od swych profesorów-doradców, opierających się dotąd jeszcze zbyt często na dogmatach klasycznej złotej waluty, równowagi budżetowej i „zdrowego" pieniądza. To też odnoszą się oni często z dużym krytycyzmem do poczynań rzadowych, uważajac, że cechuje je nadmierna skłonność do niedostatecznie przemyślanego eksperymentowania.

W stosunku do tych zapatrywań poglady kierowników resortów gospodarczych oraz Zarządu Rezerwy Federalnej są znacznie bardziej dostepne dla bardziej nowoczesnego ujmowania zagadnień, spotykanego np. w pracach prof. Alvin Hansen'a, będacego głównym doradca ekonomicznym Zarządu Rezerwy Federalnej i wywierającego na jego politykę widoczny wpływ.

Ta różnica poglądów między obu środowiskami ujawnia się nieraz z dużą wyrazistością, gdyż działalność czynników odpowiedzialnych za politvke pieniężną i kredytową nie jest w Stanach Zjednoczonych bynajmniej otoczona tajemnica jak w wielu innych krajach, szczególnie w Anglii: jest ona przedmiotem obszernej analizy w miesięcznych biuletynach i sprawozdaniach rocznych Zarządu Rezerwy Federalnej oraz sprawozdaniach rocznych Sekretarza Skarbu, Kontrolera Obiegu Pieniężnego i innych organów skarbowych.

W ciągu przeszło 30-letniego istnienia Systemu Rezerwy Federalnej cele polityki pieniężnej omawiane w tych publikacjach ulegały głęboko sięgającym zmianom. Zagadnienia form kredytu, do których początkowo przywiązywano głównie wagę, ustępują z biegiem czasu analizie celowego zużytkowania przyznawanych kredytów, które to problemy nabrały szczególnego znaczenia na tle doświadczeń wynikających ze spekulacji i kryzysu giełdowego w roku 1929. Po przezwyciężeniu następstw kryzysu bankowego oraz zmian ustroju walutowego w r. 1933 na przodujące miejsce wysuwają się zagadnienia roli polityki pieniężnej jako jednego z czynników mogących oddziaływać na koniunkturę gospodarczą, poziom cen oraz wielkość dochodu narodowego.

W tych sprawach Zarząd Rezerwy Federalnej już przed wojną składał kilkakrotnie Kongresowi urzędowe oświadczenia streszczające jego poglądy. Z okazji dyskusii nad projektami zamierzającymi do zapewnienia stabilizacji cen deklaracje Zarządu Rezerwy Federalnej (np. z 30 lipca 1937, 11 marca 1939, 8 kwietnia 1939) zawierały między innymi stwierdzenia, że:

stałość cen czyli zapewnienie stałej siły nabywczej pieniądza nie jest ani czynnikiem zapewniającym pomyślność gospodarczą ani nie może być jedynym celem polityki gospodarczej. Banki Rezerwy Federalnej nie mają pełnej kontroli nad rozmiarami obiegu pieniężnego oraz kredytu i że nie można im kontroli tej zapewnić,

że wahania cen nie mogą być kontrolowane wyłącznie za pomocą normowania rozmiarów obiegu pieniężnego lub kosztów kredytu,

że zatem poziom cen oraz jego zmiany zależą nie tylko od czynników pieniężnych, lecz również od długiego szeregu innych czynników gospodarczych lub zarządzeń polityki państwowej, będących poza zasięgiem ośrodków dyspozycji pieniężnej.

Oświadczenia te już przed wojną dawały wyraz coraz to wyraźniejszej ewolucji poglądów i pozwalały stwierdzić, iż Zarząd Rezerwy Federalnej nie wahał się uznać, że zagadnienia pieniężne tracą uprzednio im przyznawana dominującą funkcję w całokształcie polityki gospodarczej i że tym samym i jego rola ulega zmniejszeniu. Pogląd ten stał się następnie pow-

szechnie uznawanym, gdy po rozpoczęciu wojny europejskiej zarysowała się również w Stanach Zjednoczonych konieczność rozpatrywania zagadnień gospodarczych wyłącznie pod kątem widzenia zapewnienia maksymalnej produkcji wojennej i konieczności dostosowania polityki finansowej do tego naczelnego zadania.

Wobec tych nowych problemów należało w hierarchii zadań znaleźć właściwe miejsce dla zagadnień pieniężnych i kredytowych. Ówczesną sytuację ujmuje raport z 31 grudnia 1940 r., złożony Przewodniczącemu Senatu i Izby Reprezentantów wspólnie przez wszystkie czynniki odpowiedzialne za politykę pieniężną i kredytową, a mianowicie: Radę Gubernatorów Rezerwy Federalnej, Prezesów 12-tu Banków Federalnych oraz członków Federalnego Komitetu Doradczego (Federal Advisory Council). Tego rodzaju wspólne wystąpienia miało miejsce pierwszy raz w historii Stanów Zjednoczonych.

Raport ten stwierdza, że wobec już dokonanego wzrostu produkcji oraz przewidywanego dalszego jej rozwoju należy „dokonać przeglądu istniejącej organizacji monetarnej, aby — w razie potrzeby — przeciwdziałać rozwojowi takich objawów inflacyjnych, które możnaby przypisać brakom w organizacji kontroli kredytu" i dalej zaznacza, że „choć inflacja nie może być kontrolowana wyłącznie za pomocą środków z zakresu polityki pieniężnej, to niemniej obecna nadzwyczajna sytuacja wymaga zapewnienia właściwych środków dla zwalczania niebezpieczeństw nadmiernego wzrostu kredytu bankowego, wynikającego z przyczyn pieniężnych".

Uznając, że Zarząd Rezerwy Federalnej nie jest władny przeprowadzenia we własnym zakresie wszystkich potrzebnych reform, raport ograniczył się do omówienia tych, które dotyczą spraw ściśle pieniężnych i przedstawił władzom ustawodawczym program składający się z następujących pięciu punktów:

1) należy w drodze znowelizowania obowiązujących ustaw zapewnić możność absorbowania istniejących i narastających nadmiernych rezerw bankowych,
2) należy usunąć źródła dalszego narastania nadmiernych rezerw,
3) należy usunąć następstwa wynikające z nadmiernego dopływu złota z zagranicy,
4) należy pokrywać wydatki rządowe w możliwie największych rozmiarach z innych źródeł niż z wpływów uzyskiwanych z pożyczek zakupywanych przez banki na własny rachunek,
5) należy podwyższyć wpływy z podatków.

Spośród tych pięciu postulatów, zagadnienia wymienione w pkt. 4 i 5 stały się bezpośrednią troską rządu, który w tym zakresie zdołał uzyskać wyniki bynajmniej nie mniejsze niż w innych państwach wojujących.

Postulat wymieniony pod pkt. 3 stał się wkrótce bezprzedmiotowy, gdyż w skutek przesunięć w bilansie płatniczym, dopływ złota uległ zahamowaniu w r. 1941, a od początku r. 1943 zaznaczył się nawet dość pokaźny odpływ złota, trwający do końca 1945 r.

Sposoby realizowania postulatów wymienionych w pierwszych dwóch punktach, stojących w bezpośrednim związku z przedmiotem niniejszych wywodów będą omówione w ostatniej części niniejszej pracy na tle ogólnej analizy stosowanych w Stanach Zjednoczonych sposobów ustalania wysokości rezerw bankowych i obowiązujących w tym zakresie postanowień.

II. METODY I ZAKRES INTERWENCJONIZMU PAŃSTWOWEGO.

Do niedawna regulowanie rozmiarów obiegu pieniężnego i kredytu odbywało się w Stanach Zjednoczonych — podobnie jak w innych krajach o ustroju kapitalistycznym — wyłącznie przez oddziaływanie na centralny „rynek" pieniężny. Stosowane w tym celu metody, zarówno dawniejsze (rozszerzenie lub kurczenie kredytów przez bank centralny, zmiany stopy procentowej, operacje otwartego rynku) jak i nowsze (normowanie obowiązkowych rezerw bankowych) działały na całokształt stosunków na rynku, wytwarzając na wszystkich jego odcinkach jednokierunkowe objawy. Regulowanie zagadnień pieniężnych poprzez oddziaływanie na jednolity i centralny „rynek" było naturalnym i logicznym wyrazem ustroju gospodarczego, którego dominującą cechą była produkcja dla potrzeb anonimowego rynku oraz dystrybucja na wolnym rynku, o ile możności o międzynarodowym zasięgu.

Gdy zaczęły powstawać wątpliwości co do tego, czy podstawowa ta zasada może być nadal utrzymana jako wyłączna i powszechnie obowiązująca dyrektywa w zakresie produkcji i wymiany, zwrócono krytyczną uwagę również na dotychczasowe metody stosowane w zakresie zagadnień pieniężnych.

Coraz wyraźniej okazywało się bowiem, że właśnie w tym zakresie stosowane środki nie zawsze były zadawalające i że nie dają one właściwych rezultatów. Pełne osiągnięcie ich stawało się zresztą niemożliwe w tych wypadkach, gdy ujawniające się równocześnie na rynku niepożądane objawy wymagały stosowania odmiennych — nieraz wprost ze sobą sprzecznych — środków zaradczych.

Tak np. liberalna polityka kredytowa doprowadzająca do zwiększenia płynności na rynku i potanienia kredytu jest wprawdzie czynnikiem ułatwiającym rozszerzenie produkcji, ale równocześnie także czynnikiem ułatwiającym magazynowanie towarów. O ile zatem ostatecznym celem polityki pieniężnej w danym okresie jest przyczynienie się do zwiększenia podaży towarów, to tani i łatwy kredyt może okazać się skutecznym środkiem, jeżeli z płynności na rynku korzystają raczej producenci, natomiast szkodliwym, jeżeli zostaje wykorzystany głównie przez pośredników handlowych celem gromadzenia zapasów towarowych i hamowania dopływu ich na rynek. W praktyce trudno przewidzieć lub ocenić w którym kierunku dokona się faktyczny rozwój.

Krytyczne uwagi nasuwają się również co do zasady jednolitej stopy procentowej. Gdy po wielkiej depresji polityka taniego pieniądza stworzyła warunki sprzyjające wzmożeniu produkcji, ujawniły się wkrótce w licznych dziedzinach również ujemne następstwa, wynikające z powszechnie obowiązującej niskiej stopy procentowej. Szczególnie w stosunkach amerykańskich okazało się, że ta sama stopa procentowa może być równocześnie i za wysoką i za niską. Rozbieżność cen ujawniła się z jeszcze większą wyrazistością, o ile chodzi o stopę procentową jako jeden z ważnych instrumentów regulujących przejściową deficytowość bilansu płatniczego. Polityka taniego pieniądza pozbawiła banki emisyjne prawie całkowicie możności stosowanie tego środka.

Wobec tych narastających zagadnień nabiera coraz to większego znaczenia postulat znalezienia właściwych sposobów umożliwiających regulowanie poszczególnych fragmentów rynku kredytowego, bez wpływania na inne sąsiednie działy lub na całokształt rynku. Chodzi tu zatym o przerwanie łączności w dawniej sprawnie funkcjonującym systemie naczyń połączonych. O ile chodzi o przesunięcia pomiędzy rynkami pieniężnymi różnych krajów, zagadnienie to znalazło w dyskusjach ostatnich lat właściwe ujęcie. Można przyjąć za powszechnie uzgodnioną tezę, że nieograniczona swoboda przesuwania lotnych kapitałów pieniężnych z rynku na rynek została uznana za szkodliwą. To też uchwały z Bretton Woods ustalają, że nawet po zniesieniu reglementacji dewizowej w zakresie obrotów bieżących, kontrola obrotów kapitałowych winna być utrzymana jako stały instrument polityki walutowej. Natomiast o ile chodzi o wewnątrzne stosunki w poszczególnych państwach, to zagadnienie oddzielnego i odrębnego regulowania poszczególnych działów kredytu znajduje się dopiero w fazie pierwszych próbnych doświadczeń. Stosunkowo daleko zostały one posunięte w Stanach Zjednoczonych. Najważniejsze z zastosowanych tamże przykładów selekcji kredytów w zależności od ich przeznaczenia (selective and qualitative credit control) odnoszą się do kredytów giełdowych oraz kredytów na cele konsumcyjne.

Ograniczenia kredytów zabezpieczonych papierami wartościowymi.

Pierwszego posunięcia w kierunku odcinkowego regulowania rozmiarów kredytu przy pomocy zarządzeń państwowych, dokonano w stosunku do kredytów mogących ułatwić spekulację giełdową, a mianowicie ograniczono rozmiary pożyczek jakie bankom oraz maklerom giełdowym wolno udzielać pod zastaw papierów wartościowych. Nadmierna spekulacja giełdowa, jaka przyczyniła się do ostrości kryzysu w roku 1929 nakazywała znalezienie środków zapobiegających powtórzeniu się podobnych ujemnych objawów. Wydana w r. 1934 ustawa (security exchange act) upoważniła między innymi Zarząd Rezerwy Federalnej do ustalania obowiązkowej minimalnej marży jaka musi być zachowana między giełdową wartością papierów a pożyczką udzieloną na ich podstawie przez banki oraz maklerów („margin reserve requirements").

Dzięki tej ustawie Zarząd Rezerwy Federalnej uzyskał narzędzie pozwalające mu na hamowanie nadmiernych kredytów mogących ułatwiać niepożądaną spekulację giełdową. W ciągu pierwszych 3 lat po wydaniu ustawy marża ustalona przez Zarząd Rezerwy Federalnej ulegała kilkakrotnie zmianom, po czym przez długi okres od roku 1937 do połowy 1945 utrzymywana była na poziomie 40 — 50% (w zależności od typu rachunku otwartego kredytu zabezpieczonego zastawionymi papierami)

co oznacza, że klient pragnący nabyć papiery wartościowe (poza obligacjami państwowymi, do których przepisy te się nie odnoszą) musiał wpłacić co najmniej 40 lub 50% ich giełdowej wartości, a tylko co do nadwyżek mógł korzystać z kredytu bankowego.

Praktyczne znaczenie omawianego zarządzenia nie było w owym okresie jeszcze zbyt duże. Niemniej sam fakt udzielenia Zarządowi Rezerwy Federalnej tego uprawnienia został przez jednego ze znawców amerykańskiego rynku pieniężnego określony jako „zasadnicze, wprost rewolucyjne zdarzenie w polityce pieniężnej, stanowiące zwrot od tradycyjnej kontroli ogólnej ilości środków pieniężnych na rynku do szczegółowej kontroli sposobów zużycia pieniądza na poszczególne cele („John H. Wiliams, Vice President of the Federa" Reserve Bank of New York: „The Implications of Fiscal Policy for Monetary Policy and the Banking System", 1941).

W ostatnim czasie znaczenie tego instrumentu polityki pieniężnej wzrosło pokaźnie. Gdy nadmiar nagromadzonej podczas wojny siły pieniężnej począł wywoływać na rynku coraz to wyraźniejsze objawy inflacyjne, Zarząd Rezerwy Federalnej podniósł wymaganą marżę w lipcu 1945 do 75%, a w styczniu 1946 do pełnych 100% giełdowej wartości papierów wykorzystując w pełni udzielone mu uprawnienia i zakazując przez to w ogóle udzielania pożyczek na ich kupno.

Regulowanie rozmiarów kredytu konsumcyjnego.

Znacznie większe znaczenie ma inna forma odcinkowej reglamentacji kredytu wprowadzona w życie w roku 1941, gdy przed władzami stanęło zagadnienie ograniczenia kredytów niezwiązanych z wysiłkiem wojennym lub nawet sprzecznych z tym wysiłkiem, przy równoczesnym rozszerzaniu kredytów na cele wzrastającej produkcji wojennej. Z natury rzeczy problem ten nie mógł być skutecznie rozwiązany przez regulowanie ogólnej ilości rozporządzalnych środków pieniężnych ani też nawet przez wprowadzenie zróżniczkowanej stopy procentowej.

Jedyną metodą mogącą dać pożądany rezultat była selekcja kredytów w zależności od ich przeznaczenia. Przedmiotem akcji rządowej w tym zakresie stał się w pierwszym rzędzie kredyt na cele konsumcyjne, grający szczególnie wielką rolę w amerykańskiej strukturze finansowej. O jego znaczeniu i rozmiarach, wahających się w zależności od koniunktury gospodarczej, dają wyobrażenie następujące cyfry: ogólna suma wszelkiego rodzaju statystycznie uchwytnych kredytów konsumcyjnych (tj. kredytów udzielanych z okazji nabywania przez ostatecznego konsumenta dóbr trwałego spożycia) doszła w r. 1929 do przeszło 7 miliardów dolarów, spadła w okresie kryzysowym w roku 1933 do 3½ miliarda dolarów, a w grudniu 1941 r. doszła do najwyższego poziomu 9½ miliarda dolarów.

Tak wielkie napięcie kredytu na tym odcinku musiało wywołać konieczność przeciwdziałania mu ze strony władz, gdy podczas wojny w okresie rosnącego dochodu narodowego i wzrastających budżetów rodzinnych zaofiarowanie dóbr przeznaczonych dla konsumcji cywilnej ulegało stopniowemu skurczeniu. Równolegle z akcją mającą na celu ograniczenie produkcji tych dóbr, władze przystąpiły przeto również do reglamentacji kredytu przy nabywaniu tej ilości towarów, która znajdowała się jeszcze na rynku.

Zadanie to było szczególnie trudne z tego względu, że przedmiotem reglamentacji musiały stać się nie tylko kredyty udzielone przez instytucje bankowe, nad którymi władze już spełniały nadzór, lecz również kredyty udzielane przez dziesiątki tysięcy innego rodzaju kredytodawców. Przeszkoda ta nie odstraszyła jednak władz od wkroczenia na tę zupełnie nową drogę i objęcia ścisłą reglamentacją całej tej licznej grupy przedsiębiorstw, które dotychczas miały zupełną swobodę działania.

Zarządzona rejestracja, obejmująca wszystkie jednostki udzielające kredytów konsumcyjnych, okazała, że ilość ich przekracza 160 tysięcy; dzielą się one na następujące dwie główne grupy:

a) instytucje finansowe, udzielające osobom nabywającym dobra trwałego spożycia, kredytu zabezpieczonego nabytymi towarami i spłacanego ratami. Grupa ta obejmuje około 37 tysięcy jednostek; wśród nich nie tylko banki, lecz również związki kredytowe i spółki utworzone specjalnie w celu finansowania właśnie tego rodzaju operacji kredytowych (sales finance companies);

b) przedsiębiorstwa handlowe, udzielające kredytu bezpośrednio swym odbiorcom

jak np. sprzedawcy samochodów (37 tysięcy), sprzedawcy mebli, urządzeń domowych, aparatów radiowych (przeszło 30 tysięcy), wielkie domy towarowe, sprzedawcy części samochodowych, instrumentów muzycznych, biżuterii itp. Ilość przedsiębiorstw tego typu, objętych rejestarcją i podlegających reglamentacji przekroczyła 120 tysięcy.

Ogólna suma kredytu konsumcyjnego, udzielonego przez te instytucje i przedsiębiorstwa w okresie rocznym, kończącym się 30 września 1941 r. wynosiła 11,4 miliardów dolarów przy ogólnej wartości sprzedanych na kredyt towarów w wysokości 18,1 miliardów dolarów. W myśl zarządzenia Zarządu Rezerwy Federalnej wszystkie te instytucje i przedsiębiorstwa podlegały obowiązkowej rejestracji i zostały podane ścisłej kontroli co do udzielanych przez nie kredytów. Rozporządzenie — z mocą ustawy — ogłoszone przez Zarząd Rezerwy Federalnej ustalało między innymi w sposób szczegółowy:

rodzaj towarów, przy których sprzedaży ustalone normy kredytów nie mogą być przekroczone (towary te są ujęte w kilkadziesiąt grup),

formy kredytu podlegające rozporządzeniu.

rozmiary obowiązkowych minimalnych zaliczek (ustalone na co najmniej 10—33% wartości towaru w zależności od danej grupy),

maksymalny termin kredytu (12 — 18 miesięcy, w zależności od grupy towarów).

Stworzona w tym zakresie organizacja oparta jest również pod innym względem na dość oryginalnych i w innych dziedzinach niespotykanych normach prawnych o tyle, że Zarząd Rezerwy Federalnej sprawuje pełnię władz, których rozdział jest w ustroju konstytucyjnym Stanów Zjednoczonych tak ściśle przestrzegany; jest on bowiem równocześnie władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądową, jak to wynika z następujących powierzonych mu i spełnianych przez niego funkcji: ustala on i zmienia obowiązujące maksymalne normy kredytu, rodzaj towarów i rozmiary zaliczek, prowadzi rejestrację firm, kontroluje ich działalność, a w razie przekroczeń z ich strony nakłada na nie kary np. w postaci zakazu dokonywania obrotów kredytowych lub w ogóle dokonywania sprzedaży towarów przez pewien określony czas.

Zarządzenia wprowadzone w życie w końcu 1941 r. okazały się bardzo skuteczne. Ogólna suma kredytów konsumcyjnych uległa pokaźnemu obniżeniu; już w ciągu roku 1942, a zatem w okresie, w którym podaż towarów na rynku nie uległa jeszcze znaczniejszemu ograniczeniu, spadła o 3 do 6½ miliarda dolarów. Późniejsze dalsze zmniejszenie salda niespłaconych kredytów do 5½ miliarda dolarów w końcu 1943 r., spowodowane było częściowo wydanym zarządzeniem, częściowo zaś nastąpiło wskutek kurczącej się produkcji i podaży danych towarów.

W miarę ograniczenia podczas wojny produkcji dla potrzeb cywilnych i kurczenia się na rynku podaży nowych artykułów trwałego spożycia zakres oddziaływania omawianych zarządzeń uległ naturalnemu zmniejszeniu. Nie stały się one jednak całkowicie bezprzedmiotowe, między innymi z tego powodu, że zostały rozciągnięte również na szereg artykułów nabywanych z drugiej ręki.

W omawianym mechaniźmie rząd Stanów Zjednoczonych stworzył sobie narzędzie umożliwiające wpływanie od strony reglamentacji kredytowej na przebieg koniunktury. Wobec szeroko w społeczeństwie amerykańskim rozpowszechnionej tendencji do korzystania z kredytu konsumcyjnego oraz wobec ogromnego znaczenia, do jakiego ta forma kredytu doszła uprzednio w Stanach Zjednoczonych, regulowanie rozmiarów kredytu na tym właśnie specjalnym odcinku mogło okazać się w pewnych wypadkach równie skutecznym środkiem polityki kredytowej jak dawniej stosowana metoda generalnego i jednolitego oddziaływania na całokształt rozmiarów kredytu. Na ogólne znaczenie tego nowego mechanizmu mogącego ułatwić przeciwdziałanie zbyt ostrym wahaniom koniunktury wskazuje między innymi wydawnictwo Departamentu Ekonomicznego Ligi Narodów „Economic Stability in the Post-war World", 1945 (str. 134 i 161).

Instrument ten w okresie powojennym nie został jednak w Stanach Zjednoczonych należycie wykorzystany. Zarząd Rezerwy Federalnej jeszcze w czerwcu 1946 r. dał wprawdzie wyraz przekonaniu (Fed. Res. Bulletin str. 567) o konieczności posługiwania się tym środkiem regulowania rozmiarów kredytu. W okresie, w którym nagromadzona na rynku pieniężnym siła nabywcza stwarzała objawy inflacyjne, utrzymanie, a nawet zaostrzenie reglamentacji

na odcinku kredytu konsumcyjnego było istotnie ze wszech miar uzasadnione. Jednak presje ze strony zainteresowanych okazały się zbyt silne i pod ich wpływem Zarząd Rezerwy Federalnej zliberyzował w grudniu 1946 roku uprzednie przepisy bardzo wydatnie. Rozmiary kredytu konsumcyjnego wykazują ostatnio duży wzrost, przyczyniając się do powiększania — już uprzednio nadmiernej — siły nabywczej. Pozbawiono się w ten sposób środka, który mógłby stanowić bardzo skuteczną obronę w razie cofania się koniunktury.

* * *

Niezależnie od regulowania kredytu konsumcyjnego rząd Stanów Zjednoczonych dążył ponadto również na innych odcinkach do przeprowadzania przez aparat kredytowy selekcji kredytów pod kątem widzenia ich związku z wysiłkiem wojennym, tak, aby doprowadzić do minimum objawy inflacyjne.

Tak np. program antyinflacyjny z 27 kwietnia 1942 r. zaleca przestrzeganie przez instytucje kredytowe zasady ściągania wszelkiego rodzaju długów hipotecznych. W myśl tego zalecenia organy rządowe powołane do nadzoru nad bankami (tj. Zarząd Rezerwy Federalnej, Kontroler Obiegu Pieniężnego, Zarząd Federalnej Korporacji Ubezpieczenia Wkładów) wydały do podlegających im instytucyj bankowych wspólne zalecenie, aby przestrzegały one we wszystkich działach nieobjętych formalnie rozporządzeniem o ograniczeniu kredytu konsumcyjnego, analogicznych zasad, a więc ograniczyły wszelkiego rodzaju kredyty „na cele nieprodukcyjne"; na instytucje te nałożono obowiązek składania władzom nadzorczym periodycznych sprawozdań o wynikach podjętej w tym kierunku akcji.

W czerwcu 1942 r. wydano dalsze zalecenie idące w tym samym kierunku, a mianowicie ostrzeżono banki, aby nie udzielały kredytów, które mogłyby się przyczynić do nadmiernego gromadzenia zapasów artykułów konsumcyjnych. Zarządzenie takie uznano za potrzebne, gdy stwierdzono, że np. zapasy towarów w domach towarowych były w końcu kwietnia 1942 r. o 60% większe niż w kwietniu 1941 r. Akcji przedsięwziętej w myśl tego zalecenia należy przede wszystkim przypisać, że zapasy te uległy następnie zmniejszeniu z 3,1 miliardów dolarów w listopadzie 1942 r. do 2,3 miliardów dolarów w listopadzie 1943 r.

Emitowanie nierynkowych obligacji państwowych.

Zasada jednolitości rynku pieniężnego, którego poszczególne działy tworzyły system połączonych ze sobą naczyń, między którymi przesuwanie funduszów odbywało się bez hamulców czy ograniczeń została podważona również na innym odcinku, a mianowicie przy emisji pożyczek państwowych.

Polityka taniego pieniądza umożliwiła wprawdzie znaczne obniżenie kosztów obsługi długu państwowego, jednak wywołała z drugiej strony szereg nowych i trudnych do rozwiązania problemów w gospodarce instytucji opierających swą działalność na stałych dochodach płynących z trwałych inwestycji pieniężnych jak: instytucje ubezpieczeniowe lub fundacje, które właśnie w Stanach Zjednoczonych cieszą się szczególnym rozpowszechnieniem i znaczeniem.

To też w teoretycznych rozważaniach wskazywano nieraz na to, że jednolitość rynku pieniężnego może w pewnych warunkach doprowadzić do ujemnych następstw i że dany poziom stopy procentowej odpowiedni dla danego typu kredytów może być nieodpowiedni dla innych tranzakcji, nawet wówczas, gdy w obu wypadkach kredyty mają takie same cechy brane dotychczas pod uwagę tj. taki sam stopień bezpieczeństwa i termin płatności. „Rynkowa" stopa procentowa może zatem być równocześnie i za niska i za wysoka.

Praktyczne próby znalezienia rozwiązania dla tego narastającego zagadnienia są na razie jeszcze w stadium początkowym. Do pierwszych prób w tym kierunku można zaliczyć wypuszczanie w Stanach Zjednoczonych obligacji państwowych specjalnego typu. Mają one wprawdzie oprocentowanie wyższe od przewidzianego dla normalnych obligacji o podobnych terminach płatności, natomiast podlegają ograniczeniom co do rozmiarów w jakich mogą być nabywane przez daną jednostkę fizyczną lub prawną oraz co do możności ich zbywania. Przy obligacjach tych zostaje zatem zachowany bezpośredni stosunek Skarbu Państwa jako dłużnika do indywidualnego wierzyciela i nie mogą być one przedmiotem obrotów rynkowych (non marketable bonds). Mają one zatem cechy podobne do emitowanej w Polsce „Pożyczki Narodowej".

Głównym typem tego rodzaju obligacji są US Savings Bonds, mające następujące cechy odróżniające je od zwykłych obligacji „rynkowych": są one imienne i mogą być nabywane tylko w rozmiarach do 5 tysięcy dolarów i tylko przez osoby fizyczne (seria E) lub też do 100 tysięcy dolarów, przez jedną osobę fizyczną i prawną (seria F i G). Natomiast mają one zapewnione oprocentowanie wyższe od normalnego, a mianowicie dochodzące — pod warunkiem zachowania ich aż do terminu płatności — do 2,9% (seria E) lub 2,5% (seria F i G), podczas gdy rynkowe obligacje o podobnym 10-letnim terminie płatności przynoszą tylko 2%. Inne typy obligacji podlegają znów innym ograniczeniom, np. nie mogą być nabywane przez banki depozytowe na własny rachunek.

Emisje obligacji imiennych i nierynkowych doszły do pokaźnych rozmiarów: w końcu 1945 roku kwota ich wynosiła 57 miliardów $ w porównaniu z sumą 200 miliardów $ obligacji rynkowych.

(c.d.n.)

Inż. J. Rumler

CZECHOSŁOWACKA GOSPODARKA PIENIĘŻNA NA POCZĄTKU R. 1947*)

(Struktura bankowości)

Już w czasie okupacji czynione były przygotowania, zmierzające do tego by Czechosłowacka gospodarka pieniężna mogła sprostać tym wszystkim zadaniom, przed którymi postawiła ją rewolucja majowa z 1945 roku W związku z tym już w trakcie rewolucji zostało wydanych szereg — już poprzednio przemyślanych i przygotowanych — zarządzeń, koniecznych dla przeprowadzenia w odrodzonym państwie nowych zmian politycznych, socjalnych i gospodarczych. Zrozumiałe jest, że tymi zarządzeniami zostały przede wszystkim objęte banki akcyjne oraz odgórna organizacja gospodarki pieniężnej na wszystkich jej odcinkach. Głównym zaś celem i zadaniem wydanych zarządzeń było pójście po linii życzeń narodu, zgodnych z gospodarczym programem rządu koszyckiego (pierwszego powojennego rządu Czechosłowackiej Republiki) z dnia 5 kwietnia 1945 r. wyrażonym w słowach: „cała bankowość przejdzie pod ogólny zarząd państwowy...". Te tymczasowe zarządzenia — wydane przez władze rewolucyjne jeszcze przed powrotem rządu — zostały następnie w całości przez ten rząd zaakceptowane — jako konieczne posunięcie, stanowiące podstawę pod późniejszy „dekret o upaństwowieniu" wydany w zarządzeniu Prezydenta Republiki Nr 102 z dnia 24.X 1945 r. W praktyce likwidacja kapitalistycznej formy banków akcyjnych została przeprowadzona w ten sposób, iż obok rewolucyjnych rad zakładowych, zostali mianowani przez Czeską Radę Narodową, na wniosek centralnej Rady Związków Zawodowych — (najwyższej władzy Rewolucji majowej) specjalni pełnomocnicy, którzy przyjęli na siebie od dotychczasowych władz statutowych odpowiedzialność za prowadzenie instytucji. Następnie poszczególni pełnomocnicy zostali zastąpieni przez 5-cioosobowe „zarządy państwowe", które dotychczas jeszcze istnieją. Te zarządy państwowe w porozumieniu z Radami Zakładowymi oraz z właściwymi władzami rządowymi (Ministerstwem Finansów) przeprowadziły potrzebne zmiany w aparacie wykonawczym (kierownictwie) poszczególnych banków.

Wprawdzie poczynione posunięcia miały charakter powierzchowny, gdyż w żadnym wypadku nie sięgały w głąb struktury organizacyjnej istniejącego systemu finansowego, niemniej jednak oznaczały całkowity przewrót w stosunkach pomiędzy poszczególnymi odcinkami gospodarki pieniężnej. Zmieniły one natomiast zasadniczo stosunek banków do pozostałej części gospodarstwa. Banki wraz z całym systemem finansowym stały się w pełni tego słowa znaczeniu sprawnym narzędziem dla szybkiej regeneracji wszystkich gałęzi życia gospodarczego, zwłaszcza dla doprowadzenia w krótkim czasie zdezorganizowanego przemysłu do normalnej produkcji pokojowej.

Banki handlowe w najściślejszej współpracy z Bankiem Narodowym i pomocniczym organem kredytowo-politycznym — Zakładem Redyskontowym i Lombardowym — potrafiły zaopatrzyć całą produkcję, oraz aparat rozdzielczy we wszystkie potrzebne środki pieniężne na takich warunkach oprocentowania, oraz w takiej ilości i formie, że nigdzie nie wynikły gospodarcze perturbacje wskutek braku pieniądza.

*) Przekład Mgr. Ferdynanda Żyły.

Również pozostałe odcinki bankowości, tj. bankowość ludowa (spółdzielcze kasy zaliczkowe, oszczędnościowe oraz powiatowe gospodarcze kasy zaliczkowe) wraz ze swoimi centralami oraz tzw. ziemskimi instytucjami finansowymi dobrze wykonały swoje zadania.

Wspomnianych wyżej zmian rewolucyjnych nie mógł oczywiście nikt uważać za ostateczne i dlatego w letnich miesiącach 1945 r. zostały niezwłocznie rozpoczęte rozmowy pomiędzy branżowymi komisjami gospodarczymi. Zadaniem tych rozmów było przygotowanie ostatecznego projektu struktury bankowości w gospodarce planowej. Rezultatem prac tych komisyj był dekret Prezydenta Republiki Nr 102 z dnia 24.X 1945 r o upaństwowieniu wszystkich akcyjnych banków handlowych, kluczowego i wielkiego przemysłu (dekret Nr 100), oraz niektórych grup przemysłu spożywczego (dekret Nr 101).

W ten sposób zostały tymczasowo dokonane najdalej idące ustawowe zmiany w strukturze banków handlowych oraz zostały założone podstawy dla przyszłej współpracy pomiędzy tymi bankami, określony zakres ich działania oraz koordynacja ich czynności, bowiem dekret Nr 102 powołuje do życia zgodnie z „koszyckim programem rządowym", Centralny Zarząd Banków jako organ przyszłej jednolitej administracji tego sektora gospodarstwa.

Jest to zatem jedyny prawny akt odnoszący się do zmiany struktury czechosłowackiej bankowości. O wszystkich dalszych, w pełni już opracowanych i przygotowanych, ustawach i zarządzeniach mających na celu przebudowę całej gospodarki pieniężnej w jednolitą całość podzieloną według rodzajów czynności na działy wzajemnie się uzupełniające, podamy dokładne informacje w terminie późniejszym. Dopiero z chwilą wydania tych nowych ustaw (w najbliższym czasie) będziemy mogli mówić o nowej czechosłowackiej gospodarce pieniężnej i o strukturze bankowości nowej Czechosłowacji.

Obecna struktura organizacyjna jest w rzeczywistości dziedzictwem i kontynuacją organizacji gospodarki pieniężnej, posiadanej przez Republikę Czechosłowacką w okresie do r. 1938. W strukturze tej zostały przeprowadzone w czasie okupacji zupełnie nieistotne zmiany. Została ona jedynie dostosowana do nowych potrzeb powojennego pospodarstwa. Czechosłowacka gospodarka pieniężna z 1947 r. różni się głównie tym od gospodarki z 1938 r., że została wybitnie zmniejszona ilość istniejących instytucyj na skutek fuzji, likwidacji względnie całkowitego usunięcia poprzednio istniejących koncernów bankowych — co jest wynikiem upaństwowienia całego wielkiego przemysłu, oraz stworzenia wielkich przemysłowych zespołów — przedsiębiorstw państwowych.

Naczelnym organem systemu pieniężnego Czechosłowacji jest Narodowy Bank Czechosłowacki (prezesem zarządu jest ekonomista i publicysta dr Jarosław Nebesár, naczelnym dyrektorem dr. Leopold Chmela), ze wszystkimi obowiązkami i prawami instytucji emisyjnej. Zasadniczym obowiązkiem tego banku jest utrzymywanie stałości waluty, które to zadanie bank wypełnia nie tylko w ten sposób, że reguluje cały obieg banknotów, kontroluje i kieruje polityką kredytową pozostałych odcinków gospodarki pieniężnej, że jest główną instytucją dla dyskonta weksli i lombardu papierów wartościwych, lecz również poprzez swoich pełnomocników uczestniczy we wszystkich centralnych gospodarczych komitetach (komisjach dla planowania), rozstrzygających o polityce finansowej, kredytowej, cen, płacy i zagranicznej polityce handlowej, jest główną zbiornicą wolnych środków pieniężnych itd. Całokształt stosunków finansowych z zagranicą ześrodkowuje się w Banku. Wszystkie dyspozycje dewizowe podlegają cenzurze Banku, lub wykonywane są za jego zezwoleniem (w ścisłej współpracy z Min. dla Handlu Zagranicznego). Przedstawiciele Banku biorą udział we wszystkich układach, dotyczących gospodarczej i finansowej współpracy z zagranicznymi państwami i wspólnie z innymi decydują o wszystkich międzypaństwowych tranzakcjach kredytowych. Jedynie Bank jest uprawniony do handlu złotem i jednocześnie przyznawania uprawnień dewizowych innym instytucjom pieniężnym. Pod kierunkiem Banku Narodowego znajduje się również Instytut Rozrachunkowy (wraz z aparatem manipulacyjnym), będący centralą bezgotówkowego obrotu pomiędzy pozostałymi instytucjami finansowymi. Wszystkie wolne środki pieniężne kraju gromadzone są na rachunkach żyrowych Banku.

Dział ekonomiczny zbiera cały materiał dotyczący obrotu pieniężnego krajowego i zagranicznego. Wreszcie Bank Narodowy inicjuje zarządzenia dotyczące techniki pieniężnej.

Znamiennym jest dla czechosłowackiej gospodarki pieniężnej, że akcyjna forma Narodowego Banku Czechosłowackiego nie uległa dotąd zmianie. Zmiana ta ma nastąpić po wydaniu nowej ustawy, której projekt przedłoży w najbliższych dniach Min. Finansów parlamentowi. Również po przeprowadzeniu przygotowywanej obecnie reorganizacji całego systemu gospodarki pieniężnej, funkcje Narodowego Banku Czechosłowackiego nie ulegną zmianie, jedynie jego działalność w zakresie polityki kredytowej odnośnie dystrybucji nadmiarów kapitałowych, względnie stosowania ekspansji kredytowej będzie rozszerzona. Również jego znaczenie — jako „strażnika" stałości waluty zostanie jeszcze wzmocniona.

Działalność Narodowego Banku Czechosłowackiego uzupełniają:

a) Czechosłowacki Zakład Redyskontowy i Lombardowy. Został on swego czasu powołany do życia (w okresie wielkiego gospodarczego kryzysu) jako instytucja mająca na celu prowadzenie operacyj na wolnym rynku. Po rewolucji powierzono zakładowi pewne zadania z zakresu polityki kredytowej. Zadań tych inne banki nie mogły wykonać, gdyż ze względów kontrolno - ewidencyjnych musiały być one skoncentrowane w jednej instytucji, a mianowicie:

1) finansowanie obrotów tych przedsiębiorstw przemysłowych, które zmuszone były po wojnie zasadniczo zmienić przedmiot swojej produkcji, 2) rozprowadzanie niektórych rodzajów kredytów inwestycyjnych, zwłaszcza kredytów na uruchomienie i renowacje.

Według niektórych projektów reorganizacyjnych Czechosłowacki Zakład Redyskontowy i Lombardowy jest pomyślany w przyszłości jako instytucja kredytu inwestycyjnego dla przemysłu państwowego.

Środki finansowe Zakładu pochodzą z obowiązkowych wkładów pozostałych grup bankowości oraz z funduszów nagromadzonych przez centrale finansowe różnych grup ludowych instytucyj pieniężnych. Na czele Zakładu stoi prezes dr Leopold Chmela i nacz. dyr. Józef Spicka. Administracyjnie instytucja ta podlega bezpośrednio Min. Finansów.

b) Pocztowa Kasa, która z natury rzeczy podlega Min. Poczt, zajmuje jednocześnie, dzięki doskonałej obsłudze obrotu bezgotówkowego, poważne miejsce w czechosłowackiej gospodarce pieniężnej. Pocztowa Kasa jest również ważnym akumulatorem drobnych oszczędności, ponieważ sieć urzędów pocztowych będących jednocześnie agendami tej instytucji sięga do najodleglejszych miejscowości. Popularność Pocztowej Kasy w szerokich kołach oszczędzających stale wzrasta.

Banki handlowo-przemysłowe:

Ostateczny rozdział kredytu krótkoterminowego, kredytu przemysłowego i handlowego od kredytu długoterminowego — inwestycyjnego zostanie uwzględniony w będącej w przygotowaniu całkowitej reorganizacji czechosłowackiej gospodarki pieniężnej, przy czym plany reorganizacyjne przewidują, zgodnie z potrzebami gospodarki planowej, podział funkcyj pomiędzy poszczególne odcinki gospodarki pieniężnej oraz pomiędzy poszczególne wielkie instytucje finansowe według specjalizacji. Kredyt inwestycyjny zostanie oddzielony od kredytu obrotowego, zaś kredyt obrotowy będzie przydzielany poszczególnym branżom wytwórczym lub instytucjom dystrybucyjnym. Dlatego przegląd niżej omawianych banków należy traktować jako tymczasowy, gdyż oprócz dokładnego rozgraniczenia funkcyj reorganizacja przewiduje również połączenie instytucyj o pokrewnym charakterze.

Tak więc należy się liczyć, że właśnie w tej grupie ilość jednostek finansowych zostanie ograniczona.

Wszystkie obecnie istniejące banki przemysłowo-handlowe działały już w okresie przedrewolucyjnym. Trudnią się one kredytowaniem obrotów i inwestycyj przemysłu upaństwowionego i prywatnego oraz finansowaniem całego krajowego i zagranicznego handlu. Właśnie na tym odcinku mają być przeprowadzone zasadnicze zmiany i to nie tylko w zakresie działalności omawianych banków, lecz przede wszystkim rewizji ulegnie stosunek tych banków do przemysłu; banki bowiem przemysłowo-handlowe przejmą w gospodarce planowej nie tylko odpowiedzialne zadanie zaopatrywania w niezbędne dla wykonania planów produkcji środki finansowe, ale będą również obarczone daleko idącymi obowiązkami kontrolnymi tj. kontrolą wykonania i dotrzymania finansowych planów produkcyjnych przedsiębiorstw czyli kontrolą od strony pieniądza.

Największym czechosłowackim bankiem przemysłowym jest Živnostenská Banka v Praze (Bank Przemysłowy w Pradze), założony w 1868 r. i odgrywający już od dziesiątek lat przed wojną przodującą rolę w cze-

chosłowackiej bankowości. Bank ten przedstawia największy bankowo-przemysłowy koncern, grupujący wielką część ciężkiego, chemicznego i tekstylnego przemysłu. W pozostałych gałęziach przemysłu i handlu bank był również czynnie zainteresowany. Przed ostatnią wojną przedstawiał on olbrzymią siłę finansową i polityczną; jego działalność gospodarcza miała często wpływ na oficjalną politykę rządu. Wszechstronne stosunki finansowe Banku Przemysłowego ze światową gospodarką pieniężną, były już przed wojną znane. Podczas okupacji nieprzyjacielskiej Bank ten nie został dotknięty niemieckimi zarządzeniami (z wyjątkiem fuzji z Czeskim Bankiem Przemysłowym). Wojnę i rewolucję przetrzymał tak finansowo jak i pod względem organizacyjnym bez jakiegokolwiek uszczerbku, na skutek czego odrazu w pierwszych dniach odrodzenia Państwa mógł po przeprowadzeniu pewnych zmian w aparacie kierowniczym podjąć służbę dla nowej gospodarki. Jest zrozumiałe, że ze względu na swoją tradycję i wielkość bank ten jest głównym ośrodkiem zainteresowania przy tworzeniu nowej czechosłowackiej bankowości. Prezesem obecnego zarządu jest prof. dr Emanuel Slechta, nacz. dyr. Ivan Petr. Suma bilansowa wyniesie przypuszczalnie ca 25 miliardów Kcs.

Drugą największą czechosłowacką instytucją finansową jest Praski Bank Kredytowy w Pradze (Prazska Uverni Banka v Praze).

Założony w r. 1870 w okresie międzywojennym bank ten, mający nazwę Anglo - czechosłowacki i Praski Bank Kredytowy, był instytucją posiadającą najrozleglejsze stosunki z zagranicą. Z tego też okresu pochodzą obecne jego oddziały w Bukareszcie, Sofii, Białogrodzie, Londynie i New-York'u. Stosunki te zwróciły uwagę niemieckich okupantów, którzy w 1943 roku zarządzili likwidację banku. Stosując bierny opór, pozostała część personelu utrzymała stan likwidacji aż do rewolucji majowej w 1945 roku.

Działalność Praskiego Banku Kredytowego została wznowiona jeszcze podczas walk na praskich barykadach. Staraniem nowego kierownictwa i entuzjastycznie nastawionego personelu, jak również wskutek nawiązania łączności z wypróbowanymi dawnymi komitentami, instytucja w szybkim czasie powróciła do dawnego znaczenia. Obecnie po przyłączeniu do niej resztek b. Czeskiego Banku Dyskontowego, Banku dla Handlu i Przemysłu oraz 2 - ch innych mniejszych instytucyj, Praski Bank Kredytowy jest znowu wielkim bankiem przemysłowo-handlowym. Gotowa sieć jego zagranicznych oddziałów oraz inne rozległe stosunki finansowe z zagranicą oddają nowemu gospodarstwu nieocenione usługi. Według niektórych planów reorganizacyjnych Praski Bank Kredytowy ma zająć w gospodarce planowej ważne miejsce obok Banku Przemysłowego.

Działalność pośrednicząca i kredytowa Praskiego Banku Kredytowego rozciąga się na wszystkie dziedziny przemysłu państwowego i prywatnego. Specjalnie wysoko oceniana jest sprawność oraz doskonała organizacja tej instytucji, przyczyniającej się do szybkiej odbudowy stosunków gospodarczych Czechosłowacji z bliską i daleką zagranicą.

Suma bilansowa tego Banku wynosi 15 miliardów Kcs. Na czele stoi znany propagator gospodarczej współpracy z Polską, prezes związku czechosławackiego przemysłu i generalny dyrektor Państwowych Zakładów „Skoda" inż. Wilhelm Hromadko, dyr. naczelnym jest Karol Volbracht.

Trzecim co do wielkości i znaczenia bankiem handlowo-przemysłowym jest Legiobanka v Praze (Bank Legionów).

Bank ten jest kontynuacją przedwojennego Czechosłowackiego Banku Legionów, który w 1943 r. również był przez okupanta likwidowany, lecz po uwolnieniu państwa w 1945 roku znowu został uruchomiony. Przedwojenna organizacja tego banku została rozszerzona na skutek przejęcia Czeskiego Banku Union, pozostającego podczas okupacji całkowicie pod wpływem niemieckim. W ten sposób znaczenie Banku Legionów finansującego przemysł oraz handel zagraniczny znacznie wzrosło; jego suma bilansowa przewyższa 10 miliardów Kc.

Wymienione wyżej trzy banki ze swoją siecią oddziałów w Czechach i na Morawach tworzą trzon czechosłowackiej handlowo - przemysłowej bankowości i koncentrują w przeważnym stopniu obsługę finansową przemysłu państwowego i prywatnego. Są przeto ośrodkiem zainteresowania wszystkich projektów reorganizacyjnych wychodzących z potrzeb planowej gospodarki, a dotyczących finansowania państwowego przemysłu. W celu doprowadzenia do jak najbardziej racjonalnego kredytowania obrotów i wykorzystywania wolnych kapitałów, ponadto dla uniknięcia jakiegokolwiek marnotrawstwa w wykorzystywaniu sił pracowniczych i wiadomości fachowych oraz dla pełnego wy-

korzystania istniejącej, niezbędnej ilości sieci oddziałów, projektowana jest specjalizacja działalności tych banków według pokrewnych grup przemysłowych, przy czym zakres ich działania byłby określony, przez Centralny Zarząd Banków powołany już na zasadzie przewidującego podobny podział czynności bankowych dekretu o upaństwowieniu. Projektuje się też połączenie tych banków w jeden bank handlowo-przemysłowy, który obsługiwałby — w zakresie kredytu krótkoterminowego i zagranicznego, wszystkie potrzeby przemysłu państwowego, handlu krajowego (z wyjątkiem przemysłu spożywczego). Finansowaniem inwestycyj przemysłowych trudniłyby się specjalnie do tego celu powołane instytucje. Sektor prywatny o ile nie zostałby całkowicie włączony do planu miałby pełną swobodę w wyszukiwaniu sobie źródeł kredytowych.

O wszystkich nowo-przygotowanych zarządzeniach, mających wejść w życie w najbliższym czasie poinformujemy szczegółowo w oddzielnej notatce.

Dalsze dwa banki z siedzibą w Pradze o znaczeniu o wiele mniejszym niż omawiane poprzednio instytucje przodujące, specjalizują się już obecnie w różnych kierunkach. Są to:

1) Zemedelská Banka v Praze — Bank Rolny w Pradze, który jest właściwie centralą pieniężną tzw. powiatowych gospodarczych kas zaliczkowych. Główną strefą jego zainteresowania jest zatem rolnictwo i przemysł rolny,

2) Ustredni Banka druzstev v Praze — Centralny Bank Spółdzielczy w Pradze jako centrala finansowa spółdzielczej gospodarki pieniężnej. Czynności handlowe tego banku ograniczają się przeważnie do obsługi spółdzielczych zakładów przemysłowych i handlowych, z których inicjatywy został swego czasu powołany do życia.

Oba te banki są według planów reorganizacyjnych pomyślane jako podstawa przyszłej organizacji pieniężnej dla sektora rolniczego i spożywczego.

Z instytucyj regionalnych na ziemiach czeskich istnieją dziś jeszcze:

Moravská Banka v Brne, którego sieć oddziałów jest zwłaszcza gęsto rozsiana na ziemi morawsko-śląskiej, lecz którego wielkość i znaczenie gospodarcze przekracza znacznie charakter instytucji czysto regionalnej. Chociaż dotychczasowa działalność Morawskiego Banku posiada przede wszystkim charakter handlowo-przemysłowy, jednak w planach reorganizacyjnych bank ten przewidziany jest jako najwygodniejsza podstawa dla zorganizowania instytucji pieniężnej dla finansowania obrotów przemysłu spożywczego i rolnictwa. Ten pogląd uwzględniają również i te plany reorganizacyjne, które wykazują tendencję ominięcia większego rozbicia dotychczasowego jednolitego organizmu bankowego, a które większe korzyści dla potrzeb planowania upatrują w specjalizacji i w podziale czynności.

Instytucją o znaczeniu czysto lokalnym jest: Plznenská Banka v Plzni (Bank Pilzneński w Pilznie).

Specjalną grupę w czechosłowackiej bankowości tworzą banki słowackie, których działalność w następstwie okupacji ogranicza się na razie wyłącznie do ziemi słowackiej. Należą tu następujące 3 instytucje finansowe, dorównywujące sobie pod względem zasięgu oraz doskonałej technicznej i handlowej obsługi — z siedzibą w Bratysławie i z gęstą siecią oddziałową na całej Słowacji:

Slovenská Banka (Bank Słowacki),

Tatra-Banka (Tatrzański Bank),

Sedliacka Banka (Rolniczy Bank).

Po przeprowadzeniu kilkakrotnie wspomnianej już reorganizacji gospodarki pieniężnej banki te będą trudniły się rozprowadzeniem krótkoterminowych kredytów dla handlu i przemysłu zarówno na terenie Słowacji jak i w Czechach. Dotychczasowa działalność kredytowa omawianych banków ograniczała się do kredytowania krótko i długoterminowych potrzeb sektora przemysłowego i handlowego w formie rachunku konto-correntowego. Jedynie dla całokształtu przytoczę jeszcze nazwy upaństwowionych (przed tym akcyjnych) banków w Słowacji o znaczeniu całkowicie lokalnym:

Bank Ludowy w Rużomberoku,

Środkowo - Słowacki Bank w Banskiej Bystrzycy oraz

Myjawski Bank w Myjawie.

Ważną część czecho-słowackiej gospodarki pieniężnej stanowi grupa wielkich bankowych instytucyj publiczno - prawnych, powołanych swego czasu do życia dla zaspakajania potrzeb kredytowych jednostek samorządowych. W okresie międzywojennym została zakończona organizacja tych instytucyj w tym sensie, że zostały stworzone 3 instytucje ziemskie, których zadaniem było zaopatrywanie w kredyt państwo, okręgi państwowe i wieś w formie udziałów państwowych pożyczek oraz w drodze

emisji własnych obligacyj komunalnych. Działalność tych instytucyj nie ograniczała się jedynie do kredytowania jednostek samorządowych, instytucje te bowiem od początku swego istnienia trudniły się również finansowaniem różnych zrzeszeń i jednostek w zakresie kredytu długoterminowego — także w drodze emisji własnych obligacyj komunalnych. Zastawne listy hipoteczne, obligacje melioracyjne i kolejowe tych instytucyj obok już wyżej wymienionych obligacyj komunalnych odgrywały znaczną rolę w całym systemie kredytu długoterminowego. Ich emisje obligacji komunalnych cieszyły się dużą popularnością wśród inwestorów wszelkiego rodzaju.

Największą z tych instytucyj o znaczeniu ogólnopaństwowym jest Zemska Banka pro Cechy a Ustredni Banka Sporiteleń v Cechach a na Morave v Praze (Ziemski Bank dla Czech i Centralny Bank Kas Oszczędności w Czechach i na Morawach), który poza wyżej wymienionymi czynnościami bankowymi pełni również funkcje centrali pieniężnej kas oszczędności (publiczno-prawny typ ludowej gospodarki pieniężnej), stając się tym samym jednym z najważniejszych instrumentów akumulacji kapitałowej.

Zarząd tego banku podlega bezpośredniemu nadzorowi Min. Finansów.

Takie samo zadanie w poszczególnych okręgach kraju spełniają:

Ziemski Bank dla Moraw i Śląska w Brnie,

Słowacki Hipoteczny i Komunalny Bank w Bratysławie, podlegające nadzorowi ziemskich organów samorządowych.

W rozważaniach na temat rozgraniczenia kredytu inwestycyjnego od kredytu obrotowego w ramach całkowitej reorganizacji gospodarki pieniężnej, grupa tych banków uważana jest jako przyszła centrala całego inwestycyjnego i długoterminowego kredytu z wyłączeniem kredytu inwestycyjnego dla przemysłu upaństwowionego, którego obsługa zostałaby powierzona specjalnej instytucji zbliżonej do dotychczasowego Czecho-słowackiego Redyskontowego i Lombardowego Zakładu. Nie brak jednak bardzo ważkich głosów domagających się aby w interesie racjonalnego planowania finansowego zostały wszystkie kredyty inwestycyjne scentralizowane w jednym banku inwestycyjnym, któryby przejął działalność dotychczasowego Ziemskiego Banku dla Czech z tym, że ziemskie banki w Brnie i w Bratysławie stałyby się jego terenowymi oddziałami.

W niniejszej notatce nie wspominamy o ludowej gospodarce pieniężnej, której dotychczasowe i przyszłe znaczenie w zakresie kredytu krótko i długoterminowego oraz jej wielka rola jako instrumentu centralizującego wolne środki pieniężne (centrale pieniężne) będzie omówiona na innym miejscu.

Dr K. M. Weber

STOSUNEK CZESKOSŁOWACKIEGO BANKU NARODOWEGO DO POZOSTAŁEJ BANKOWOŚCI*)

W ramach uprawnień statutowych Czechosłowacki Bank Narodowy prowadzi kontrolę dewizową, wykonywaną według specjalnie dla tych celów wydanych przepisów. Do kompetencji banku należy udzielanie zezwoleń na przekazywanie pieniędzy zagranicę zarówno w walucie krajowej, jak i zagranicznej, bez względu na to czy chodzi o przekazy za towary czy finansowe. Narodowy Bank sprawuje ponadto kontrolę nad odprowadzeniem dewiz i z tego tytułu ma prawo żądać od wszystkich przedkładania wszelkich dowodów i udzielania wyjaśnień. Płatnicze stosunki z poszczególnymi państwami uregulowane są bądź specjalnymi przepisami (zbiorcze lub clearingowe rachunki), bądź też z państwami, z którymi sposób płatności nie został jeszcze specjalnie uregulowany, przekazy wykonywane są w tzw. wolnej walucie. W związku z tym Narodowy Bank prowadzi normalne czynności arbitrażowe itp.

Narodowy Bank został upoważniony do prowadzenia ewidencji kredytów handlowych. Celem tej ewidencji jest wyszukiwanie dłużników korzystających z kredytów w więcej niż w dwóch instytucjach kredytowych. Wysokość zadłużenia tych dłużników podawana jest przez

*) Przekład Mgr. Ferdynanda Żyły.

Narodowy Bank do wiadomości zainteresowanym bankom bez ujawnienia nazw instytucyj wierzycielskich.

Ogólna kontrola kredytów nie została jeszcze u nas wprowadzona. Nie ulega jednak wątpliwości, że w istniejącej u nas gospodarce planowej kontrola taka musi nastąpić. Według dotychczasowych projektów kontrola Narodowego Banku będzie polegała na tym, że bank albo będzie indywidualnie zezwalał na udzielanie pożyczek za pośrednictwem poszczególnych instytucyj kredytowych, albo też będzie wyznaczał instytucjom kredytowym kontyngenty dla poszczególnych rodzajów kredytów.

Zarządzenie to ma na celu wykorzystanie w najwłaściwszy sposób stojących do dyspozycji środków finansowych, w pierwszym zaś rzędzie zmierza do kredytowania działalności gospodarczej uwzględnionej w ramach 2 letniego planu gospodarczego, tj. w r. 1947 i 1948. Dalszy cel tej kontroli to gwarancja, że finansowanie wszystkich odcinków gospodarstwa odbywać się będzie równomiernie, to znaczy, iż uwzględniane będą w równym stopniu krótkoterminowe i długoterminowe potrzeby przemysłu, krótkoterminowe potrzeby pozostałych odcinków gospodarstwa zwłaszcza rolnictwa i drobnego przemysłu oraz handlu, wreszcie inwestycje — zwłaszcza budowlane. Zrozumiałą jest rzeczą, że przy tego rodzaju organizacji rynku kredytowego muszą być przede wszystkim uwzględniane potrzeby kredytowe państwa oraz związków samorządu terytorialnego. Omawiany problem kontroli kredytu łączy się ściśle między innymi z organizacją gospodarki pieniężnej oraz z dalszym problemem, a mianowicie z zagadnieniem wolnych środków pieniężnych.

Dotychczasowa organizacja gospodarki pieniężnej oparta jest zarówno na związkach rewizyjnych dla każdego typu jednostek finansowych (banki, kasy oszczędności, powiatowe gospodarcze kasy zaliczkowe oraz obydwa rodzaje spółdzielczości kredytowej), względnie o ile chodzi o działalność finansową — na centralach finansowych. Centralami finansowymi są: Ziemski Bank dla Czech (dla kas oszczędności), Bank Rolny (dla powiatowych gospodarczych kas zaliczkowych) oraz 3 centrale finansowe dla spółdzielczych instytucji kredytowych (2 w Pradze i 1 w Brnie).

Do obowiązku tych central należy przyjmowanie nadwyzek od instytucyj — członkowskich, udzielanie im w razie potrzeby — krótkoterminowych pozyczek oraz załatwianie wszystkich innych spraw finansowych, jak np. subskrypcja pozyczek państwowych, obrot bezgotowkowy itd. Przy pomocy tych central finansowych odbywa się w normalnych czasach akumulacja środków pieniężnych, służących za podstawę dla większych tranzakcyj finansowych zarówno państwowych jak i prywatnych. O ile centrale finansowe nie mogą same ulokować wolnych środków przekazują je na swoje rachunki żyrowe w Banku Narodowym. Salda tych rachunków żyrowych oraz rachunków żyrowych banków pozwalają Narodowemu Bankowi wpływać na płynność rynku pieniężnego oraz regulować emisję.

Jak już wyżej zaznaczono w ramach planowej gospodarki przygotowywana jest specjalizacja czynnych operacji instytucyj finansowych. Rozumie się, że uwaga zwrócona będzie głównie na środki finansowe central pieniężnych, akumulujących wkłady. Środki te mogą być w odpowiedniej formie użyte również dla pożyczek długoterminowych. Jest również rzeczą zrozumiałą, że w celu zapewnienia dostatecznej ilości środków finansowych dla sfinansowania planu uwaga Narodowego Banku będzie w pierwszym rzędzie poświęcona działalności central finansowych. Dla uzupełnienia należy nadmienić, że ważnym czynnikiem na rynku pieniężnym są również środki finansowe publiczno-prawnych zakładów ubezpieczeń i ubezpieczalni — instytucyj państwowych wywierających duży wpływ na rynek pieniężny. W celu oszczędnego wykorzystania stojących do dyspozycji środków finansowych zajdzie potrzeba zużytkowania w odpowiedni sposób środków finansowych wymienionych instytucyj ubezpieczeniowych.

Kazimierz Niemski

ZYSK BILANSOWY

Z teorii i techniki księgowości przedsiębiorstw *)

1. Charakterystyka zysku i rentowności. — Czysty zysk jest to nadwyżka ogółu dochodów przedsiębiorstwa ponad nakłady. Strata netto jest pojęciem przeciwstawnym, a więc przewyżką nakładów ponad dochody.

O czystym zysku możemy mówić jedynie wtedy, jeżeli uwzględnione zostały istotnie wszystkie nakłady konieczne dla zachowania ciągłości pracy przedsiębiorstwa i nieuszczuplania jego substancji majątkowej, a więc w szczególności odpisy amortyzacyjne w dostatecznej wysokości i odpisy na rezerwy, korygujące wartość składników majątkowych i zobowiązań (np. rezerwy na wątpliwych dłużników, na różnice kursowe, rezerwy podatkowe itp.), oraz na ustawowy lub statutowy kapitał zapasowy, stanowiący samoubezpieczenie od różnych ryzyk, związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Wykazanie zysku bez należytego uwzględnienia właściwych odpisów, a następnie jego rozdysponowanie nazewnątrz przedsiębiorstwa jest równoznaczne ze zużyciem substancji majątkowej przedsiębiorstwa (dekapitalizacją), a przez to szkodliwe z punktu widzenia społeczno-gospodarczego.

Założywszy, że przedsiębiorstwo dokonało prawidłowych odpisów i wykazało czysty zysk, zastanówmy się nad jego istotą. Składa się nań szereg czynników ekonomicznych.

Przedsiębiorstwo świadczy dobra lub usługi wzamian za przeciwświadczenia i wzajemnie korzysta z dóbr lub usług za własne świadczenia. A zatem i zysk, jaki przedsiębiorstwo osiąga, jeżeli ma on być uznany za usprawiedliwiony z punktu widzenia społeczno-gospodarczego, musi być odpowiednikiem świadczeń. Mogą to być specjalne świadczenia podmiotu gospodarującego, czyli właściciela przedsiębiorstwa, świadczenia samego przedsiębiorstwa jako zespołu gospodarczego i świadczenia załogi przedsiębiorstwa. Innymi słowy, zysk, a przynajmniej jego część, zawiera w sobie pewne nakłady, nie ujęte rachunkowo na kontach wynikowych i nie wykazane rachunkiem strat i zysków.

Pierwszym z nich jest wynagrodzenie podmiotu gospodarującego za prawo rozporządzania dostarczonymi przezeń środkami kapitałowymi. Odsetki od kapitałów obecnych mieszczą się już w nakładach finansowych i pomniejszają czysty zysk, natomiast odsetki od kapitałów własnych stanowią część składową czystego zysku. Im stosunek kapitałów własnych do obcych jest korzystniejszy, tym — przy innych jednakowych warunkach produkcyjnych i ogólnogospodarczych — zysk danego przedsiębiorstwa będzie wyższy w porównaniu z innymi tego samego rodzaju przedsiębiorstwami o mniej korzystnym stosunku kapitałów.

Dlatego też przy wszelkich porównaniach i analizach należy najpierw wyodrębnić z zysku umiarkowane oprocentowanie kapitałów własnych według obowiązującej czynnej stopy bankowej. To teoretyczne oprocentowanie zawiera w sobie także premię za ryzyko podmiotu gospodarującego.

Dopiero pozostała reszta czystego zysku może być porównana z całością czynnego w przedsiębiorstwie kapitału operacyjnego (kapitały własne + obce) i stanowi podstawę dla oceny ogólnej opłacalności czyli rentowności przedsiębiorstwa.

Rentowność jest skalą wydajności gospodarczej przedsiębiorstwa jako zespołu gospodarczego, określoną w mierniku pieniężnym i procentowym.

Na zysk i rentowność — poza wyodrębnioną poprzednio kwestią wynagrodzenia za środki kapitałowe własne — składać się może szereg dalszych świadczeń wewnętrznych, zależnych od przedsiębiorstwa, oraz czynników zewnętrznych, od niego niezależnych.

W pierwszym rzędzie właściwa organizacja i sharmonizowanie czynników produkcyjnych wewnątrz przedsiębiorstwa, optymalne wykorzystanie jego potencjalnej zdolności do świadczeń, umiejętne stosowanie nowych metod pracy, wydajność pracy kierownictwa, załogi i urządzeń technicznych — decydują o dodatnich wynikach gospodarowania, znajdujących wyraz w osiągniętym zysku.

Czynniki zewnętrzne oddziaływać mogą w kierunku korzystnym lub niekorzystnym. Należą tu: taka czy inna renta, występująca

*) Używane w artykule symbole i nazwy kont lub grup kontowych odnoszą się do dziesiętnego, jednolitego planu kont.

bez udziału przedsiębiorstwa *) ogólne podłoże ekonomiczne itd.

2. Bilansowe wyprowadzenie zysku lub straty. — Wszystkie konta wynikowe zamyka się przez przeniesienie ich sald na konto Strat i Zysków, które w ten sposób gromadzi wszystkie nakłady i wyniki przedsiębiorstwa za dany okres sprawozdawczy, a więc nakłady i wyniki operacyjne brutto, dotyczące właściwej działalności produkcyjnej, nakłady i dochody finansowe, nakłady i dochody pozaoperacyjne oraz straty i zyski nadzwyczajne. Salda Ma kont wynikowych znajdą się po stronie Ma, salda Winien — po stronie Winien konta Strat i Zysków.

Z porównania sum obu stron konta Strat i Zysków powstaje ogólny cyfrowy wynik, osiągnięty przez przedsiębiorstwo: przewyżka sumy strony Ma nad sumą strony Winien, tj. saldo Ma, oznacza czysty zysk; odwrotnie — saldo Winien oznacza stratę netto.

Przez dopisanie salda na przeciwną stronę konta Strat i Zysków jako ostatniej jego pozycji, a więc zysku na stronę Winien, a straty na stronę Ma, wyrównywa się czyli zamyka konto Straty i Zyski. Przeciwstawną pozycją do tego księgowania jest konto Zysk do podziału albo konto Kapitał własny albo też wprost konto Bilans zamknięcia — wszystkie w klasie O.

Jeżeli przyjmiemy zamknięcie konta Straty i Zyski wprost przez konto Bilans zamknięcia, to schemat księgowań przedstawia się następująco:

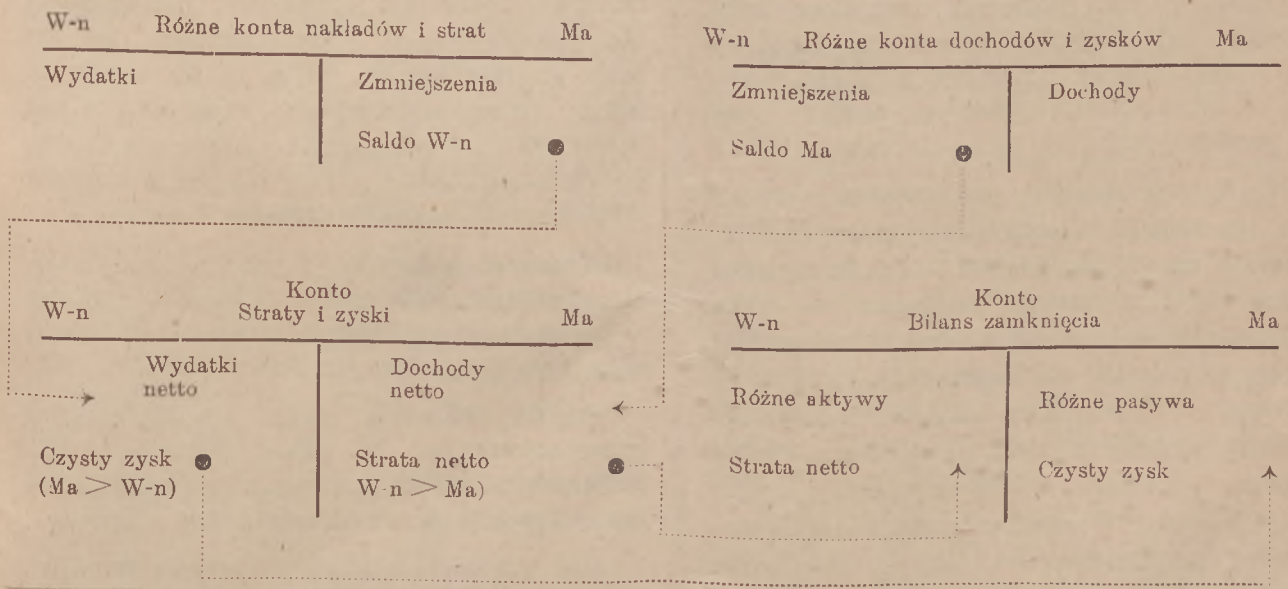

3. Specjalne zagadnienia księgowości, związane z podziałem zysku. — Poza jednoosobowym przedsiębiorstwem prywatnym, w którym nie istnieje problem podziału zysku, we wszystkich innych przedsiębiorstwach, należących do osób prawnych prawa publicznego lub prywatnego, decyduje o podziale zysku lub o pokryciu strat nadrzędny organ władzy stanowiącej danego przedsiębiorstwa. Decyzja taka zapada z natury rzeczy po upływie roku obrotowego na podstawie zbadanego i zatwierdzonego przez ten organ bilansu i rachunku strat i zysków za okres sprawozdawczy, a więc na podstawie zamkniętych kont i ksiąg.

Jak zatem należy postąpić, by decyzje o podziale zysku i wynikające z nich księgowania znalazły odzwierciedlenie w rachunkach starego roku i w ostatecznym, publikowanym bilansie.

Można postąpić trojako:

(I) Bardzo rozpowszechniony jest taki tryb postępowania, że dla przeprowadzenia księgowań, związanych z podziałem zysku i ewentualnie dla innych uzupełnień na kontach starego roku, przeznacza się po zakończeniu roku obrotowego osobny dodatkowy arkusz dziennika, tzw. dziennik zamknięć dodatkowych. Wchodzące w grę konta nie mogą być przedtem zamknięte ostatecznie, lecz tylko ołówkowo, co jest ujemną stroną tego trybu postępowania.

(II) Jeżeli księgowania na stary rok gospodarczy zazębiają się także o obroty roku następnego, np. jeżeli są związane z wypłatami lub wpłatami gotówkowymi (a wiadomo, że

*) np. wyjątkowo korzystna kombinacja czynników produkcji, dogodne umiejscowienie przedsiębiorstwa; faktyczny, umowny lub ustawowy monopol.

konto Kasa musi być zamknięte ściśle w ostatnim dniu okresu obrotowego i żadne zmiany na nim nie mogą być dokonywane), to w księgach starego i nowego okresu zakłada się w grupie 18 konto rozliczeniowe Starego okresu, które staje się kontem przeciwstawnym dla wszystkich uzupełniających księgowań, dotyczących zamknięć starego okresu. Zamyka się je w starym okresie kontem Bilans zamknięcia, a analogiczne konto w nowym okresie otwiera się tym samym saldem z konta Bilans otwarcia. Wobec tego, ze przy tej metodzie omawiane księgowania wchodzą także do bieżących zapisów nowego okresu, zapewnia ona lepiej, niż metoda pierwsza, kontrolę prawidłowości i utrudnia ewentualne nadużycia.

(III) Według trzeciej metody czysty zysk przenosi się w dniu zamknięcia okresu sprawozdawczego na konto Zysk do podziału w klasie O, a ewentualną stratę netto — na konto Strata do pokrycia, a z jednego z tych kont — jako oddzielną pozycję na konto Bilans zamknięcia. Księgowanie podziału zysku lub pokrycia straty, zgodnie z decyzją władzy stanowiącej, przeprowadza się wtedy wyłącznie w nowym okresie na koncie Zysk do podziału z r. . . . . względnie na koncie Strata do pokrycia z r. . . , które przechodzi do ksiąg nowego okresu przez konto Bilans otwarcia.

Metoda ostatnia jest najprostsza i najpewniejsza, jednakowoż bilans zamknięcia za okres sprawozdawczy nie obejmuje w tym wypadku zużycia zysku jako ostatecznej finansowej konsekwencji, wynikającej z działalności gospodarczej w tym okresie. Uzupełnić to trzeba wówczas w sprawozdaniu opisowym, podając sposób podziału zysku lub pokrycia straty.

Nie zawsze dzielony jest całkowity czysty zysk bez reszty. Władza stanowiąca przedsiębiorstwa może zdecydować o pozostawieniu pewnej części zysku nie podzielonej — jako przeniesienie na następny okres. Tę pozostałość zysku przenosi się na konto Pozostałość zysku z . . . . r., które następnie wchodzi do bilansu zamknięcia. Jest to wówczas jedna z postaci kapitałów własnych; decyzję o jej użyciu wydaje, w razie potrzeby, władza stanowiąca przedsiębiorstwa, jak np. połączenie z zyskiem następnego roku i łączne nim zadysponowanie. Analogiczne zasady postępowania odnoszą się — tylko w sensie odwrotnym — do Pozostałości niepokrytej straty.

4. Podział zysku i pokrywanie strat w przedsiębiorstwach państwowych reguluje dekret z dnia 4 czerwca 1946 r. (Dz.U.R.P. Nr 35 poz. 216). Znajduje w nim wyraz sens społeczny unarodowienia najważniejszych gałęzi produkcyjnych.

Stosownie do powyższego dekretu zysk podlega podziałowi między trzy czynniki, współdziałające przy jego osiągnięciu:

(1) przedsiębiorstwo jako samodzielny zespół gospodarczy,

(2) jego załogę pracowniczą,

(3) państwo, jako podmiot gospodarujący i właściciela środków kapitałowych.

Z zysku wydziela się w pierwszym rzędzie premię samodzielności przedsiębiorstwa w wysokości od 5% do 15% wykazanego zysku w zależności od wyników gospodarczych przedsiębiorstwa. Przeznaczona jest ona na inwestycje wytwórcze przedsiębiorstwa oraz na powiększenie jego własnych środków obrotowych. Ta więc część czystego zysku stanowi powiększenie kapitałów własnych przedsiębiorstwa (reprodukcję jego siły finansowej) i księguje się ją na konto (a) rezerw kapitałowych w grupie 08.

W dalszym porządku wydziela się z czystego zysku premię zbiorową załogi przedsiębiorstwa, wynoszącą połowę kwoty ustalonej jako premia samodzielności przedsiębiorstwa. Może ona jednak być podwyższona dla poszczególnych przedsiębiorstw lub ich grup w granicach do 100%, tj. do wysokości pełnej premii samodzielności. Podwyżka ta jest uzależniona od polepszenia jakości wytworów, świadczonych usług lub od obniżenia kosztów wytwarzania staraniem przedsiębiorstwa.

Wysokość podwyżki premii zbiorowej załogi przedsiębiorstwa ustala właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Prezesem Centralnego Urzędu Planowania.

Premia zbiorowa załogi przedsiębiorstwa przeznaczona jest na zbiorowe zaspakajanie społecznych potrzeb pracowników przedsiębiorstwa, a sposób jej użycia ustala rada zakładowa.

Pod względem księgowym premia zbiorowa załogi — po jej wydzieleniu z zysku — ma w księgowości przedsiębiorstwa charakter fun-

duszu obcego i konto jej powinno być prowadzone w grupie 16.

Państwo uczestniczy w czystym zysku w sposób dwojaki. Najpierw wydziela się wpłatę na państwowy fundusz inwestycyjny, której wysokość i termin uiszczenia ustala corocznie Minister Skarbu w porozumieniu z Prezesem Centralnego Urzędu Planowania w zależności od państwowego planu inwestycyjnego. Na podstawie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1946 r. przedsiębiorstwa obowiązane są wpłacać co miesiąc zaliczkę na poczet udziału państwowego funduszu inwestycyjnego w zysku na specjalny rachunek tego funduszu w Banku Gospodarstwa Krajowego w wysokości zaliczki na podatek dochodowy.

Pozostałą kwotę zysku wpłaca się tytułem podatku dochodowego z zachowaniem przepisów art. 31 ust. (2) dekr. pod. doch.

Do czasu uiszczenia wpłaty na państwowy fundusz inwestycyjny i na podatek dochodowy, wydzielone na ten cel kwoty z czystego zysku stanowią zobowiązanie przedsiębiorstwa i muszą być przeniesione na dobro odpowiednich kont w grupie 16.

Strata wynikła w danym okresie gospodarczym może być przeniesiona w całości lub w części na następny okres lub też pokryta w inny sposób ustalony przez Ministra Skarbu w porozumieniu z właściwym ministrem i Prezesem Centralnego Urzędu Planowania (np. z kapitału rezerwowego albo też z dopłaty budżetowej Skarbu Państwa).

Przepisów powyższych nie stosuje się do przedsiębiorstw państwowych i monopolów, których plany finansowo-gospodarcze wchodzą do budżetu państwowego i których zyski przelewane są centralnie wprost jako dochód Skarbu Państwa, oraz do przedsiębiorstw państwowych mających formę prawną spółek handlowych.

5. Zysk i strata przedsiębiorstw komunalnych wchodzi do budżetu administracyjnego danego związku samorządowego (miasta, powiatu, województwa lub związku międzykomunalnego), który jest właścicielem lub zarządcą danego przedsiębiorstwa.

Zysk przelewa się do budżetu administracyjnego jako dochód, przy czym powinno się go w zasadzie podzielić na dwie pozycje: oprocentowanie kapitału zakładowego według przeciętnej czynnej stopy bankowej i pozostały czysty zysk. Oprocentowanie kapitału zakładowego wchodzi do budżetu administracyjnego jako dochód tego samego okresu budżetowego; natomiast pozostały czysty zysk, po wydzieleniu zeń odpisów na rezerwy kapitałowe (np. fundusz inwestycyjny przedsiębiorstwa) i premii dla załogi przedsiębiorstwa, przelewa się do budżetu administracyjnego następnego okresu.

W księgach przedsiębiorstwa zysk należny związkowi samorządowemu — do czasu jego efektywnego przelewu — figuruje na odpowiednim koncie rozrachunkowym jako zobowiązanie przedsiębiorstwa.

Stratę przedsiębiorstwa komunalnego, przewidzianą z góry w jego planie gospodarczym, a więc deficyt, należy pokryć z budżetu administracyjnego danego związku samorządowego za ten sam okres budżetowy; natomiast stratę nie przewidzianą planem, wykazaną przez rachunek strat i zysków przedsiębiorstwa zą dany okres gospodarczy, pokrywa się bądź z rezerw kapitałowych przedsiębiorstwa, bądź z budżetu administracyjnego związku samorządowego w następnym okresie, o czym decyduje organ stanowiący związku (rada narodowa).

6. Podział zysku i pokrywanie strat w spółdzielniach. — Poza ustawowym wydzieleniem 10% czystego zysku do funduszu zasobowego (art. 56 ust. spółdz.), zasady użycia reszty zysków reguluje statut danej spółdzielni, który może też przewidywać decydowanie o tym w całości lub w części przez walne zgromadzenie członków.

Członkom może być wydzielona z zysku dywidenda od wpłaconych udziałów w stosunku nie wyższym, niż 2% powyżej najwyższej w danym roku obrachunkowym stopy dyskontowej Narodowego Banku Polskiego.

Podstawy rachunkowe podziału pozostałej reszty zysków między członków (po wydzieleniu dywidendy) muszą być przewidziane w statucie (np. w spółdzielniach spożywców — w stosunku do zakupów, dokonanych przez członków; w spółdzielniach oszczędnościowo-pożyczkowych — w stosunku do procentów, pobranych od pożyczek; w spółdzielniach mleczarskich — w stosunku do ilości mleka dostarczonego do przeróbki itp).

Statut spółdzielni może też przewidywać zupełne wykluczenie podziału zysku między członków i przelewanie go w całości bądź na fundusz zasobowy lub inne kapitały własne, bądź na cele użyteczności publicznej.

W razie wydzielenia zysku członkom w formie dywidendy od udziałów lub zwrotów od obrotu, kwoty wydzielone — do czasu ich wypłaty — stanowią zobowiązanie spółdzielni wobec członków. Jeżeli jednak członek nie wpłacił pełnych zadeklarowanych udziałów, to kwoty przypadające mu z tytułu podziału zysku zalicza się na uzupełnienie udziałów (art. 57 ust. spółdz.).

Stratę netto, ustaloną w zatwierdzonym zamknięciu rachunkowym, pokrywa się z funduszów spółdzielni (zasobowego, udziałowego lub innych) w porządku przewidzianym w statucie, który może decyzję w tym względzie przekazać walnemu zgromadzeniu.

Gdyby fundusze spółdzielni nie wystarczały na pokrycie strat, walne zgromadzenie może uchwalić dopłaty od członków na pokrycie strat w granicach przyjętej przez nich dodatkowej odpowiedzialności i tylko w stosunku do zadeklarowanych udziałów (art. 58 ust. spółdz.).

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA

W miesiącu kwietniu rb. ogłoszone zostały następujące ważniejsze dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego:

1. Dekret z dnia 2.IV 1947 r. o zmianie dekretu z dnia 20.III 1946 r. o podatkach komunalnych (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 137).

Powyższy dekret nowelizuje postanowienia art. art. 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 25, 26, 32, 33 i 39 dekretu z dnia 20.III 1946 r.

2. Dekret z dnia 2.IV 1947 r. o zmianie dekretu z dnia 20.III 1946 r. o finansach komunalnych (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 138).

Dekret powyższy nowelizuje art. art. 5 i 6, skreślając art. 29 dekretu z dnia 20.III 1946 r. Ważną zmianą jest, iż z wpływów z podatku gruntowego w gminach wiejskich przypada: Państwu 25%, odnośnemu Związkowi Samorządowemu 25%, odnośnemu wojewódzkiemu Związkowi Samorządowemu 3%, Komunalnemu Funduszowi Pożyczkowo - Zapomogowemu 20%, Związkowi Samopomocy Chłopskiej 2% i odnośnej gminie 25%. Natomiast z wpływów z podatku gruntowego w gminach miejskich przypada: odnośnemu miastu 97% a Związkowi Samopomocy Chłopskiej 3%.

3. Dekret z dnia 2.IV 1947 r. o stworzeniu przymusowego zrzeszenia przedsiębiorców gorzelń rolniczych (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 139).

Powyższe zrzeszenie jest następcą prawnym zlikwidowanego zrzeszenia producentów spirytusu. Zrzeszenie posiada osobowość prawną i należą do niego przymusowo wszystkie gorzelnie urządzone dla wyrobu spirytusu z ziemniaków i jęczmienia na słód, jako surowca podstawowego.

Przedmiotem działalności zrzeszenia jest nadzór oraz współdziałanie w zakresie produkcji i wykonania planu produkcji spirytusu w gorzelniach, oraz w zakresie wykonania dostaw spirytusu z tych gorzelni. Następnie do zadań zrzeszenia należy prowadzenie rozliczeń za dostawę spirytusu oraz współdziałanie w finansowaniu odbudowy i produkcji gorzelń. Wreszcie zrzeszenie może również uczestniczyć w instytucjach mających na celu rozwój produkcji zużycia lub przerobu spirytusu na cele niekonsumcyjne.

4. Dekret z dnia 11.IV 1947 r. Prawo karne skarbowe (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 140).

Dekret powyższy zaleca prawo karne skarbowe materialne i formalne (postępowanie karne skarbowe).

5. Dekret z dnia 11.IV 1947 r. w sprawie zmiany dekretu z dnia 26.X 1945 r. o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny. (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 531).

Dekret ten nowelizuje przepisy art. art. 5, 6, 7, 8, 9, 11 i 12 dekretu z dnia 26.X 1945 r.

6. Dekret z dnia 11.IV 1947 r. o wypuszczeniu biletów skarbowych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki. (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 146).

Na zasadzie tego dekretu Minister Skarbu został upoważniony do wypuszczania imiennych biletów skarbowych w dolarach Stanów Zjednoczonych Ameryki, według wagi i próby obowiązującej dnia 1 lipca 1944 r. Ogólna suma każdorazowo znajdujących się w obiegu powyższych biletów skarbowych nie może przekraczać 70 mil. dolarów. Obowiązek spłaty biletów skarbowych wygasa z upływem 5 lat od dnia jego płatności. Powyższe bilety skarbowe, odsetki od nich oraz uzyskane z nich wpływy wolne są od wszelkich podatków i opłat państwowych oraz samorządowych.

ERRATA DO Nr 5/47 „WIADOMOŚCI N. B. P."

Strona	Szpalta	Wiersz	Jest	Powinno być
1	tytuł	13 od góry	Jan Sieszputowski	Jan Sierzputowski
1	prawa	Treść 4 i 5 wiersz od góry	a) Analiza bilansu Narodowego Banku Polskiego na 31/XII-1946 mgr Adam Cegielski str. 49	a) Zagadnienie pieniężne w roku 1946 mgr Adam Cegielski
1	lewa	20 wiersz od dołu	skutów	skutków
3	prawa	na tabeli	a) Uchrona Państwa	a) Ochrona Państwa
5	prawa	4 wiersz od dołu	nierzetene	nierzetelne
25	lewa	2 i 3 wiersz od góry	wewnętrzne t. j z członkami	wewnętrzne t. j. z własnymi oddziałami
25	„	3 i 4 wiersz od góry	zewnętrzne t j. z niecłonkami	zewnętrzne t. j z odbiorcami
25	prawa	20 wiersz od dołu	7 400 milionów zł	2.400 milionów zł
25	„	5 wiersz od dołu	149 miln.	1.149 miln.
26	lewa	3 wiersz od góry	z 12.674 t	o 20.674 t
30	prawa	16 wiersz od dołu	Rady Ministów	Rady Ministrów
40	lewa	9 wiersz od dołu	kamienego	kamiennego
46	prawa	21 wiersz od dołu	podchodić	podchodzić
49	tytuł		Zagadnienie pieniężne	Zagadnienia pieniężne
50	prawa	24 wiersz od dołu	jedego	jednego
51	tabela	odsyłacz w rubryce 6	brak odsyłacza	Kredyty te, poza zadłużeniem w otwartym kredycie i na rachunku bezprocentowym figurującym w bilansie N. B. P. w pozycji „Dług Skarbu Państwa", obejmują również zobowiązania Skarbu z tytułu zasiłków dla urzędów skarbowych w drodze, księgowane przejściowo w pozycji „inne aktywa"
60	prawa	10 wiersz od dołu	płatych	płatnych

Nakładem „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego" ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1947 r. Str. 64

Skład Główny: Trzaska, Evert i Michalski, Warszawa, Marszałkowska 51

II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYPAŃSTWOWYCH

1947 r. Str. 146.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik", Łódź, Piotrkowska 147.

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r. Cz. I, II, III.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik", Warszawa, Srebrna 12

IV

TADEUSZ DIETRICH

„ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ"

1947 r. Str. 71.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik", Warszawa, Srebrna 12.

Cena numeru zł 40.– Prenumerata kwartalna zł 105.–, półroczna zł 210.–, roczna zł 420.–. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego"** w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto N. B. P. Nr VII 3122. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P." prenumerata (kwartalna, półroczna roczna) oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.

Zakłady Graficzne WINW Łódź, ul. Gdańska 130 Nr D. – 017733